

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI:
ERMENEK SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
VAKFI ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN GENEL BİR BAKIŞ**

SONER DURAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEMA MÜGE ÖZDEMİRAY**

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI:
ERMENEK SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
VAKFI ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN GENEL BİR BAKIŞ**

SONER DURAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEMA MÜGE ÖZDEMİRAY**

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Soner DURAN		
	Numarası	19810401012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Sema Müge ÖZDEMİRAY		
Tezin Adı	Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları: Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği Üzerinden Genel Bir Bakış			

Sosyal yardım kavramı devlet tarafından yoksullukla mücadele aracı olarak kullanılan en önemli alanlardan birisidir. Yoksulluk sorunu insanlığın en eski döneminden günümüze kadar süren önemli bir sorundur. Türkiye’de sosyal yardımlarla ilgili faaliyet gösteren en önemli kurum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır. Bu Vakıflar 1986 yılından bu yana sosyal yardımlar alanında önemli işler yapmaktadır. Ancak konu ile ilgili akademik çalışmalar; sosyal yardımların insanlar üzerinde bağımlılık yarattığı ve bunun da iş hayatından uzaklaşma ve tembellik yaratma nedeniyle ülke ekonomileri için olumsuz bir durum olduğuna dikkat çekmektedir. Yardımların titizlikle yürütülmesi ve bağımlılık yaratmasına engel olunması önemlidir. Bu çalışmada Türkiye genelinde sunulan yardım programları ve özelde de Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan yardımlar ele alınmıştır. Sosyal yardım alan kişilerle yapılan anketler neticesinde yardım bağımlılığı hakkında analizler yapılmıştır. Çalışmaya katılanların demografik bilgileri, yardımlardan yararlanma düzeyleri, yardım alma nedenleri ve yardımların bağımlılık yaratma etkileri sosyal yardım bağımlılık ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardım, Yoksulluk, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Yardım Bağımlılığı

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Soner DURAN		
	Student Number	19810401012		
	Department	Political Science and Public Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğretim Üyesi Sema Müge ÖZDEMİRAY		
Title of the Thesis/Dissertation	Social Assistance Practices in Türkiye: A General Overview Trough Ermenek Social Assistance and Solidarity Foundation			

The concept of social assistance is one of the most important areas used by the state as a tool to combat poverty. The problem of poverty is an important problem that has continued from the earliest period of humanity to the present day. The most important institution operating regarding social aid in Türkiye is the Social Assistance and Solidarity Foundations. These Foundations have been doing important work in the field of social aid since 1986. However, academic studies on the subject; He points out that social aid creates dependency on people, and this is a negative situation for the country's economy because it creates laziness and alienation from business life. It is important to administer aid meticulously and prevent addiction. In this study, the aid programs offered throughout the Türkiye and the aid provided by the Ermenek Social Assistance and Solidarity Foundation in particular are discussed. As a result of surveys conducted with people receiving social assistance, analyzes were made about aid addiction. Demographic information of the study participants, their level of benefiting from aid, reasons for receiving aid, and the addictive effects of aid were measured through the social aid dependency scale.

Key Words: Social Assistance, Poverty, Social Assistance and Solidarity Foundations, Social Assistance Addiction.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
İçindekiler.....	iii
Şekiller Listesi.....	v
Tablolar Listesi.....	v
Kısaltmalar Listesi.....	vii
Önsöz ve Teşekkür.....	viii
Giriş.....	1

BÖLÜM I

SOSYAL YARDIM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Yardım Kavramı.....	3
1.2. Sosyal Yardım Türleri.....	5
1.3. Sosyal Yardımın Amaçları ve Türleri.....	6
1.3.1. Bireysel ve Hane Halkı Değerlendirmesi Yöntemleri.....	8
1.3.2. Kategorik Hedefleme Yöntemleri.....	9
1.3.3. Öz Değerlendirme Yöntemi.....	10
1.4. Sosyal Yardım ve İlişkili Kavramlar.....	10
1.4.1. Sosyal Yardım ve Yoksulluk.....	10
1.4.1.1. Yoksulluk Türleri.....	13
1.4.1.2. Yoksulluğun Nedenleri.....	17
1.4.2. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet.....	18
1.4.3. Sosyal Yardım ve İstihdam.....	19
1.5. Sosyal Yardımların Tarihsel Süreci.....	20
1.5.1. Evrensel Sosyal Yardım Belgeleri.....	21
1.5.2. Sosyal Yardım ve Sosyal Refah Rejimleri.....	23
1.6. Sosyal Yardım Bağımlılığı.....	24
1.7. Sosyal Politika.....	28

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIMLAR

2.1. Türkiye'de Sosyal Yardımların Dönüşüm Süreci.....	31
2.1.1. Eski Türk Devletlerinde Sosyal Yardım.....	32
2.1.2. Osmanlı Devleti'nde Sosyal Yardım.....	33
2.1.3. 1920-1945 Arası Sosyal Yardımlar.....	37
2.1.4. 1945-1980 Arası Dönem.....	40
2.1.5. 1980 Sonrası Sosyal Yardım Dönemi.....	42
2.2. 3294 Sayılı SYDT Kanunu.....	45
2.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları.....	48
2.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.....	54
2.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Kurulması.....	56
2.6. SYDV'ler Aracılığıyla Uygulanan Sosyal Yardım Programları.....	61
2.6.1. Aile Yardımları.....	62

2.6.2. Barınma-Gıda Yardımları.....	69
2.6.3. Yaşlı ve Engelli Yardımları.....	74
2.6.4. Eğitim Yardımları.....	76
2.6.5. Sağlık Yardımları.....	79
2.6.6. Proje Destekleri.....	82

BÖLÜM III

ERMENEK SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI TARAFINDAN YAPILAN SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ VE YARDIM BAĞIMLILIĞININ ANALİZİ

3.1. Ermenek İlçesi.....	84
3.2. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	85
3.3. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım Bilgileri.....	86
3.3.1. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Bütçesiyle Sağlanan Yardımlar.....	88
3.3.2. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Merkezi Bütçeyle Yapılan Yardımlar.....	90
3.4. Araştırmanın Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi.....	95
3.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	96
3.4.2. Veri Toplama Teknikleri.....	96
3.4.3. Veri Analizi Konusunda Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	97
3.5. Araştırma Sonunda Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	97
3.5.1. Elde Edilen Demografik Bulgular.....	97
3.5.2. Sosyal Yardım Bağımlılığı ile İlgili Bulgular.....	106
Sonuç.....	124
Kaynakça.....	130
Ekler.....	138

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hedefleme Mekanizmaları.....	8
Şekil 2. SYDV'lerin Sosyal Yardım Programları.....	62

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yoksulluk Türlerinin Karşılaştırılması.....	14
Tablo 2. SYDT Fonu Tarafından Sağlanan Yardım Miktarları.....	47
Tablo 3. Ülkemizde Bulunan SYD Vakfı Sayıları ve Personel Sayıları.....	49
Tablo 4. Vakıf Mütevelli Heyeti Doğal Üyeleri.....	51
Tablo 5. Vakıf Mütevelli Heyeti Seçilmiş Üyeleri.....	51
Tablo 6. Türkiye Aile Destek Programı Gelire Göre Destek Tutarları.....	63
Tablo 7. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Türkiye Aile Destekleri Programı Miktarları.....	63
Tablo 8. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Vefat Yardımı Miktarları.....	64
Tablo 9. SYDV'ler Tarafından Sağlanan EVEK Yardımı Miktarları.....	64
Tablo 10. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Öksüz Yetim Yardımı Miktarları.....	65
Tablo 11. SYDV'ler Tarafından Sağlanan MAA Y ve MAÇ Yardımı Miktarları.....	66
Tablo 12. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Doğum Yardımı Miktarları.....	66
Tablo 13. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Afet ve Acil Durum Yardımı Miktarları.....	67
Tablo 14. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Gıda Yardımı Miktarları.....	69
Tablo 15. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Barınma Yardımı Miktarları.....	70
Tablo 16. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Yakacak Yardımı Miktarları.....	71
Tablo 17. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Doğalgaz Yardımı Miktarları.....	72
Tablo 18. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Elektrik Yardımı Miktarları.....	72
Tablo 19. SYDTF Tarafından MEB'e Aktarılan Öğle Yemeği ve Ders Kitabı Yardımı Miktarları.....	73
Tablo 20. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Aşevi Yardımı Miktarları.....	73
Tablo 21. SYDV'ler Aracılığıyla Sağlanan Sosyal Uyum ve Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Miktarları.....	74
Tablo 22. 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Ödenen Yardım Miktarları.....	75
Tablo 23. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Şartlı Eğitim Yardımı Miktarları.....	77
Tablo 24. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Miktarları.....	77
Tablo 25. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Eğitim Materyali Yardımı Miktarları.....	78
Tablo 26. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Öğrenci Taşıma, Barınma ve İaşe Yardımı Miktarları.....	79
Tablo 27. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardım Miktarları.....	79
Tablo 28. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Şartlı Sağlık Yardımı Miktarları.....	80
Tablo 29. SYDTF Tarafından Sağlanan GSS Prim Desteği Miktarları.....	81
Tablo 30. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Kronik Hastalık Yardımı Miktarları.....	81
Tablo 31. Merkezi Yardımlar ve SYDV tarafından Yapılan Yardım Tutarları.....	87
Tablo 32. Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	98
Tablo 33. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	98

Tablo 34. Katılımcıların Medeni Durumları.....	98
Tablo 35. Katılımcıların Hane Kişi Sayıları.....	99
Tablo 36. Katılımcıların Çalışma Durumları ile Gelirleri.....	100
Tablo 37. Katılımcıların Ev Mülkiyet Durumları.....	101
Tablo 38. Katılımcıların Kira Bedeli Bilgileri.....	101
Tablo 39. Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları.....	101
Tablo 40. Hanede Çalışan Kişi Sayıları.....	103
Tablo 41. Sosyal Yardımlardan Faydalanma Nedenleri.....	103
Tablo 42. Hangi Aralıklarda Yardım Alındığı Bilgisi.....	104
Tablo 43. Yararlanılan Yardım Türleri.....	105
Tablo 44. Yardımların Harcandığı Alanların Bilgisi.....	106
Tablo 45. Yardımların Yeterlilik Durumları.....	107
Tablo 46. Yardımların Çeşitliliği Konusundaki Fikirler.....	107
Tablo 47. Zor Durumlarda İlk Müracaat Edilen Yerler.....	108
Tablo 48. Yardım Bağımlılığı Ölçeği Toplam Puanları.....	109
Tablo 49. Yardım Bağımlılığı Ölçeği Ortalama Puanları.....	110
Tablo 50. Geçim Kaynaklarına Göre Bağımlılık Ortalamaları.....	111
Tablo 51. Yardımdan Faydalanma Nedenleri ile Bağımlılık Ortalamaları.....	112
Tablo 52. Yardım Yeterlilik Seviyesine Göre Bağımlılık Ortalamaları.....	112
Tablo 53. Cinsiyetlere Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları.....	113
Tablo 54. Hanedeki Kişi Sayılarına Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları.....	113
Tablo 55. Medeni Duruma Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları.....	114
Tablo 56. Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği Tüm Soruların Puanları.....	115

KISALTMALAR LİSTESİ

- ADEM:** Aile Destek Merkezi
AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt.: Aktaran
ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM: Birleşmiş Milletler
BSYBS: Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
DDK: Devlet Denetleme Kurulu
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
ETD: Elektrik Tüketimi Yardımı
EVEK: Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım
GSS: Genel Sağlık Sigortası
GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KHK: Kanun Hükmünde Kararname
MAAY: Muhtaç Asker Ailelerine Yardım
MAÇY: Muhtaç Asker Çocuğu Yardım
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MERNİS: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı
SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SODAM: Sosyal Dayanışma Merkezi
SOYBİS: Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
SPSS: Statistical Package for the Social Sciences
SSPE: Subakut Sklerozan Panensefalit
SUY: Sosyal Uyum Yardım
SYDV: Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı
SYDGM: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYGM: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
ŞESY: Şartlı Eğitim ve Sağlık Yardım
ŞNT: Şartlı Nakit Transferleri
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu
T-SUY: Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardım
UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
Vb.: Ve Benzeri
Vd.: Ve Diğerleri
WFP: Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı

ÖNSÖZ

Öncelikle tezimin konusunun sosyal yardımlar alanında seçilmesinde halihazırda çalışmakta olduğum Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın etkisi büyüktür. Kendi memleketim olan Ermenek'e ve Ermenek'te yaşayan insanlara hizmet etmek konusundaki memnuniyetim tez konusu ve konunun içeriğinin sosyal yardım alan kişiler olmasında etkili olmuştur. Ermenek ve çevresi adına sosyal yardım literatürüne katkı sağlaması en büyük ümidimdir. Saha çalışması esnasında gerek görüşme yaptığım kişilere gerekse de köylerde ve mahallelerde beni sıcakkanlılıkla karşılayan insanlara teşekkürü borç bilirim.

Tezimin her aşamasında uzun süreler boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden, yardımcı olan ve yol gösteren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sema Müge Özdemiray'a sabırları ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Birlikte çalıştığımız Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın kıymetli müdürü Hanife Portakal'a da tez çalışmamla ilgili verdiği bütün destekler için teşekkürlerimi burada ifade etmek istiyorum.

Ayrıca bu zamana kadar öğrenim hayatım boyunca üzerimde emeği olan bütün hocalarıma, bu yaşıma kadar bana her alanda destek olan çok sevdiğim anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz minnettar olduğumu bu çalışma aracılığıyla belirtmek isterim.

Soner Duran

GİRİŞ

Sosyal yardım kavramı, en kısa ve yaygın anlamda, fakir durumda olan kişilere belirli çerçeveler içerisinde maddi veya maddi olmayan, aynı veya nakdi yardım ve desteklerin sağlanması anlamına gelmektedir (Taşçı, 2007). Sözlük anlamıyla sosyal yardım, yoksul kişilere çeşitli para, gıda, kıyafet, yakacak veya sağlık yardımları olarak sağlanan karşılıksız yardımlar olarak tanımlanır (TDK, 2023). Yoksullukla mücadele alanında en önemli çözümlerden birisi sosyal yardımlardır. Yoksulluk dünya genelinde ülkelerin ortak sorunlarından birisidir. Yoksulluk sorunları gelişmiş ülkelerde bile çözülemeyen bir sorun olarak önemli bir tartışma alanıdır (İncedal, 2013). Yoksulluk ve sosyal yardımların ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmese de insanlık tarihi kadar eskilere dayanmakta olduğu düşünülmektedir.

Sosyal yardımların kamusal alanda ilk olarak ortaya çıkışı Endüstri Devrimi ve modernleşmenin sonuçlarında oluşan kentli yaşamın sonucudur. Bu dönemden sonra devletler tarafından işsizliğe, muhtaç kişilere ve kentlileşmenin getirdiği diğer sorunlara karşı belli politika ve mevzuatlarla sosyal yardım alanlarında uygulamalar yapılmaktadır (Ay ve Akan, 2017). Çalışmanın konusu olan sosyal yardımlar, yoksulluk ve yardım bağımlılığı konusu devletler ve politika koyucular tarafından çok önemli bir alandır. Bu yüzden incelenmeye değer bulunmuştur.

Bu çalışmada sosyal yardımlar alanında yapılan uygulamalar ve bu uygulamayı yapan kurumlar incelenmiştir. Sosyal yardım alanında en yaygın faaliyet yapan kurum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır. Bu Vakıflar 1986 yılında kurulmuştur ve o günden bu yana önemli işler yapmaktadırlar. Araştırmanın problemi ise mevcut sosyal yardım uygulamalarının etkinliğini ölçmek, faydalanıcıların sosyo-ekonomik düzeylerini ortaya koymak, Türkiye geneli ve Ermenek İlçesi özelinde sosyal yardım verilerini sayısal olarak ortaya koymak, yıllar içinde değişimini ele almak, mevcut uygulamaların faydalanıcıların ihtiyaçlarına cevap verme düzeyini ölçmek, mevcut sosyal yardım uygulamalarının eksikliklerini ve yeterliliklerini incelemektir. Bu çalışmanın esas problemi ise; yapılan sosyal yardım faaliyetleri ile sosyal yardım bağımlılığı arasındaki bağlantıyı Ermenek İlçesi özelinde incelemek ve ortaya koymaktır.

Sosyal yardım bağımlılığı tartışmaları literatüre 1980’li yıllarda girmiştir. Sosyal yardımlar yapılış tarzlarından, miktarlarından ve şartlarından dolayı insanlarda iş hayatından uzaklaşma, tembellik ve bağımlılık kültürü yaratabilmektedir (Günaydın, 2022). Bu çalışmanın araştırma sorusu “Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sunulan yardımlar, faydalanıcılar üzerinde bağımlılık etkisi yaratıyor mu?” sorusudur.

Çalışmanın ilk kısmında sosyal yardım kavramına yönelik teorik bir çerçeve sunulmuştur. Daha sonra sosyal yardım alanında önemli yapılanmalar olan Sosyal Yardımlaşma Vakıfları, sosyal yardım mevzuatları ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen yardım programları incelenmiştir. Türkiye’de 49 farklı yardım çeşidiyle sosyal yardımlar uygulanmaktadır. 1986 yılından beri yardım faaliyetlerini sürdüren taşra kurumu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır.

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Ermenek’in ilçe olmasıyla kurulmuş ve o günden bu yana yardımlar alanında önemli işler yapmaktadır. Ermenek’te yaşayan ve son bir yıldır sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin yardım bağımlılığının ölçülmesine yönelik verilerin toplanmasında nicel veri toplama yöntemlerinden biri olan anket tekniğinden faydalanılmıştır. Çalışmanın elde ettiği veriler ile; sosyal yardımlar konusunda kamu otoritelerince tasarlanacak politikalara ve ilgili alanyazına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

BÖLÜM I

SOSYAL YARDIM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal yardım kavramı üzerinde birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Her kavramın bir teorik arka planı olduğu gibi “sosyal yardım” kavramıyla ilgili literatür oldukça geniştir. Sosyal yardım alanında ilk uygulamalar ilk çağlara ve ilk insan topluluklarına kadar dayanmaktadır. Geleneksel anlamda sosyal yardımlar aile, akraba, komşuluk ve din ilişkileri etrafında şekillenmekteyken modern zamanlarla birlikte kamusal bir yapıya kavuşmuştur. Sosyal yardımların kamusal alana yayılması bu kavramla ilgili birçok teorik çalışmayı beraberinde getirmiştir. Bu bölümde muhtaç insanlar için ve sosyal devlet ilkesi için önemli olan sosyal yardımlar ve yoksulluk konularına teorik bir çerçeve sunulacaktır. Sosyal yardımlarla ilişkili kavramlar olan yoksulluk, sosyal hizmet, istihdam ve sosyal politika kavramları açıklanacaktır.

1.1. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramı, en kısa ve yaygın anlamda, fakir durumda olan kişilere belirli çerçeveler içerisinde maddi veya maddi olmayan, aynı veya nakdi yardım ve desteklerin sağlanması anlamına gelmektedir (Taşçı, 2007). Sosyal yardımlar, insanların kendi istekleri ve çabalarının dışında ve kendi ellerinde olmayan etmenlerle yoksul ve muhtaç duruma gelmiş birey ve topluluklara, toplumdan dışlanmış olanlara, insan onuruna yakışır temel bir hayat seviyesi sunmak amacı güden karşılık beklemeden yapılan ayniyat içeren ve nakit destek içeren yardımlardır (DPT, 2007: 2). Sosyal yardım kavramı, farklı tabirlerle tarihin ilk dönemlerinden bu yana var olmuş bir kavramdır. Fakat, “sosyal yardım” adının ortaya çıkışı kesin hatlarıyla muğlak olsa da sanayileşme döneminin ürünüdür. Bu bakış açısıyla, mevcut anlamıyla sosyal yardımın, endüstrileşme, modernleşme ve küreselleşme döneminde özellikle kaynakların yeniden dağıtım sürecinde kullanılabilir bir araç olarak varlığını senelerdir devam ettirdiği kaydedilmektedir (Karataş, 1999: 42). Küreselleşme ile beraber de sosyal yardım mefhumu bütün toplumlar ve devletler için mühim bir çalışma alanı haline gelmiştir.

Sosyal yardım, TDK sözlüğünde dar anlamda “*yoksul kimselere yiyecek, giyecek, yakacak, tedavi ve ilaç sağlanarak meydana getirilen bedava yardım*” olarak anlandırılmaktadır. Fakat toplumsal alandaki uygulamalarda ise nakdi ve aynı yardımların yanı sıra toplumsal hizmet yardımları da konusudur. Çengelci (1993: 10) toplumsal yardımı şöyle anlamlandırmıştır; sosyal yardımlaşma ve sosyal hizmetler alanlarından faydalanan kişiler, ellerinde olmayan nedenlerle yerel düzeyde asgari biçimde dahi olsa geçimlerini sağlayacak bir yol bulamamaktadırlar. Bu, gerekli araştırmalara dayanarak mümkün olan en kısa sürede kendi kendine yeterli hale getirmeyi amaçlayan bir dizi geri ödenmez finansal ve nesnel sosyal gelir ve destek faaliyetlerini içermektedir.

Ay ve Akan (2017) sosyal yardımı, “*zor durumdaki kişilerin, sosyal dışlanma riski altındakilerin, yoksul ve düşük gelirli birey veya sosyal grupların geçimini sağlamaya yönelik bir refah devleti ilkeleri bütünü*” olarak tanımlamaktadır. Refah devleti ilkelerinin gereklerinden biri olan sosyal yardım, bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zor durumdaki kişiler için bir ihtiyaç olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, ekonomik ihtiyaç gibi sosyal dışlanmanın da sosyal yardım alanına girdiği açıktır. Kesgin (2014: 11) sosyal yardımı, “*devlet tarafından ihtiyaç sahiplerine mal ve para transferi*” olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Dilik (1980: 55) sosyal yardımı hem devlet hem de reel sektörle ilişkilendirmiş ve ele aldığı bu terimi muğlak bir terim olarak tanımlamıştır. Daha geniş anlamda sosyal yardım, bireyin veya ailesinde yaşadığı bireyler için temel seviyede bile olsa hayatlarını devam ettirmelerini sağlayacak sabit veya süreli, sistematik veya sistemsiz karşılıksız maddi veya aynı kalemlerden sağlanan bütün yardımlar olarak tanımlanmaktadır.

Öğülmüş'e (2011: 84) göre sosyal yardımın amacı, “*fakirlere ihtiyaçları bitene kadar gelir güvencesi sağlamak ve yardım almadan hayatlarını devam ettirebilmektir*”. Bu manasıyla sosyal yardım, insanların asgari düzeyde ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilmesinde rol oynamaktadır.

Sosyal yardımlar genellikle ihtiyaç sahiplerine yöneliktir. Bahsi geçen ihtiyaçlar toplumlara göre ve aynı toplum içindeki farklı bölgelere göre değişebilir. Ayrıca sosyal yardımın, hedef grupları daha iyi konuma yerleştirmeyi ve sosyal dışlanmayı azaltmayı amaçladığını gösterir. Bu bağlamda sosyal yardım refah devletinin en etkili araçlarından biridir.

Howell'e (2001) göre sosyal yardımlar, belli bir gelir seviyesi altında kalan insanların uygun gelir tespitleri aracılığıyla belirlenmesini ve bu kişilere devlet kaynaklı parasal veya aynı şekilde aktarımlar yapılmasını içerir. Devlet eliyle yapılan bu aktarımlar, muhtaçları azaltmanın ve ihtiyaçlı durumda olan kişilerin güçlendirilmesinin temel yollarından biri olarak görülmelidir. Bu nedenle sosyal yardımlar aynı zamanda muhtaç insanların toplumsal ve ekonomik girişkenliği artırmanın ve onlara diğer insanlar içerisinde katılabilmeleri için fırsat eşitliği sağlamanın bir yolu olmalıdır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi, sosyal yardım kavramının herkes tarafından kabul gören genel bir tanımı yoktur. Ancak sosyal yardımın, yoksul olmak ve ihtiyaçlı olmak durumları ile iç içe geçmiş olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında sosyal yardım en genel anlamıyla yoksul ve muhtaçların sosyo-ekonomik koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal dışlanmanın azaltılması için bir vasıta olarak görebiliriz. Bu kimselerin kısa vadede temel yaşam gereksinimlerinin karşılanması, orta ve uzun vadede ise sosyal uyumlarının ve refah düzeylerinin artırılmasına yönelik sosyal uygulamalar olarak ele alınmaktadır. Sosyal yardımların vatandaşlara devletler eliyle sunulması ise sosyal devletin ana unsurlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

1.2. Sosyal Yardım Türleri

Sosyal yardımın bu tanımları, sosyal yardımın nasıl olması gerektiği sorusunu gündeme getirmiştir. Taşçı'ya göre (2008: 132) aynı ve nakdi yardımlar şeklinde kendini gösteren sınıflandırma tercih edilmiştir. Sosyal yardımların pasif ve aktif olmak üzere iki farklı uygulama şekli vardır. Aktif sosyal yardım programları, yetersiz sübvansiyonları, vergilendirmeyi, istihdam projelerini, mikro kredi uygulamalarını, yetersiz eğitim ve sağlık yardımını, gıda ve barınma yardımını ve asgari ücret uygulamalarını içerirken, pasif sosyal yardım uygulamaları ise daha çok ihtiyaç sahiplerinin en temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik doğrudan yapılan aynı ve nakdi yardımları ifade etmek için kullanılır (Kesgin, 2014: 33).

Bu konuda farklı bir perspektifle sosyal yardımları tazminat karakteri taşıyanlar olarak ve koruma karakteri olan yardımlar olarak iki kategoriye bölen Tuncay (1998) ve Koşar (2000) gibi bazı yazarlar, desteklenmeye ihtiyacı olan dezavantajlı gruplar olan kimsesizler için, yaşlılar için, engelliler için, çocuklar vb.

kesimlerin korunması için sağlanan yardımları koruma karakteri taşıyan, muhtaçlığına bakılmaksızın doğrudan devlet eliyle desteklenen, yasalarla kendilerine hak olarak verilen ve belirli bir kayıptan ötürü ortaya çıkan yardımları tazminat karakterli olarak tabir etmektedir. Bunlara şehit aileleri ve gazilere verilen yardımlar örnektir.

Sosyal yardımın özellikleri şunlardır (Çengelci, 1993: 9);

- Sosyal yardım en temel anlamda toplumdaki sosyal güvenlik sistemlerinin eksiklerini gidermek için kullanılan bir araçtır.
- Sosyal yardım, sosyal hizmet alanlarının içinde olan bir uygulamadır.
- Sosyal yardımların sağlanmasında faydalanıcılar herhangi bir katkı ödemez.
- Sosyal yardımlar yalnızca devlet ve devlete bağlı kuruluşlar sayesinde gerçekleştirilince sosyal güvenlik sisteminin eksiğini kapatma rolü üstlenir.
- Sosyal yardımlar maddi anlamda uygulandığı gibi insanların temel bakımları, sağlık hizmeti ve durumlarını iyileştirme gibi hizmetler de sağlar.
- Sosyal yardımlar yapılırken faydalanıcı kişilerin belirli bir gelir araştırması yapılarak yerine getirilmelidir.
- Sosyal yardımlar sayesinde faydalanıcıların kendi hayatlarını, yine kendilerinin çabalarıyla devam ettirmelerini sağlamaya yönelik teşvikler ve destekleri hedeflemelidir.

1.3. Sosyal Yardımın Amaçları ve Türleri

Sosyal yardımın amacı, hak sahiplerinin bir an önce çalışma hayatına katılmalarını sağlamak ve gelir elde ederek yaşayabilecekleri bir ortam yaratmaktır (Dilik, 1991: 5).

İkizoğlu'na (2000: 22) göre sosyal yardımların temel amacı, yoksullara durumları düzelene kadar gelir güvencesi sağlamaktır. Bu süreçte insanların temel ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılamayı öğrenmeleri beklenir. Bu amaç, insanları korumaya yönelik sosyal yardım çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Sosyal yardım, her kesimden insanın insana yakışır bir yaşam sürmesine yardımcı olmayı amaçlar.

Dolayısıyla dikkatleri sosyal yardımın amacından uzaklaştıran iki temel özellik bulunmaktadır.

Birincisi, önce ihtiyacı olanların kendi kendilerine yeter hale gelmelerine yardımcı olmak, ikincisi ise konjonktürü iyileştirmek. Bu durumda sosyal yardım, ihtiyaçla ortadan kalkmasıyla ortadan kalkmalıdır. Öte yandan, sosyal yardım yoluyla aktif sosyal katılımı gerçekleştirerek kendi gelirlerini ve ekonomik katkılarını dengeleyebilmeleri beklenmektedir. Bu katılım, sosyal dışlanmanın azaltılmasını içerir. Kamu finansmanının sınırlandırılması, sosyal yardımların etkinliğini ve tarafsızlığını gündeme getiriyor. Sosyal yardımın hedef kitlesinin kim olduğu ve bu hedef kitlenin nasıl belirlendiği ile ilgili bir soru ortaya çıkmaktadır. Hedeflenen mekanizmalar, karın kime dağıtılacağına belirlenmesinde çok önemlidir. Hedeflenen mekanizmanın araçları, toplumun sosyoekonomik özelliklerine bağlıdır. Uygun yöntem belirlenirken ekonomi, görünürlük ve pozitif yaklaşım gibi esaslar dikkate alınmalıdır. Bu, sınırlı kaynaklarla etkili sosyal refah uygulamalarını sağlamayı ve yardımların tekrarını önlemeyi amaçlamaktadır. En sık kullanılan hedefleme mekanizmaları şunlardır;

Sosyal yardım yararlanıcılarını tespit etme yöntemleri aşağıdaki gibidir (Karagöl ve Koca, 2019);

Bireysel ve Hane Halkı Değerlendirmesi Yöntemi

- İmkân Testi (Means Testing)
- Temsili İmkân Testi (Proxy Means Testing)
- Topluluk Temelli Hedefleme (Toplum Tabanlı Hedefleme)

Kategorik Hedefleme (Grup Hedefleme) Yöntemleri

- Coğrafi Hedefleme
- Demografik Hedefleme

Öz Değerlendirme Yöntemi

Şekil 2. Hedefleme Mekanizmaları (Karagöl ve Koca, 2019).

1.3.1. Bireysel ve Hane Halkı Değerlendirmesi Yöntemleri

Sosyal hizmetlerde hedefleme tekniklerinden Kişi ve Hane Halkı Değerlendirmesi, Fırsat Testi, Temsilci Fırsat Testi, Doğrulama Fırsat Testi ve Toplum Bazlı Hedefleme olmak üzere dört alt kategoride değerlendirilmektedir. Dünya Bankası, beceri testi yöntemini hedeflemenin “altın standardı” olarak adlandırıyor. Bunun nedeni, hane geliri hakkındaki bilgileri doğrulamayı amaçlamasıdır. Fırsat testi metodolojisi, yararlanıcının gelir ve varlıklarına dayalıdır (World Bank, 2016).

Başvuru sahibinin finansman programına uygunluğu yetkili kurumun ilgili yetkilileri tarafından kontrol edilir. Bu yöntemin amacı toplumun en yoksul kimselerini tespit etmektir. Bu prosedür düzenli olarak tekrarlanmalıdır ve pahalı ve yönetilmesi zor bir prosedürdür (Blomquist vd., 2001). Bu nedenle, onaylanmış geçici testler, ihtiyacı olan insanları belirlemenin en etkili yöntemidir, ancak bireylerden bilgi toplamanın zorluğu, yüksek maliyeti ve birden fazla gelir kaynağının varlığı, bunları test etmenin dezavantajlarından biridir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerde veya çok sayıda kayıt dışı işin olduğu ülkelerde kullanımı yaygın değildir (Castenada ve Fernandez, 2005). Tipik bir inandırıcılık testi prosedürü, bir inandırıcılık testi prosedüründen daha ucuz bir prosedürdür. Temsili fırsat testi yönteminde birden fazla gösterge izlenerek hedefleme yapılır. Eğitim düzeyi, konut kalitesi, hanedeki çocuk

sayısı ve hane halkı demografisi gibi göstergeler dikkate alınır, ancak bunların bireysel veya hane gelirinden ziyade refah düzeyleriyle ilgili olduğuna inanılır (Coady, 2002).

Bu yöntemde, alan uzmanlarından anket yöntemleri veya ofis bazlı görüşmeler yoluyla veriler toplanır. Toplanan verileri doğrulamayı amaçlayan bu yöntem, kullanılan araçların ve yoksulluk sınırının yorumu açık olması nedeniyle eleştirilmiştir (Karagöl ve Koca, 2019). Bir diğer bireysel ve hane puanlama yöntemi, toplum temelli hedefleme yöntemidir. Topluluk lideri yaklaşımı, yardımdan kimin yararlanacağını belirler. Yöneticilerin topluluklarını daha iyi tanıdığı varsayımına dayanır (Kardan, 2016) Bu yöntem, özellikle eşitsizliklerin şiddetli olmadığı, yetkili aktörlerin kimin yardım alacağını belirlemede güçlük çektiği toplumlarda eleştirilmiştir (Slater ve Farrington, 2009).

1.3.2. Kategorik Hedefleme Yöntemleri

Kategorik hedefleme yöntemleri, coğrafi hedefleme yöntemleri ve demografik hedefleme yöntemleri olmak üzere iki alt kategoride gerçekleştirilir. Yardımlar, yaş, cinsiyet, engellilik, işsizlik, hane halkı büyüklüğü ve bağımlılık oranı gibi belirli kategorileri içerir ve nakit olarak ödenir (Eardley vd., 1996). Kategorik hedefleme tekniklerinin bir dezavantajı, politika araçları olarak kullanılabilmesidir (Slater ve Farrington, 2009).

Coğrafi hedefleme yönteminde sosyal yardım alacak kişiler yaşadıkları bölgeye göre belirlenmektedir. Bu yaklaşım, coğrafi alan genişledikçe ve alan daha heterojen hale geldikçe daha az etkili hale gelmektedir (Devereux vd., 2017). Bu nedenle, coğrafi hedefleme için mevcut bilgilerin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin yüksek kalitesi kritik öneme sahiptir (Baker ve Grosh, 1994). Coğrafi hedefleme, yoksulluk oranlarının düşük olduğu bölgelerde etkili sonuçlar vermez, ancak yaşam standartlarında büyük farklılıklar olan bölgelerde etkili bir hedefleme yöntemidir (Coady vd., 2004). Demografik hedefleme, demografik dağılıma dayalı kategorik bir hedefleme yöntemidir (Legovini, 1999). Yaş, cinsiyet ve meslek gibi demografik özellikler dikkate alınır (Devereux vd., 2017). Demografik özellikleri bakımından yoksullukla ilişkisi olmayan gruplar desteklenmemelidir (Coady vd., 2004).

1.3.3. Öz Değerlendirme Yöntemi

Kendini seçme olarak da bilinen öz değerlendirme, popülasyondaki herkesin katılabileceği evrensel bir yöntemdir (Karagöl ve Koca, 2019: 21). Herkese açık ama sadece en çok ihtiyacı olanların dikkatini çeken bir uygulamadır. Bu yöntem genellikle kamu istihdam planlarından ve temel ihtiyaçlar için sübvansiyonlardan yararlanır (Van Domelen, 2007).

Ekonomik krizler, yetersiz idari kapasite ve işgücü talebi eksikliği nedeniyle düzensiz ekonomik gelir durumlarında kullanılan düşük maliyetli bir uyum yöntemi olmakla birlikte asgari ücret düzenlemeleri gibi uygulamalar, öz değerlendirmenin ortak hedef yöntemleridir.

1.4. Sosyal Yardım ve İlişkili Kavramlar

Tanımdan da anlaşılacağı gibi, sosyal yardım kavramı yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahiptir ve birçok sosyal politika aracıyla ilgilidir. Sosyal Yardım, toplumu etkileyen birçok alanı doğrudan veya dolaylı olarak etkiler. Bu bölümde sosyal yardımla ilgili bazı kavramlar tanıtılmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik kalkınmanın sağlanmasında, sosyal refahın artırılmasında, gelirin yeniden dağıtılmasında, sosyal düzenin sağlanmasında ve sosyal dışlanmanın azaltılmasında sosyal yardımın rolü değerlendirilmektedir. Sosyal yardım birçok kavramla ilişkilendirilmesine rağmen, bu bölümde sadece sosyal yardım ile yoksulluk, sosyal hizmet ve istihdam kavramları arasındaki ilişki araştırma amacıyla ele alınmaktadır.

Sosyal Yardım;

- İstihdam
- Sosyal Hizmet
- Yoksulluktan oluşmaktadır.

1.4.1. Sosyal Yardım ve Yoksulluk

Yoksulluk tüm dünya genelinde etkili bir sorun alanı olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Sosyal harcamaları ve sosyal güvenlik sistemleri gelişmiş bir ekonomi bile yoksulluk sorununu ortadan kaldıramadı. Bu nedenle yoksulluğun

azaltılması konusu tüm toplumsal gündemlerde önemli bir yere sahiptir (İncedal, 2013). Yoksulluğun herkese uyan tek bir tanımı bulunmamakla birlikte, anlamca birçok yoksulluk tanımının olduğu görülmektedir.

Yoksulluğun ilk tanınan tanımı 1901'de Seebohm Rowntree tarafından yapılmıştır. İngiltere'nin York kentinde yaptığı araştırmasında bir yoksulluk sınırı belirleyen Rowntree bu sınırı "*ailelerin sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri için gerekli olan asgari seviyedeki gıda, giyim, barınma, eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılayamama durumu*" olarak belirtmiştir. Ayrıca yoksulluğu birincil ve ikincil yoksulluk olarak sınıflandırmıştır. Buna göre birincil yoksulluk temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak durumu olmayanlar, ikincil yoksulluk ise temel ihtiyaçlarını karşılayacak geliri elde edip, kazançlarını başka yerlerde harcayanlar ya da israf edenler olarak tanımlanmıştır (Rowntree, 1901: 96-97). Drewnowski (1977: 189) yoksulluk kavramını, "*asgari yaşam standartlarının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilmemesi durumu*" şeklinde tanımlamıştır. Dünya Bankası, yoksulluğu "*asgari yaşam standartlarına erişememe*" olarak tanımlamıştır (World Bank, 1990). Lipton (1997), kişi başı tüketimin belli bir seviyenin aşağısında kalma durumu olarak tanımlamıştır. O'Boyle'e (1999: 282) göre ise yoksulluk, bireylerin yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumudur.

Townsend (1979) ise yoksulluğu gelir ve tüketimin yanı sıra sosyal bütünleşmeyi gerektiren fırsatların olmaması olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda bireyler ve aileler, yaşadıkları toplumda beslenme, yaşam koşulları ve davranışlarında dışlanma yaşadıklarında yetersiz kaynaklar nedeniyle yoksul olarak kabul edilmektedir. Yoksulluğun kabul edilen bir başka tanımı da Amartya Sen'inkidir. Amartya Sen, yoksulluğu yetenek açısından ele alır ve yoksulluğu "*beceri eksikliği*" olarak tanımlamaktadır (Akt. Buz ve Aygüler, 2017). Bu tanıma göre kişisel zenginlik, yaşam kalitesi doyumunu ile ilgili bir kavramdır (Ceyhan, 2016).

Tanımdan da anlaşılacağı gibi, başta fiziksel olmak üzere birçok maddi ve manevi ihtiyaçtan yoksun olan insanlar yoksul kabul edilir. Yoksulluk üç terimde tanımlanır: mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve insani yoksulluk. Mutlak yoksulluk, bir bireyin veya hane halkının hayatta kalmak için gerekli olan minimum tüketim düzeyini karşılayamamasıdır. Mutlak yoksulluk sınırı anlamında Dünya Bankası

tarafından 2022 yılında Uluslararası Yoksulluk Sınırları yayınlanmıştır. Günlük 2,15 ABD Doları'ndan az geliri olanları aşırı yoksul, 3,65 ABD Doları alt-orta gelirli ve 6,85 ABD Doları üst-orta gelirli olarak sınıflandırılmıştır (UNICEF, 2023). Göreli yoksulluk tanımı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir; göreli yoksulluk, bir toplumdaki bireyler ile o toplumda yaşayan ortalama gelirli bireyler arasındaki gelir kaynaklarının farklılığını ifade etmektedir (Yaşar ve Taşar, 2017: 121). İnsani yoksulluk kavramı, yaşam beklentisi, eğitim, ekonomik ve sosyal fırsatlar dikkate alınarak hesaplanan bir endeks ile belirlenir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen bu kavram üç farklı kritere dayanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde insani yoksulluk; güvenli içme suyu olmayan nüfusun oranı, temel sağlık tesislerinden yoksun nüfusun oranı ve yetersiz beslenen 5 yaş altı nüfusun oranıdır. İnsani yoksulluk geliştirmekte olan ülkelerdeki yoksulluk oranları kriterleri aşağıdaki gibidir (Aktan, 2002: 1). Kriterler;

- Yaşam Süresi: Uzun ömür eksikliği, insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilir. UNDP'nin altındaki yaşam beklentisini, 40 yaşına göre hesaplanan insani yoksulluk olarak değerlendiriyor.
- Eğitim: Eğitim fırsatlarının olmaması, insani yoksulluğun ikinci göstergesidir. Yetişkin okuma yazma bilmeyen oranıdır, bu da insani yoksulluğun bir başka ölçüsüdür.
- Ekonomik ve Sosyal İmkanlar: Bireylerin ekonomik ve sosyal imkanlardan yoksun olmaları, insani yoksulluğun bir başka göstergesidir. UNDP, ekonomik ve sosyal fırsatların kapsamını belirlemek için aşağıdaki verileri kullanır.

Gelişmiş ülkeler için ise “60 yaşından daha fazla yaşam imkanına sahip olmayan nüfus oranı, yeterli ölçüde okuma yazma imkanına sahip olmayan nüfus oranı, gelir yoksulluğu sınır altında bulunan nüfus oranı, uzun dönem işsizlik oranı” kriterlerine göre insani yoksulluk belirlenmektedir (Aktan, 2002: 2). Yoksullukla ilgili tanımlardan anlaşılacağı üzere, yoksulluk toplumları maddi ve manevi birçok açıdan olumsuz etkilemektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak en genel anlamıyla yoksulluk, temel yaşam ihtiyaçlarından ve/veya içinde bulunulan toplumsal yapıya ait sosyal gereksinimlerden mahrum kalma durumu olarak tanımlanmaktadır. Gün geçtikçe

önemi artan yoksullukla mücadelede doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlar birbirinin ikamesi değil tamamlayıcısı konumundadır. Etkin bir yoksullukla mücadele mekanizmasının varlığı her iki yaklaşımın da aynı anda kullanılması ile mümkün olabilecektir (Gündoğan, 2008).

Sosyal yardım, yoksulluğun azaltılmasında doğrudan yaklaşımlardan biridir. Sosyal yardımın özellikleri hem bireylere finansal gelir sağlayarak hem de sosyal dışlanmayı azaltarak yoksulluğun birçok boyutunu ele alabilir. Bu kapsamda sağlanan sosyal yardımların yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4.1.1. Yoksulluk Türleri

Yoksulluğun genel geçer bir tanımı olmadığından genel bir perspektifte anlatılmış olup yoksulluğun çeşitleri de fazla ve karmaşıktır. Mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, insani yoksulluk, öznel yoksulluk, çalışan yoksulluğu, kadın yoksulluğu ve kırsal-kentsel yoksulluk kavramları genel olarak kullanılan yoksulluk türleridir.

Mutlak yoksulluk; bir hanenin veya bireyin yaşamı sürdürmek için asgari refah düzeyine ulaşamamasıdır. Esas olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunur. Mutlak yoksulluğu ölçmek için bireyin yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu minimum tüketim düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir (Gündoğan, 2008: 43). Birleşmiş Milletler, bireylerin hayatta kalabilmek için karşılaması gereken fizyolojik ihtiyaçları barınma, beslenme, sağlık, eğitim ve temizlik olarak belirlemiştir (Bildirici, 2011: 4-5). Mutlak yoksul oranı ise, yukarıda belirtilen asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır.

Görelî yoksulluk, bireyin içinde yaşadığı toplum için kabul edilebilir yaşam standardının altında yaşamasıdır. Görelî yoksulluk kavramı, insanların sosyal varlıklar olduğunu varsayar. Yoksulluk, bireyin ya da hane halkının içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilebilir bir asgari yaşam standardına sahip olup olmamasını ifade eder (Gündoğan, 2008: 43). Görelî yoksulluk tipine giren bireyler, mutlak fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, ancak kişisel kaynak eksikliği nedeniyle sosyal refah düzeylerinin altına düşmekte ve sosyal olarak dışlanmaktadır. Mutlak bir yoksulluk grubu yoktur, ancak her zaman görelî bir yoksulluk grubu olacaktır (Şenses, 2006: 91-92).

Tablo 1. Yoksulluk Türlerinin Karşılaştırılması

Mutlak Yoksulluk	Görel Yoksulluk
Kişi başı tüketilen kalori veya parasal karşılık düzeyine bağlıdır.	Minimum kalori ihtiyacına ilave olarak kültürel olarak tüketilmesi gereken malları ifade eder.
Hayatını idame ettirmek için 2400 kalori besin almaya gücü yetmeyenleri kapsar.	Ülkedeki ortalama gelirin belli bir oran altındaki herkesi kapsar.
Kalkınmakta olan ülkelerde yoğun görülür.	Kalkınmış ülkelerde görülür.
Dünyadaki küresel yoksulluk olarak ele alınır	Bir ülkedeki yoksullukla ilgilenildiğinde kullanılır.
Ülkeler arası yoksulluk karşılaştırılması yapılmasını sağlar. Sayısal bilgi verir.	Gelir dağılımındaki eşitsizliği görmeye yarar.
Dengeli beslenmeyi göz ardı eder. Yoksulluğun yoğunluğu ve derinliği hakkında bilgi sağlamaz.	Fert başına ortalama geliri baz aldığından hayat standartları konusunda bilgi vermez.

Kaynak: Şenses, 2006: 91-92.

İnsani yoksulluk kavramı, uzun ve sağlık bir yaşamın, bilginin, ekonomik kaynakların ve toplumsal katılımın kaybı olarak değerlendirilebilir (Taşkın, 2017: 156-157). Bireylerin temel yaşamlarını sürdürebilecek malzeme, hizmet, altyapı tesisleri, hijyen malzemeleri ve temel eğitim kurumlarına erişememe durumu ya da bunların yokluğu veya kısıtlı halde bulunması yoksulluk türleri içinde yoksulluğun insani tarafı olarak değerlendirilmektedir (Kalaycıoğlu, 2007: 1). Tanımlanan insani yoksulluk kavramı diğer yoksulluk türlerine göre daha geniş alanlara yayılan bir durumdur. Belli bir gelir düzeyinin altında kalmaktan ziyade belli bir yaşam koşullarına erişememe ve temel eğitim, sağlık ve diğer altyapıların eksikliğine vurgu yapar (Şenkal, 2017: 306).

Öznel yoksulluk; gelir tüketimine dayalı mutlak ve görel yoksulluktan çok farklı bir kavramdır ve Adam Smith'in yoksulluk fikrine dayanmaktadır. Adam Smith, tüm bireylerin eşit fırsatlara sahip seçeneklere sahip olduğunu ve bireylerin olasılıklarını ve seçeneklerini değerlendirme haklarını kullanmaları gerektiğini savunuyor. İnsanlar, içinde yaşadıkları toplumun içinde olmaktan utanmamalı, topluma uyum sağlayabilmeli ve başkalarıyla bir arada var olabilmelidir. Smith'e göre kendine ve topluma yönelik utanç, yoksulluk sınırının kapalı çerçevesidir (Akt. Yüce ve Özbek, 2006). Bu yoksulluk türünde bireyin kendini yoksul hissedip hissetmemesi önemlidir. Zayıf hissedilen kişisel algı, memnuniyeti artırmada oldukça etkilidir.

Kadın yoksulluğu; yoksulluk kadınları olduğu kadar erkekleri de etkiler. Kadın ve erkek arasındaki yapısal farklılıklar nedeniyle, kadın yoksulluğu toplumsal olarak yoksulluğun daha belirgin bir biçimi olarak görülmektedir. Yoksulluğun kadınlaşması literatürün temalarından biridir (Şener, 2012: 55). Annelik, temizlik, yemek pişirme vb. şekilde toplumun kadına biçtiği rol ve görevler kadınların yoksullaşmasına neden olmaktadır (Orkunoğlu, 2020: 39). Ataerkil toplum özellikleri olarak kadının ev hayatını idare etme yükümlülüğü nedeniyle iş hayatını ikinci plana atması, cinsiyeti nedeniyle çoğu sektörde ayrımcılığa uğraması gibi sebeplerden dolayı kadınlar iş hayatına uzak kalmaktadırlar. Bundan dolayı hayatlarını idame ettirecek gelirlere erkeklere oranla daha zor ulaşmaktadırlar. Bu sebeple kadınların yoksulluk ve yardıma muhtaç durumda olma oranları daha yüksektir. Özetle kadın yoksulluğu; kadınların eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere ulaşımının engellenmesi, yaşadıkları her türlü ayrımcılık ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalması gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır (Küçükkayış, 2016: 77).

Çalışan yoksulluğu; bu anlayışa göre çalışan insanlar da yoksullaşabilmektedir. Bireylerin çalışırken yoksulluk içinde yaşaması aileleri olumsuz etkilemektedir. Birey fakir olmamak için çalışır ama çalıştığı işten elde ettiği gelir onu bu durumdan kurtarmaya yetmez. Çalışan yoksullar; düşük ücretler, sosyal güvenlik eksikliği, düşük eğitim düzeyleri ve çok sayıda çocuk nedeniyle var olmaya ve artmaya devam etmektedir (Kapar, 2004: 196). Çalışan fakat kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamayan, belli bir gelir seviyesinin altında kazanç sağlayan kişiler için kullanılmaktadır. Çalışan yoksulluk kavramı sadece bireyi değil, aynı zamanda hane içinde çalışanların geliri yalnızca

kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmadığından, bireyin veya içinde yaşadığı hanenin oluşturduğu ailenin yoksulluğunu da ifade etmektedir. Bu kavramla ilgili olarak 3294 Sayılı Kanun ilk olarak sosyal guvenlik kurumuna tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan kişileri kapsayacak şekilde çıkarılmıştır. Daha sonra 2012 yılında bu kanuna koyulan ek maddeyle sosyal guvenlik kurumuna tabi olan, bu kurumlardan aylık alan, geliri olan ve belli bir gelir düzeyinin altında kalan kişiler de 3294 Sayılı Kanun kapsamına alınmıştır (3294 Sayılı Kanun, 1986). Bu sayede sosyal guvenlik kapsamında çalışan insanlar da sosyal yardımlardan yararlanma hakkına sahip olmuşlardır.

Kırsal ve kentsel yoksulluk; 1924 yılında çıkarılan köy yasası; “*nüfusu 2.000’den aşağı yerleşmeleri*” köy olarak kabul etmiştir. Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluktan daha şiddetli bir biçimde yaşanmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri kırsal kesimde sosyal kalkınma projeleri ve kentsel istihdam olanakları gibi uygulamaların az olmasıdır (Erdal ve Yavuz, 2013: 47). Kırsal alanlarda yoksulluğu önlemenin en önemli yolu toprak mülkiyetidir. Kırsal kesimde yaşayan birey ve aileler, toprağı bir geçim kaynağı, nesilden nesile aktarılan bir varlık olarak görmektedir. Çünkü ondan gelir elde etmekte ve dolayısıyla onu korumakta ve yıpranmaktan korumaktadır. Bu tür tarımsal kalkınma kırsal alanlarda yoksulluğu önler. Kırsal alanlarda turistik alanların oluşturulması, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeyi sağlayan ve kırdan kente göç azaltan diğer önemli bir faktördür (Gün vd., 2012: 41). Köy yasası ile belirlenen kırsal alanın yani köylerin diğer yerleşim yerlerine oranla daha yoksul kaldığı, değişim ve dönüşümlere ayak uyduramadığı, devamlı olarak g verdiği, siyasi iktidarlar tarafından ikinci plana atıldığı, eğitim, sağlık, altyapı gibi yatırımlara daha az önem verildiği gibi sebeplerden dolayı kırsal yoksulluk belirginleşmiştir. Ayrıca kırsaldaki kayıtsız yevmiyeli çalışanlar, aile işçisi olarak çalışma ve geçimlik üretim yapma gibi sebeplerden dolayı kırsal nüfus devamlı olarak daha yoksul kalmıştır. Kırsalda insanların çoğu hayatını idame ettirecek gelire ve mala sahiptir fakat ekonomik kazanç olarak ulusal nüfusun ortalama gelirinin genellikle gerisinde kalmaktadırlar. Yaşadıkları bölgenin dezavantajlarından kaynaklanan bu yoksulluk “kırsal yoksulluk” olarak adlandırılmaktadır. Bu yoksulluk çeşidinde yoksulluğun kaynağı olarak kırsal alanın yukarıda sayılan dezavantajları görülmektedir.

Kentsel yoksulluğun temel özelliklerinden biri, bireyin içinde yaşadığı toplumda mevcut olan mal ve hizmetlere erişim eksikliğidir. Ekonomik faktörlerin yanı sıra kentli nüfusun çoğunluğunun yoksul olmasında uygulanan politikaların etkisi büyüktür (Sipahi, 2006: 176-177). Kentteki kırsal nüfus, kırdan kente plansız göçlerle birlikte yoksulluğa itilmiştir. Ancak günümüzde insanlar şehirlerde yaşasalar da ekonomik durumları nedeniyle yoksulluk içerisinde dirler. Bu bireyler toplumdan ve sosyal faaliyetlerden dışlanma riski altındadır (Karakaş, 2010: 9-10). Sanayi Devrimi ile birlikte kırdan kente ve üretim merkezlerine doğru yoğun bir göç hareketi yaşanarak; Avrupa başta olmak üzere dünyanın her yerinde sanayi kentleri ortaya çıkmıştır. Kentsel yoksulluk ise işsizlik, düşük ücretler, ağır çalışma koşulları, gecekondulaşma, kırsala göre ihtiyaçların ve giderlerin daha çok olması gibi birçok sebepten kaynaklanmaktadır.

1.4.1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Bazıları yoksulluğu "*sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin sonucu*" olarak görüyor. Öte yandan, diğerleri bunu "*eğitimsizlik veya beceri ve yetenek gibi kişisel niteliklerin düşük olması nedeniyle fırsatlardan yararlanamadıkları için yoksul olarak tanımlanan kişilerin durumu*" olarak ifade etmeyi tercih etmiştir. Yukarıda açıklanan yaklaşımlar yoksulluğu nedenlerini tanımlamayla amaçlamaktadır (Aca, 2021: 443).

Yoksullukla mücadele çabalarında, konuların tanımlanan yoksulluğu azaltma biçimlerine göre farklılaştığını görüyoruz. Bir ülkenin durumu ve yoksulluğun boyutu yoksullukla mücadelede önemli faktörlerdir. Genel mücadelede oluşturulan politikalarda yoksulluğun nedenlerine göre yol izlendiği anlaşılmaktadır (Buğra, 2008: 188).

Yoksulluğun sebepleri şöyle sıralanabilir (Yıldırım, 2019);

- Gelir dağılımındaki adaletsizlikler
- Yüksek işsizlik oranı
- Sağlık sorunları ve fiziksel engeller
- Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı
- Kalabalık aileler

- Düşük eğitim seviyesi ve mesleki beceri eksikliği
- Sınırlı iş olanakları olan bölgelerde ikamet etme
- Bütçe sorunları ve kaynakların etkin kullanılmaması
- Emeklilik

Sıralamaların gösterdiği gibi, yoksulluğun birden çok, iç içe ve karmaşık nedenleri vardır. Bu karmaşıklığı ortadan kaldırmak için çeşitli sosyal politikalar oluşturmak ve bu politikaları etkin bir şekilde kullanmak gerekmektedir. Bu politikalar arasında yoksulluğu ortadan kaldırmak konusunda ki etkinliği devamlı olarak tartışılrsa da yoksulluğun etkilerini en az düzeye indirmek ve hafifletmek adına sosyal yardım politikaları başta gelmektedir.

1.4.2. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet Birleşmiş Milletler tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır; bireylerin, grupların ve toplulukların ihtiyaçlarını karşılamalarına ve değişen sosyal yapılarla uyum sorunlarını çözmelerine yardımcı olmayı amaçlayan yöntemlerdir. Ekonomik ve sosyal koşulları iyileştirmeye yönelik toplu önlemler aynı amaca hizmet eder. Sosyal hizmet, genel olarak sosyal güvenlik, sağlık, eğitim ve barınma gibi sosyal kalkınma konularını içerir (Dilik, 1991). Sosyal Hizmetler Kanunu içerisinde bulunan 3. maddede sosyal hizmet *“kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü”* olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal yardım sistemleri, sosyal hizmet sisteminin daha altında yer alan bir yapıdır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler, ülkelerdeki sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunan ve hizmet karşılığında herhangi bir primin ödenmediği tamamlayıcı sistemidir (Çetin, 2014). Sosyal hizmetler sosyal yardım faydalanıcılarına nazaran daha geniş alanları kapsar. Sosyal yardım ve sosyal hizmet mefhumları insanların işsiz kalmaları ve gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi konularda ortak kullanılsa da sosyal hizmetlerin alanı daha geniştir (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2000).

Sosyal hizmetlerin ilk alanı muhtaç ve yoksullarken sosyal yardımlardan ayrılan ikinci alanı ise çok geniştir. Bunlar arasında engelliler, boşanmalar, aile kurumu, çocuklar, gençler, göçler, mülteciler, psikolojik rahatsızlığı olanlar, bakıma muhtaç yaşlılar, toplumsal sapma gösterenler vb. diye liste uzatılabilir (Çengelci, 1998: 3). Sosyal hizmetlerin tüm bu görevlerinin yanı sıra koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilite edici, değiştirici-geliştirici anlamda temel görevleri ve sorumlulukları vardır (DPT, 2000: 11). Sosyal hizmet alanında faaliyetler arttıkça ve sosyal hizmet kurumları geliştikçe eğitimden sağlığa, sosyal devletten toplumsal düzene kadar her konuda gelişme artar ve sorunlar minimuma iner (Tomanbay, 2002: 33). Tüm bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal yardımlar maddi anlamda tedbirleri içerirken sosyal hizmetler hem maddi hem de aile, kadın, çocuk, engelli, bağımlı, suçlu vb. birçok dezavantajlı gruplara koruyucu, önleyici ve geliştirici tedbirleri içermekte olduğundan daha geniş bir alana sahiptir. Her iki kavramında faydalanıcı kitlesi birbiriyle iç içe geçmesi bakımından bu iki kavram genellikle bir arada anılmaktadır.

1.4.3. Sosyal Yardım ve İstihdam

İşsizlik sorunu doğrudan istihdamla bağlantılıdır. İşsizlik ülkeden ülkeye farklılık gösterse de günümüzde dünyada genel olarak bir sorundur. İşsizlik meselesini kökten çözmek bütün milletlerin ortak amaçlarından biridir. İşsizlik kendisi sorun olmakla birlikte birçok sorunun da sebebi ve zemin hazırlayıcısıdır. Bunlar suç oranları, sosyal sapsmalar, aile yapısındaki bozulma vb. diye uzatılabilir. En genel geçer tanımına göre işsizlik, çalışacak durumda olan ve iş aradığı halde piyasadaki iş kollarından birinde çalışamama durumu olarak nitelendirilir (Ünsal, 2000: 14).

Toplumlarda ortaya çıkan ve yüksek oranda bulunan işsizliğin sosyal yardımlara olan talebi direkt olarak arttırdığı görülmüştür. Bu gerekçeden dolayı istihdam, tüm dünya ülkeleri için ilk hedeflenen politika konularından biridir. İstihdam politikaları, aktif istihdam politikası ve pasif istihdam politikası olarak ikiye ayrılabilir. Aktif istihdam politikaları kişiler için işsizliğin sona erdirilmesini, ancak pasif istihdam politikaları ise kişinin işsizlik döneminde de alışkın olduğu yaşam koşullarını devam ettirebilmesini amaçlamaktadır (Açar ve Yabanova, 2017).

Pasif istihdam politikaları sosyal yardım uygulamalarını da beraberinde içermektedir. Bu politikalar işsizlik sigortası ve işsizlik yardımı olarak iki araç kullanırlar. İşsizlik sigortası kapsamında işsiz kalan işçiye iş buluncaya kadar belli miktarda ödemeler yapılmasını içerir. İşsizlik yardımı ise işsiz olan kişilere sağlanan sosyal yardımlardır. Bu yardımlar karşılıksız, işçilerin ve işverenlerin katkıları olmaksızın, bütünüyle devlet tarafından finanse edilen programlar şeklindedir. Bunlar içinde işsiz ailelere yapılan, aynı ve nakdi yardım programlarının hepsi sayılabilir. Bunun yanında iş gücüne katılabilecek ve iş arayan durumda olan 18-55 yaş aralığındaki sosyal yardım alan kişilerin iş bulmaya ve bulunan işe gitmeleri için bilet parası, iş kıyafeti, sağlık raporu vb. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakıfları tarafından İşe Yönlendirme Yardımları verilmektedir. Ayrıca sosyal yardım alan vatandaşların İŞKUR aracılığıyla iş bulması ve buldukları işe yerleşmeleri takdirde belli bir miktar yardım Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakıfları aracılığıyla İşe Başlama Yardımı adı altında vatandaşlara sunulmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

1.5. Sosyal Yardımların Tarihsel Süreci

Tarih boyunca sosyal yardım, başta gönüllülük olmak üzere pek çok biçimde ortaya çıkmıştır (Dicleli, 1946). Hemen hemen tüm toplumlar, ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi ahlaki bir sorumluluk olarak kabul ederler. Aynı zamanda devletin vatandaşlarının güvenliğini garanti eden bir yapı olduğu düşünüldüğünde, kamu refahının ilk devletin veya siyasi örgütlenmenin kuruluşundan bu yana var olduğu sonucuna varılabilir (Ay ve Akan, 2017).

Dilik'e (1991) göre, eski Roma, Mısır, Yunan uygarlıklarında ve diğer topluluklarda dini inançlara dayalı sosyal yardımlar ortaya çıkmış, sosyal yardım sistemleri toplumun her tarafına yayılmıştır. Sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli parçası olan sosyal yardımlaşmanın ilk örneklerinin aile ve yerel halka uzandığı bilinmektedir. Eski dönemlerde toplumsal yardımlaşma şekilleri aile içi, komşuluk ve akrabalık bağları etrafında var olmuştur. Buna benzer örneklere İlkçağlarda da rastlamak mümkündür. Yardımlar, Mısır Uygarlığı ve Roma Uygarlığında dini temellere dayalı olarak sürdürülürken, Yunan Uygarlığında ise esnaf teşkilatlanmaları (loncalar) aracılığıyla yapıldığı görülmektedir (Taşçı, 2007: 92). Ortaç Çağ'ın sosyal

yardımlaşma zihniyetinde de büyük farklılıkların ortaya çıktığını söylemek mümkün gözükmemektedir (Koşar, 2000: 8). Ancak Talas (1979: 322), İlk ve Orta Çağ'da uygulanan bu tür yardımlaşmaların, iyi niyet ilkelerine ve vicdani değerlere uygun olsa da endüstrileşmenin ortaya çıkardığı kentlere göç, yoğun nüfus artışları ve bunların getirdiği muhtaç olma durumları karşısında yeterli olmadığını; kişiler arası olan bu yardımlaşmanın toplumsal zemine yayılan genel bir yardımlaşma kurumunun kurulma zorunluluğu olduğu kanaatine bırakmış olduğunu ifade etmiştir.

Refah devleti kavramı ilk olarak 1601'de İngiltere'de Yoksullara Yardım Yasası ile tanıtılmıştır. Bu kanun çerçevesinde, muhtaçlara hastalık, işsizlik, dul ve yaşlılık hallerinde yapılan yardımlar birer kamu hizmeti sayılır (Dicleli, 1946: 120). Günümüzdeki anlamıyla sosyal yardım mefhumunun Sanayi Devrimi ile birlikte ilk örneklerinin ortaya çıktığı ve sonra yaygınlaştığı görülür. Küreselleşen dünya ile ekonomik sistemlerin de eskiden farklı olarak küresel bir hale gelmesi sosyal yardım kavramının önemini daha da artırmaktadır. Refah devleti mefhumunun ilkelerinde oluşan değişimler, piyasa koşullarına dayalı iktisadi sistemlerin yaygınlaşması, işsizlik rakamlarındaki artışlar, yaşam süresinin gün geçtikçe artıyor olması ve geniş ailelerin yerini daha küçük çekirdek ailelere bırakıyor olması, sosyal yardımların önemini artıran temel dinamiklerdendir (Ay ve Akan, 2017). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel anlamda sosyal yardım kavramının yerini büyük ölçüde sosyal haklar kavramı almıştır. Bu süreçte refah devleti anlayışı gelişmeye başlamış, sosyal hizmet ve sosyal yardım sorumluluğu devlet güvencesi altına girmiştir (DDK, 2009: 2).

Genel olarak ifade edilecek olursa, İlk ve Orta Çağ toplumlarından Sanayi Toplumuna geçildikçe sosyal yardım uygulamaları aile ve akrabalık gibi bireysel ilişkilerin dışarısına çıkararak, devletlere ve kamusal alana bir sorumluluk olarak geçmiştir (Türkcan, 2003'ten Akt. Taşçı, 2018: 154).

1.5.1. Evrensel Sosyal Yardım Belgeleri

Sosyal yardımın insan haklarıyla yakından ilgili tüm uluslararası belgelerde bir insan hakkı olarak kabul edildiğini görülmektedir. Bu yön, uluslararası normların şekillenmesinde sosyal yardımın önemini ve vatandaşın insana yakışır bir yaşam sürme fırsatına sahip olduğunu vurgulamaktadır (Ay ve Akan, 2017). Refah devleti kavramı ilk olarak 1601'de İngiltere'de Yoksullara Yardım Yasası ile tanıtılmıştır. Bu

kanun çerçevesinde, muhtaçlara; hastalık, işsizlik, dul ve yaşlılık hallerinde yapılan yardımlar birer kamu hizmeti sayılır (Dicleli, 1946, 120). Tarihi bakımından devlet eliyle sosyal yardım yapılmasının en eski örneği olan Yoksullara Yardım Yasası literatür için önemlidir. 1944 yılında Philadelphia'da yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) konferansında yoksulluk ve işsizlik ön planda olan konular içerisindedir. Bu bağlamda, ILO Faaliyetlerinin Amaç ve Hedefleri Bildirgesi'nde toplumsal refahın artırılmasına yönelik adımlar atılmış ve bir bütün olarak toplum için kapsamlı kurallar içermektedir (ILO, 2012). Tam istihdamı sağlamak, anneleri ve çocukları korumak, eğitim ve çalışma alanlarında eşit koşulları sağlamak için uygulanan programların desteklenmesine yönelik kararlar, insan haklarının yazılı yasal güvenceler arasına alınmasını sağlayacaktır (Gülmez, 2008: 141). 1948'de Birleşmiş Milletler (BM), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni yürürlüğü koymuştur. Bu bildirinin bir parçası olarak, sosyal yardımı herkes için bir hak olarak tanımlayan birçok madde vardır. Bildirge'nin 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. maddeleri herkese eşit çalışma, herkes için eğitim, eğlence hakkı, iş zamanları dışında dinlenme, sağlık hizmetlerine ulaşma, sağlıklı beslenme, barınma, giyim, sosyal hizmetlere erişim vb. koşulları sağlar. Her insanın temel ihtiyaçlarına ek olarak, *“işsizliğe karşı koruma, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık veya kontrolü dışındaki koşullar nedeniyle hayatını kazanamadığı zaman”* güvenlik hakkını içeren maddeler içermektedir (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948).

1961'de senesinde İtalya'da bir kent olan Torino'da imzaya sunulan ve 1965 senesinde yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı en genel ve en temel insan haklarının yanı sıra diğer çeşitli sosyal haklar içermesi bakımından önemli bir milletler arası sözleşmedir (Aydın, 2014: 33). Bu sosyal koşulların içerisinde temel olarak sayacak olursak barınma/konaklama sağlamak, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim fırsatlarına ulaşma, işçilere yönelik iyileştirmeler, istihdam politikaları, eşit işe karşılık eşit ücret verilmesi, doğum durumunda ve sonrasında izinler, sosyal güvenlik kurumlarına tabii olmak, yoksul/muhtaç kalma riskine karşı önlemler alınması ve sosyal ayrımcılık risklerine karşı korunmak, sosyal yardım faaliyetlerinden herkesin yararlanması ve seyahat etme serbestliği gibi birçok alanda geniş hak ve özgürlükleri bünyesinde barındırmaktadır (Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, 1996). Bu sözleşmelere ve sözleşmelerin koşullarına dahil olarak onay veren ülkelere birçok sorumluluk

getirmesinin yanında yoksulluk ve fakirliğe karşı koruma ve sosyal yardım hakkını devlete sorumluluk olarak yüklemesi bakımından önemlidir. Bunun yanında 1976 yılında yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde de sosyal yardıma ilişkin hükümler bulunmaktadır. Avrupa Sosyal Şartı'nda bulunan maddeler de dahil olmak üzere bir dizi hak olan eğitim, sağlık, beslenme, barınma ve yeterli yaşam koşullarına ilişkin birçok konunun sözleşmeye dahil olan devletlerin sorumluluk alanlarına girdiğini belirtmektedir. Devletler vatandaşlarının bu haklarını güvence altına almalı, onları korumak ve uygulamak için önlemler almalıdır (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1976).

1.5.2. Sosyal Yardım ve Sosyal Refah Rejimleri

Refah devleti, güçlü ve zengin bir ülke olmakla ilişkilendirilir, aynı zamanda vatandaşlarına sosyal haklar sağlaması ve ilerici sosyal politikalara sahip olması ile de karakterize edilir. Sosyal refah sistemi, refah devletlerinin sınıflandırılması için yapılan bir ayırmadır (Yıldırım ve Şahin, 2019). Günümüzde en çok üzerinde durulan refah sistemi, benzer sosyo-politik anlayışlara sahip ülkelerin birlikte derecelendirildiği Esping-Andersen'in sınıflandırmasıdır. Bu anlayışta temel yapı taşları devlet, piyasa ve aile kavramlarının kesişimi olarak görülmektedir. Esping-Andersen refah sistemlerini liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat olmak üzere üç ana başlık altında ele almaktadır. Liberal refah sisteminde piyasa ekonomisi faaliyetleri ön plana çıkıyor. Anglo-Sunpson veya Anglo-Amerikan modeli olarak da bilinen böyle bir rejim için kamu harcamalarını minimum seviyesinde tutmak elzemdir. Bu bağlamda, bu tür rejimlerde devletler son çaredir. Kamu hizmetleri de vatandaş gelir anketlerinin uygulanması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Yardım esas olarak dini ve gönüllü gruplar tarafından sağlanmaktadır (Esping-Andersen, 1990). Böyle bir refah sisteminde, sosyal yardımların insanları çalışmaktan caydırmaması veya çalışma hayatından dışlamaması esas olduğundan, sosyal yardımlar ağır koşullara tabidir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 69). Avustralya, ABD, Yeni Zelanda, Kanada, İrlanda ve İngiltere bu tip rejime sahip ülkeler arasındadır (Esping Andersen, 1990; Özdemir, 2004). Muhafazakar bir refah sisteminde, geçmişten miras kalan sosyal düzenin korunmasına en büyük öncelik verilir. Aileyi temel yapı olarak ön

planda tutan bu rejimde sosyal haklar sosyal statüye bağlıdır (Gökbunar vd., 2008). Kamu harcama oranları, liberal hükümet anlayışına sahip devletlerden önemli ölçüde yüksektir. Bu sisteme sahip ülkeler yüksek istihdam yerine yüksek sosyal güvenlik talep etmektedir (Aydın ve Çakmak, 2017; Esping-Andersen, 2002). Kamu sosyal yardımı olarak da adlandırılan sosyal yardımlar, çoğunlukla istihdamı teşvik etmekten çok telafi edici olarak anlaşılmaktadır (Yıldırım ve Şahin, 2019: 253). İtalya, Japonya, Fransa, Almanya, Finlandiya, İsviçre ve Türkiye bu tip rejime sahip ülkeler arasındadır (Esping-Andersen, 1990; Özdemir, 2004).

Sosyal demokrat bir sistemde sınıf eşitliği ve sosyal hakların genişletilmesi ön plana çıkar. İskandinav refah sistemi olarak da bilinen bu yönetim türü, optimal seviyelerde sosyal eşitliği ve ekonomik verimliliği sağlamayı amaçlar. Özellikle çocuklar, engelliler ve yaşlılar için sosyal hizmet ve sosyal yardım anlayışı çok iyi gelişmiştir (Esping-Andersen, 1990). İstihdam büyük ölçüde halk tarafından sağlanmaktadır ve sosyal politika uygulamasının odak noktası istihdam politikasıdır (Gökbunar vd., 2008). Sosyal yardımların çoğunun piyasa dışından sağlandığı bir sistemdir (Koray, 2003: 70-71). Bu tip sisteme sahip ülkeler arasında İsveç, Norveç, Avusturya, Belçika, Hollanda ve Danimarka yer almaktadır (Esping-Andersen, 1990; Özdemir, 2004).

1.6. Sosyal Yardım Bağımlılığı

Sosyal yardım bağımlılığı konusu, özellikle 1980'lerden bu yana sosyal politika tartışmalarının önemli bir parçası olmuştur. Bu kavram, sosyal yardımların bireyler üzerinde oluşturduğu uzun süreli bağımlılık halini tanımlamak için kullanılır. Sosyal yardım bağımlılığı, sosyal yardım programlarının tasarımından kaynaklanabilir. Örneğin, yardımların fazla cömert olması veya yardım almak için gereken koşulların çok düşük olması, bazı bireylerin iş bulma motivasyonunu azaltabilir. Ayrıca, iş bulma sürecinde yaşanan zorluklar ve istihdam piyasasındaki belirsizlikler gibi faktörler de bireyleri sosyal yardımlara yönlendirebilir (Günaydın, 2022).

Sosyal yardım bağımlılığı, toplumsal ve kültürel faktörlerle de ilişkilidir. Uzun süreli sosyal yardım alımı, bazı topluluklarda kabul gören bir durum olabilir ve bu durum, yeni nesiller için bir model teşkil edebilir. Psikolojik açıdan ise, sosyal yardım

bağımlılığı, bireylerin kendine güven eksikliği, geleceğe dair umutsuzluk veya sosyal izolasyon gibi durumlarla ilişkilendirilebilir (Günaydın, 2022).

Sosyal yardım bağımlılığı, bireylerin uzun süreli veya tekrarlayan şekilde sosyal yardım programlarına güvenerek yaşamlarını sürdürme durumuna işaret eder. Bu bağımlılık, bireylerin işgücü piyasasına katılımını azaltabilir ve onları sosyal yardım sistemine bağımlı hale getirebilir. Temelde, sosyal yardım bağımlılığının altında yatan sebepler ekonomik, sosyolojik ve psikolojik faktörlerin bir araya gelmesidir (Shepherd ve Wadugodapitiya, 2011).

Ekonomik açıdan bakıldığında, sosyal yardım bağımlılığı, sosyal güvenlik programlarının tasarımından kaynaklanabilir. Örneğin, yardımların çok cömert olması veya yardım almak için gereken koşulların çok düşük olması, bazı bireylerin iş bulma motivasyonunu azaltabilir. Ayrıca, iş bulma sürecinde yaşanan zorluklar, düşük ücretler veya istihdam piyasasındaki belirsizlikler gibi faktörler de bireyleri sosyal yardımlara yönlendirebilir (Folke, 1991).

Sosyolojik açıdan, sosyal yardım bağımlılığı toplumsal ve kültürel faktörlerle ilişkilidir. Bazı topluluklarda, uzun süreli sosyal yardım alımı, bireylerin sosyal çevrelerinde kabul gören bir durum olabilir. Aile içinde veya yakın sosyal çevrelerde sosyal yardım alımının yaygın olması, bu durumu normalleştirebilir ve yeni nesiller için bir model teşkil edebilir.

Psikolojik açıdan, sosyal yardım bağımlılığı, bireylerin kendine güven eksikliği, geleceğe dair umutsuzluk veya sosyal izolasyon gibi durumlarla ilişkilendirilebilir. Uzun süreli işsizlik ve sosyal yardım alımı, bireylerin kendilerini toplumdan soyutlamasına ve sosyal ilişkilerini azaltmasına neden olabilir. Bu durum, bireylerin iş bulma ve sosyal yardımlardan kurtulma motivasyonunu daha da azaltabilir (Mendes, 1998; Sullivan, 2000).

Sosyal yardım bağımlılığının toplumsal etkileri oldukça çeşitlidir ve bu durum hem bireyler hem de genel toplum açısından önemli sonuçlar doğurabilir. Toplumsal etkiler arasında ekonomik maliyetler, sosyal dışlanma ve toplumsal dayanışmanın zayıflaması sayılabilir (Gore, 2019).

Ekonomik açıdan, sosyal yardım bağımlılığı, devlet bütçesine önemli bir yük getirebilir. Uzun süreli sosyal yardım programlarına yapılan harcamalar, diğer sosyal hizmetler veya altyapı yatırımları gibi alanlarda kaynak kısıtlılığına neden olabilir.

Ayrıca, işgücü piyasasına katılmayan bireylerin ekonomik üretime katkıda bulunmamaları, genel ekonomik verimliliği de olumsuz etkileyebilir.

Sosyal dışlanma, sosyal yardım bağımlılığının bir diğer önemli etkisidir. Uzun süreli sosyal yardım alan bireyler, toplumun geri kalanı tarafından dışlanabilir ve stigmatize edilebilirler. Bu durum, bireylerin toplumsal bağlarını zayıflatabilir ve sosyal izolasyona yol açabilir. Böyle bir ortam, bireylerin sosyal yardım sisteminden çıkışını zorlaştırır ve toplumsal entegrasyon süreçlerini engeller (Mitnik, 2010).

Toplumsal dayanışmanın zayıflaması da sosyal yardım bağımlılığının bir sonucu olabilir. Toplumun farklı kesimleri arasında sosyal yardım alanlar ve vermeyenler arasında bir bölünme oluşabilir. Bu durum, toplumun genel refahına yönelik ortak çabaların zayıflamasına ve toplumsal çatlakların derinleşmesine neden olabilir.

Sosyal yardım bağımlılığından çıkış yolları ise çeşitlidir ve genellikle bireysel, toplumsal ve politik düzeylerde çözümler gerektirir. Bireysel düzeyde, iş becerilerinin geliştirilmesi, eğitim ve mesleki eğitim programlarına erişim, bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırabilir. Toplumsal düzeyde, sosyal yardım programlarının stigmatizasyonunu azaltmak ve toplum içinde daha kapsayıcı bir anlayış geliştirmek önemlidir (Harvey ve Lind, 2005). Politik düzeyde ise, sosyal yardım programlarının yeniden tasarlanması gerekebilir. Bu programların daha etkili ve sürdürülebilir olması için, yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağlarken, aynı zamanda iş bulma ve kendi kendine yeterlilik teşvik edilmelidir. Bu kapsamda, iş bulma destek programları, geçici yardım programları ve aktif işgücü piyasası politikaları önemli rol oynayabilir (Schneider ve Jacoby, 2003).

Sosyal yardım bağımlılığı karmaşık ve çok boyutlu bir sorundur. Bu sorunun çözümü, bireysel, toplumsal ve politik düzeylerde bütüncül yaklaşımlar gerektirir. Bu yaklaşımlar, bireylerin işgücü piyasasına katılımını teşvik ederken, aynı zamanda sosyal koruma ve toplumsal dayanışmayı da güçlendirmelidir.

Sosyal yardım bağımlılığını ele almak için geliştirilen stratejiler, sosyal yardım sistemlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesini amaçlar ve aynı zamanda bireylerin topluma yeniden entegre olmalarını teşvik eder. Sosyal yardım bağımlılığının üstesinden gelebilmek için geliştirilen stratejiler Shepherd, Wadugodapitiya ve Evans (2011) tarafından ele alınmıştır. Bunlar;

Eğitim ve Mesleki Eğitim Programları: Sosyal yardım alan bireylerin iş piyasasına entegre olmalarını kolaylaştırmak için eğitim ve mesleki eğitim programlarına erişim sağlanmalıdır. Bu programlar, iş arama becerilerini, mesleki yetkinlikleri ve işe uyum kapasitesini artırarak, bireylerin istihdama katılımını teşvik eder. Özellikle teknoloji ve dijital becerilerin arttığı bir dünyada, bu tür eğitimlerin önemi daha da artmaktadır.

Koşullu Yardım Programları: Sosyal yardımların dağıtımında koşullu yaklaşımlar benimsenebilir. Bu yaklaşımla, yardım alan bireylerin belirli koşulları yerine getirmesi (örneğin, iş bulma çabaları, eğitim programlarına katılım) gerekmektedir. Bu tür programlar, bireyleri pasif yardım alıcı olmaktan çıkarıp, aktif işgücü piyasası katılımcısı haline getirmeyi hedefler.

Toplum Temelli Destek Sistemleri: Sosyal yardım bağımlılığının çözümünde toplum temelli yaklaşımlar da önemlidir. Yerel toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün iş birliği ile oluşturulan destek sistemleri, bireylerin sosyal ve ekonomik entegrasyonuna yardımcı olabilir. Bu sistemler, iş arama desteği, mentorluk programları ve toplum içi aç oluşturma gibi hizmetleri içerebilir.

Politika ve Yasa Değişiklikleri: Sosyal yardım sistemlerinin yeniden yapılandırılması için politika ve yasa değişiklikleri de gerekebilir. Sosyal yardım programlarının daha hedef odaklı ve sürdürülebilir olması, devlet bütçesine olan yükü azaltabilir ve aynı zamanda toplumsal refahı artırabilir. Bu tür değişiklikler, sosyal yardım sistemlerinin daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlayarak, toplumsal eşitliği ve dayanışmayı güçlendirebilir.

Sosyal Farkındalık ve Eğitim Kampanyaları: Toplumun sosyal yardım bağımlılığı konusundaki farkındalığını artırmak ve stigmatizasyonu azaltmak için eğitim kampanyaları düzenlenebilir. Bu kampanyalar, sosyal yardımın geçici bir destek mekanizması olduğunu ve bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürme kapasitesini artırmayı hedeflemesi gerektiğini vurgulayabilir.

Sosyal yardım bağımlılığına yönelik çözümler, çok yönlü ve bütüncül bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşımlar hem bireylerin ihtiyaçlarını karşılamalı hem de toplumsal refah ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı amaçlamalıdır. Etkin politikalar ve toplumsal destek mekanizmaları, bireylerin sosyal yardım sistemlerine olan bağımlılığını azaltabilir ve toplumun genel refahını artırabilir.

1.7. Sosyal Politika

Sosyal politika kavramı, Latince'den gelen bir kelimedir. Ortak veya birliktelik anlamına gelen socius ile Yunanca'daki polis kelimesinden türetilen politeia kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Politika kavramı kelime olarak ele alınırsa hedefe ulaşmak mevzusunda izlenen yol olarak açıklanmaktadır (Tokol, 2000: 1, Kocaoğlu, 1997: 30). Sosyal politika terimini tarihte ilk kullanan Wilhelm Heinrich Riehl olup, bir bilim alanı olarak Otto von Zwiedineck Sudenhorst tarafından ortaya çıkarıldığına inanılmaktadır (Şenkal, 2005: 28). Sosyal politika, toplum adına alınan tedbirlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Ancak sosyal politikanın halen ortak bir tanımı bulunmamaktadır (Çelik, 2010: 66). Sosyal politika kavramı istenmeyen bir toplumsal durumu dönüştürmeye yönelik alınan tedbirler ve izlenilen yol haritası olarak açıklanmaktadır. Politikadan bahsetmek için belli ve sistemli bir plan olmalıdır. Sosyal politika kavramı genel olarak çağdaş toplumlardaki sosyal grupların yaşadığı dezavantajlı durumları ve eşit olmama durumlarını ortadan kaldırmaya yönelik bütün bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (Sunal, 2011). Sosyal politikalara örnek verecek olursak bunlar; sosyal yardımlar, sosyal hizmetler, istihdam uygulamaları, sosyal güvenlik sistemleri ve aile planlaması vb. konulardır. Sosyal politika terimi literatürde "sosyal politika, sosyal ekonomi, sosyal politika, çalışma ekonomisi, endüstriyel ilişkiler, refah politikası vb." olarak tanımlanmaktadır. Sosyal politika, dar anlamda işçi ve yoksul sınıfların, kapitalist düzenin ve toplumsal yapının, bu yapı içindeki endüstri ilişkilerinin ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı sorunlardan korunmasıdır. Toplumun tüm alanlarıyla ve sorunlarıyla ilgilenir ve bu alanlara çözümler geliştirir (Ersöz, 2003). Sosyal politika, yoksulların ve muhtaçların asgari ihtiyaçlarının karşılanmasından ziyade, vatandaşların garanti altına alınan haklarının devlet tarafından korunması sürecidir. Sosyal politikalar, bireylerin temel ihtiyaçlarının aile, piyasa ve ulusal düzeylerde emeğin yeniden üretilmesi yoluyla karşılanmasını sağlar. Bu bağlamda eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, refah, konut, sosyal hizmetler, endüstri ilişkileri ve ulaşım gibi sorunlu alanlardaki yaklaşım ve uygulamalar sosyal politika kapsamına girmektedir (Koray, 2008: 35; Metin, 2011: 181). Bu kapsamda yer alan konular "sosyal açıdan bağımlı çalışanlar, ekonomik olarak yoksun kişiler ve kadınlar, gençler, yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi özel

barınma ihtiyacı olanlar” şeklindedir. Bağımlı çalışan grubu sadece çalışanları değil aynı zamanda kamu sektörü çalışanlarını da içermektedir. Maddi olarak desteklenecek grupların başında düzenli ve istikrarlı bir geliri olmayan yoksullar gelmektedir. Sosyal politikanın temel amacı, bu hedef grupların maruz kaldığı piyasa eşitsizliklerini, gelir adaletsizliklerini ve zor çalışma koşullarını ortadan kaldırmaktır (Ersöz, 2003). Diğer bir deyişle, sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmak ve ekonomik olarak zayıf olanlara yardım ederek sosyal refah ve sosyal dengeyi sağlamak, sosyal politikanın nesnel olarak doğrulanabilir göstergeleridir.

Sosyal politikalar, devletin düzenleyici müdahalelerini ve bireylerin temel ihtiyaçlarının kamu kaynaklarından sağlanmasını içerir (Buğra, 2006: 43). Sosyal politikalar sadece sosyal güvenlik sistemlerini içermez aynı zamanda sağlık kuruluşlarını, sosyal hizmet sağlayıcılarını, bütün eğitim sistemini, istihdam hedeflerini ve insanlara sunulacak sosyal konut projelerini de kapsar. Başka bir deyişle devletin görevi, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak genel ve bu kesimleri korumaya yönelik politikalar üretmektir. Bu bağlamda sosyal politika bir refah devletinin kurulmasını içerir (Tekindal, 2018: 338). Sosyal politika, içinde yaşanılan topluma mensup tüm bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik geniş bir çalışma alanıdır. Sosyal politika, toplum içerisinde çıkarları uyuşmayan sosyal sınıflar arasındaki sosyal uyuşmazlıkları önleyerek toplumsal uyumu sağlamaya yönelik uygulamaları da içerir (Şenkal, 2017: 26).

Sosyal politikanın iki türü vardır. Bunlar klasik anlamda sosyal politika ve modern anlamda sosyal politikadır. Klasik sosyal politikalar Sanayi Devrimi ve ardından yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik güçlükler nedeniyle iş bulma umuduyla fabrikalara akın eden insanlar, haksız ücretlere, sağlıksız çalışma koşullarına ve yetersiz barınma imkanlarına maruz bırakılmışlardır. Klasik sosyal politika tüm bu işçi ve işveren anlaşmazlıklarını çözmeye odaklanmıştır (Koray ve Topçuoğlu, 1995:6-7). Klasik sosyal politika, genel olarak sosyal sınıflar, özelde ise işçi ve işverenler arasındaki sorunları ortadan kaldırmayı ve taraflar arasında uyumu sağlamayı amaçlayan bir eylemler bütünü olarak tanımlanabilir. Klasik sosyal politikanın temel çıkış noktası, üretim sürecinde yer alan ve işgücünün büyük bir bölümünü oluşturan sanayi bölgesi içindeki işgücünün korunması, meşru şekilde

kurumsallaşması ve ilişkilerin ölçütüdür. Sosyal sınıflar arasındaki sorunları en aza indirmektir (Seyyar, 2011: 25).

Klasik sosyal politika, yukarıdaki sorunları ortadan kaldırmaya ve sosyal sınıflar arasındaki ilişkileri düzenlemeye odaklanmıştır. Ancak insanlığın gelişmesiyle birlikte başka yeni sosyal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorunların bir sonucu olarak sosyal politikanın kapsamı değişmeye ve genişlemeye başlamış ve bu bağlamda anlamı değişmiştir. Anlamın genişlemesiyle birlikte, sosyal politika en geniş, çağdaş ve modern anlamıyla ortaya çıktı. İnsan haklarının ve dolayısıyla sosyal hakların ulusal hukuka dahil edilmesi ve genişletilmesi, şüphesiz sosyal politika ilgi alanlarının genişletilmesiyle yakından ilişkilidir (Güven, 2011: 10). Günümüzün modern sosyal politikası, sadece çalışanlar ve işverenler arasındaki sorunları değil, aynı zamanda toplumdaki tüm sosyal grupların ekonomik ve psikososyal sorunlarını da tanımakta ve çözmeye çalışmaktadır. Toplumdaki farklı sosyal grupların farklı ihtiyaç ve öncelikleri ile zamanla değişen klasik sosyal politika uygulamaları yerini büyük ölçekli sosyal sigorta, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal hizmet alanları ve sosyal yardım alanlarındaki uygulamalarına bırakmıştır. Günümüzde bu uygulamalara toplumsal hayatın her aşamasında rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların koruyucu ve önleyici politikalar anlayışına dayalı olarak yürütüldüğü ve zaman içinde mali destek temelli yaklaşımdan hizmet temelli yaklaşıma geçtiği görülmektedir.

BÖLÜM II

TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLAR

Türkiye’de sosyal yardımların geçmişine bakınca Eski Türk Devletleri’nden Selçuklu ’ya oradan Osmanlı’ya aktarılan dini ve toplumsal bağlar göze çarpmaktadır. Bu başlık altında Türkiye’de uygulanan sosyal yardımların en eski dönemden günümüze kadar gelen biçimlerine yer verilmiştir. Türk sosyal yardım sisteminin tarihsel arka planı kronolojik olarak ele alınmıştır. Mevcut dönemde sosyal yardım sunan kamu kurumlarının yapıları, mevzuatları ve geçmişleri incelenmiştir. Türk sosyal yardım sisteminin en önemli yapılanmaları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları olarak kabul edilmektedir. Bu Vakıfların teşkilat yapıları ve işleyiş biçimleri açıklanmıştır. Türkiye’de sunulan güncel sosyal yardım programlarının amaçları, hedef kitleleri, uygulanma biçimleri ve miktarları detaylı şekilde açıklanmıştır. Sosyal yardımlarla ilgili faaliyetlerin yıllara göre değişimlerinin analiz edilmesinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın güncel faaliyet raporları kullanılmıştır.

2.1. Türkiye’de Sosyal Yardımların Dönüşüm Süreci

Türkiye’de sosyal yardımların dönüşümü konusunda Eski Türk Devletleri’nde görülen uygulamalara, oradan Osmanlı’nın klasik döneminde etkili olan vakıf, imaret ve ahilik sistemine değinilecektir. Tanzimat Dönemiyle birlikte padişah fermanlarıyla sosyal yardım uygulamaları devlet hazinesinden yapılmaya başlandığının örneklerine rastlanılmaktadır. Daha sonra uzun süren savaşlar ve kurtuluş mücadelesi döneminde sosyal yardımlar konusu ihmal edilmiştir devletin öncelikleri başka konular olmuştur. 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası ile sosyal devlet ilkesi kabul edilerek bu ilkeye dayanan kanuni metinler çıkarılmaya başlanmıştır. Bunlardan birisi “2022 Sayılı Muhtaç Kimsesiz ve Yaşlılara Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” ve diğeri de “3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Kanunu’dur”. Daha sonraki yıllarda kurulan ve sosyal yardımları kurumsal hale getiren Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yine sosyal yardım alanında önemli ve temel yapılarıdır.

2.1.1. Eski Türk Devletlerinde Sosyal Yardım

Eski Türk Devletleri'nin iktisadi ve sosyal gelenekleri içinde önemli bir alan toplumsal refahın hedeflenmesidir. Eski Türk devletlerinin önemli yazıtlarından olan Orhun Kitabeleri'nde sosyal refah ile ilgili izlere rastlamak mümkündür. Bu kitabelerde ünlü Türk önderlerinden Bilge Kağan'ın iki temel fikri dönemin bütün Türk Devletleri tarafından ve hatta günümüze kadar benimsenmiştir. Bunlardan ilki “*aç milleti doyurmak ve çıplak milleti giydirmek*” şeklinde izah edilen toplumun refahını ve halkın yaşamını iyileştirmeyi hedefleyen sosyal bir devlet olmak ilkesidir. İkinci önemli ilke ise “*az milleti çok yapmak*” şeklinde izah edilen ve o zamanlar bile günümüzdeki gibi önemli görülen nüfusu artırma politikasıdır. Eski Türk Devletleri'nde bu ilkeler doğrultusunda tüm yöneticiler milletin refah durumunu, yeme içme giderlerini ve sıhhatleri gözetmişlerdir. Bunla beraber çoğalma ve büyüme arzusu içinde olan devlet tarafından, herkese yardımcı olma ve yönetimleri altına giren yeni milletlere hoşgörülü davranma eğilimleri göstermişlerdir (Saklı, 2013). Bu anlamda eski Türklerde sosyal yardımlaşma devlet bünyesinde bir görev olarak görülmüştür.

Bu devletlerde önemli bir yönetici olan Bilge Kağan'ın şu sözü de devletin halkına yardım ettiği konusunda örnektir; “*yemedim yedirdim, fakir milleti zengin kıldım*” sözleri dönemdeki devletlerden ayrılan bir özellik göstermiştir (Yiğit, 2018). Türk toplumsal geleneğinin kökleri çok kadim zamanlara dayanmaktadır ve her dönemde Türk gelenekleri ve kültürleri dikkatleri üzerine çeken bir örnek olmuştur. Tüm kültürel konularda olduğu gibi yardımlaşma ve dayanışma kültürü de çok kadim zamanlara dayanmaktadır. Bu dönemdeki devletlerde muhtaçları gözetme, halkı giydirme, açlara yemek vermek gibi konular çeşitli destanlarda da karşımıza çıkmaktadır. Bunların İslamiyet öncesi oluşu ve yine tanrı kaynaklı yapıyor oluşu dikkat çekicidir. O dönem Türk Beyi olabilmek için halkına yardım etmek ve halkın ihtiyaçlarını gözetmek gibi şartlarının olduğu görülmektedir (Işık, 2009).

Eski dönemdeki Türk devletlerinde sosyal devlet ilkesinin en büyük işaretlerinden biri de vakıf sisteminin mevcut olmasıdır. Vakıflar Türk toplum yapısı için çok elzem bir yere sahip olmuşlardır. Vakıf sistemi eskiden beri Türk

toplumlarında refah, adalet, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, barınma ve iaşe gibi birçok ihtiyacın karşılanmasında önemli roller oynamıştır (Yay, 2014: 36).

2.1.2. Osmanlı Devleti'nde Sosyal Yardım

Osmanlı'da Tanzimat Dönemlerine kadar kurumlarda köklü bir değişiklik girişimi bulunmamaktadır. Değişmeyen yapılar içinde sosyal yardımlaşma sistemleri de bulunmaktadır. Bu döneme kadar Osmanlı sosyal yardımına hakim olan üç sistemde de İslam dininin yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eden kurallarının izleri hakimdir. İslam'ın yardımlaşma ve dayanışma konusundaki öğütleri, Osmanlı toplumsal yapısındaki yardımlaşmada etkilidir (Hacımahmutoğlu, 2009: 66).

Osmanlı'da yardımlar alanındaki ilk kurum aile ve aile içi yardımlaşmadır. Endüstri Devrimi öncesi, tarıma dayanan ve kırsal alanda süren Osmanlı toplum yapısında aile dayanışması önemlidir. Eski Osmanlı'da taşrada devletin etkisi oldukça az olduğundan aile ve akraba dayanışması daha etkindir. Yardım sisteminde ikinci önemli sistem İslam dininin emirleri arasında olan zekat kurumudur. Zekat zenginler tarafından fakirlere aktarılan yardımlar olarak nitelendirilmektedir. İslam emirlerine göre zenginler her yıl fakirlere mallarının büyüklükleri ölçüsünde yardımlar sağlarlar. Yardımlaşma sisteminde üçüncü önemli uygulama ise yine İslam inancından kaynaklı ortaya çıkan fitredir. Fitre bir tür sadakadır. Yoksul olmayan herkesin yoksullara fitre vermesi ve yoksullara yardımcı olunması konusunda İslam dini kaynaklı bir uygulamadır (Dilik, 1998 ve Beşer, 2004'ten Akt. Hacımahmutoğlu, 2009: 66).

Osmanlı'da Tanzimat'ın getirdiği değişim ve dönüşümlere kadar yardım sistemi aile, akraba ve mahalle dayanışması şeklinde yürütülmüştür. Klasik Osmanlı döneminde yoksullukla mücadele vakıflar, cemaat sistemleri, aile-akraba ve meslek kuruluşları tarafından yürütülmeye çalışılmıştır. Modern döneme kadar sorunlar aile içinde çözüldü. Aileyi aşan konularda ise akrabalık ve komşuluk ilişkileri devreye girerdi (Keşgin, 2014: 159).

Yoksulluk ve sosyal yardım politikaları Osmanlı araştırmaları konusunda ilgi odağı olmaktan uzak kalmıştır. Fakat Avrupa'da bu alandaki çalışmalar çok eskiye uzanmakta ve önemli bir yere sahiptir (Özbek, 2000). Osmanlı'da Avrupa'ya nazaran işçi sınıfının geç ortaya çıkması, tarımsal üretimin çözümlenmesinin geç dönemlere kalması ve kente olan göçün yeterince az olması sebebiyle sosyal alandaki çözümler

daha geç olmuş ve sosyal yardım uygulamalarında devletin nüfuzu daha geç döneme kalmıştır. Yani 19. yüzyıl Avrupa'sıyla Osmanlı'da ki sosyal yardım uygulamaları birbirinden farklı olmuştur.

Osmanlı'nın ilk yıllarında klasik olarak en temel yardımlaşma kurumları vakıflar, ahilik teşkilatı, imaretler ve kervansaraylardır. Osmanlı'da modernleşme hareketleri ortaya çıkıncaya kadar bu kurumlar tarafından sosyal yardım faaliyetleri yürütülmüştür.

Vakıf sistemi genel olarak hayır için mal bağışlama mantığından gelmektedir. Mal veya para sahiplerinin kendi istekleriyle belli bir kesimin veya toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekonomik veya toplumsal bir gaye etrafında mallarını bağışlamak düşüncesi etrafında oluşan bir kurumdur. Tamamen isteğe bağlı ve hayırseverlik duygusu hakimdir. İyilik ve yardımlaşma gibi kültürel değerler güdülerek ortaya çıkar (Kazıcı, 2003'ten Akt. Işık, 2009). Osmanlı Devleti'nin varlığı boyunca vakıf sistemi birçok önemli işler yapmıştır. Fitre ve zekat gibi, vakıf veya vakfetme hizmetlerinde de İslam geleneğinin etkileri büyüktür. Osmanlı'da sağlık, eğitim, bayındırlık vb. alanlarda birçok hizmet vakıflar aracılığıyla sürdürülmüştür (Işık, 2009). Vakıf kurumu Osmanlı'dan Cumhuriyet'e oradan günümüze halen sürmektedir. Özel olarak devletin yardım kurumlarının yanında birçok yardım ve dayanışma uygulamaları bulunmaktadır. Her vakfin çeşitli sosyal ve kültürel amacı bulunmaktadır. Vakıf sistemi kültürümüzde o kadar önemli yere sahip ki günümüzde devletin asli görevlerinden olan sosyal yardımlaşmayı yapan kurumlar bile vakıf teşkilatları olarak kurulmuştur.

Osmanlı'da yardımlaşmada önemli kurumlardan birisi de ahiliktir. Ahilik bir tür esnaf arası dayanışma teşkilatı olarak görülmektedir. Bu teşkilatlanmanın içinde esnafların kendi aralarında yardımlaşması, hastalanan esnaflara belli kurallarda yardım yapılması ve diğer yardım gerektiren konularda esnaf içi dayanışmayı teşvik etmesi bakımından Osmanlı'nın son dönemlerine kadar önemli bir kurumdur (Dilik, 1972, Güzel, vd, 2010 ve Topak, 2012'den Akt. Kutlu, 2014: 177). Ahilik teşkilatı etrafında kurulan bu dayanışma sandığından yaşlanan esnaflara, muhtaçlığa düşen zanaatkarlara, sakatlık veya kaza geçiren esnaf çalışanlarına geçimlerini sağlamak maksatlı yardımlar yapılmıştır. Belli şartları veya sağlık sorunlarını taşıyan esnaf kişilere yardım yapılması uygulaması modern dönemlerdeki sosyal yardım

uygulamalarına kaynaklık etmiştir diyebiliriz. 19. yüzyıla gelince bu kurumun yapısı çözülmeye başlamıştır (Güzel, vd, 2010'dan Akt. Kutlu, 2014: 177). Lonca sistemi döneminde kurulan bu sandıklar esnaf kişilerin birçok ihtiyacını karşılaması bakımından temel yardımlaşma kurumu olan ailenin yardımlar konusundaki yükünü hafifletmiştir ve aileye nazaran daha kurumsal bir kimlik ile karşımıza çıkmaktadır (Makal, 1997: 214).

Yoksul ve muhtaç kişilere, yolda kalmışlara ve öğrencilere yemek ve barınma sağlamak maksadıyla Osmanlı'da imaretler yapılmıştır. İmaretlerin ilk örnekleri talebelere, yoksullara ve kimsesi olmayanlara yönelik oluşturulmuştur. Bu imaretler belli bir vakfeden aracılığıyla, vakfin imkanları doğrultusunda hastalara, kimsesizlere, yolda kalanlara, talebelere karşılıksız yemek yardımı sağlamaktadırlar (Koşar, 2000'den Akt. Kesgin, 2014: 164). Osmanlı padişahlarından olan Fatih Sultan Mehmet'in emirleriyle yaptırılan İstanbul Fatih Camii civarında kurulan imaret herkes tarafından bilinmekte ve çok yaygındır (Kesgin, 2014: 164).

Osmanlı belgelerinde “*yoksullar*” birçok çeşitli kavramla ifade edilmiştir. Bu belgelerde fakir veya fukara tabiri halk için genel bir tabir olarak kullanılmış ve halk “*fukara ahali*” şeklinde ifade edilmiştir. Geçimini başkasının desteğiyle sağlayan, hayat boyu desteğe muhtaç ve düşkün kişiler için ise “*muhtacin*” kavramı belgelerde geçmektedir. Kronik bir yoksulluğu ifade etmektedir. Bir başka kavram olarak da “*musabin*” afet geçiren (deprem, yangın, sel vb.) veya felaket geçirenlerin için kullanılan tabirdir. Osmanlı'da devlet eliyle musabin kişilere destekler sağlanmıştır. Diğer bir kavram olan “*aceze*” ise aciz halde bulunma durumundan gelmekte olup engelli, yaşlı, öksüz yetim, kimsesiz ve çalışma gücü olmayanlar için kullanılan bir kelimedir (Özbek, 2000).

Tanzimat çağıdaşması ile birlikte Osmanlı'daki klasik sosyal yardım unsurları olan vakıflar ve imaretler çözülmeye ve işlevlerini kaybetmeye başlamıştır. Tanzimatla gelen merkezileşme hareketleri neticesinde bu vakıfların kaynakları merkezi bütçe içerisine dahil edilmeye başlanmıştır. Osmanlı'nın dünya ekonomisi ile bütünleşmesinin getirdiği ekonomik problemlere ve toplumsal değişkenliğin yarattığı problemlere klasik dönemdeki sosyal yardım kurumları cevap veremez hale gelmiştir. Bu nedenle sosyal yardım faaliyetlerini yürüten vakıflar ve yetkilileri bu merkezileşme hareketleri sonucunda bağımsız faaliyetlerinden uzaklaşarak merkeze bağlı devlet

kurumları şekline dönüşmüştür. Tüm bu değişimler sonucunda yoksulların ve düşkünlerin korunması görevi merkezi devletin görev alanına girmeye başlamıştır (Özbek, 2000).

Yukarda genel anlamda şekillenen yeni sosyal yardım uygulamalarının ilk örneği “*muhtacin maaşı*”dır. Bu uygulama 19. yüzyılın ilk aşamasında ortaya çıkmıştır ve devlet belli kurallar çerçevesinde muhtaçlara maaş bağlamaya başlamıştır. Örnek olarak 1845 tarihli bir defterde Girit’in Hanya, Kandiye ve Resma sancaklarında ve ayrıca 1851 tarihli bir defterde de Hersek Sancağı’nda muhtaçlara verilen maaş sayısı ve miktarları göze çarpmaktadır (ML.MSF, 8024 ve 9847’den Akt. Özbek, 2000).

Tanzimat döneminde valilerin yetkisi kapsamında bulunan “*kapualtı hasılatı*” ödeneğinden valilerin bölgelerindeki muhtaçlara harcamalar yapıldığına rastlamaktayız. Bunun yanında Başkent İstanbul’da muhtacin ödemelerinden yararlanmak için doğrudan padişaha yazılan birçok dilekçe görülmektedir. Bu uygulamaların sonucu olarak Tanzimat ve II. Meşrutiyet Dönemiyle birlikte yardımların bir yazılı kural ve kaideler çerçevesinde merkezi bütçeden halka sunulması fikri Osmanlı yönetiminde yer edinmeye başlamıştır (Özbek, 2000). Burada Avrupa’daki gibi kapsamlı yasal düzenlemeler ve sosyal politikalar üretmek yerine sosyal yardım uygulamalarının bozulan vakıf sisteminden merkezi devlet hazinesinin eline geçişinin ilk örnekleri sunulmuş olup ilk fikri temelleri anlatılmıştır.

II. Abdülhamid döneminde merkezi iktidarın meşruiyetini pekiştirmek adına padişah adına atıyye-i seniyye düzeni kullanılmaya başlanmıştır. Sarayın denetiminde olan bu fon merkezden ve taşradan gelen yardım taleplerine cevap vermek için kullanılmıştır. Padişahın elinde olan bu uygulamanın daha önceki Muhtacin Tertibi uygulamasını arka planda bıraktığı gözlemlenmektedir (Özbek, 2000). II. Abdülhamid’in tahttan inmesinin ardından bu fon önce Hazine-i Hassa’ya oradan da maliyeye devredilmiştir. Böyle Hazine-i Hassa tarafından yoksul ve düşkünlere dağıtılan yardımların kaynaklarının birçoğu kaybolmuş olup neticede birçok yoksul ve düşkünün yardımlarının kesilmesi mecburiyeti ortaya çıkmıştır (Özbek, 2000).

1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi kapsamında padişahın merkezden yaptığı yardımların yanında taşradaki belde ve idareler tarafından muhtaçlara, kimsesiz ve aciz kişilere çeşitli şekillerde sahip çıkılarak destek olunması

konusunda hükümler koyulmuştur (Ergin, 1995'ten Akt. Özbek, 2000). Yıllar geçtikçe Osmanlı sisteminde hakim olan merkezi yönetim anlayışı taşralara ve çevreye yayılmıştır. Yeni kanuni düzenlemelerle görevlerin çevreye doğru paylaştırılmış olduğu görülmektedir.

II. Abdülhamid sonrası birçok kurumun adı ve yapısı değiştirilmiştir. Darülaceze ve Eftal Hastanesi, Sıhhiye Müdüriyeti altında birleştirilmiştir. Hamidiye Eftal Hastanesi Şişli Eftal olarak değiştirilmiştir. Darülhayr-ı Ali isimli yetimhane kapanmış, Hazine-i Hassa tasfiye edilmiş ve çoğu uygulamaya son verilmiştir (Özbek, 200) 22 Haziran 1910 tarihli "*Muhtâcîn Maaşatı Hakkında Nizamname*" kanunuyla birlikte daha önceleri keyfiyete dayalı uygulamalar askıya alınarak yardım hak etmek için şartların, yardım miktarlarının ve sürelerinin kapsamı çizilmiştir. II. Meşrutiyet yönetimi sosyal yardım alanında eski yönetimin ve vakıflar sisteminin izlerini silerek bürokratik ve seküler bir sistem kurmayı amaçlamış olsa da önce Trablusgarp ve Balkan Savaşları ardından da Dünya Savaşının çıkmasıyla birlikte hedeflenen gerçekleştirilememiştir. Bu dönemde bütün yardım faaliyetleri; şehit ve gazilere, harp malullerine ve bunların geride kalan yakınlarına, mültecilere ve savaş alanlarındaki mağdur halkın yaralarına sarmak ve onları destelemek amacı gütmüştür. Merkezi bütçenin yanında Hilal-i Ahmer, Müdafaa-i Milliye ve Donanma Cemiyetleri gibi yarı resmi kuruluşlar tarafından da birçok yardım faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Sadece savaş yaralarını sarma politikalarına odaklanan, asıl işlevini kaybetmiş ve işlemeyen bir sosyal yardım sistemi Cumhuriyet Dönemine devredilmiştir.

2.1.3. 1920 – 1945 Arası Sosyal Yardımlar

TBMM Hükümeti, Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği yıllarda ve savaş sonrası yıllarda sosyal yardımlarla ilgili yeni ve kayda değer çalışmalar yapamamıştır. TBMM Hükümeti öncelik olarak savaşın kazanılması ve vatanın kurtulması yönünde mücadelelere önem vermiştir. Bu yıllarda Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e miras kalan kurumlar kullanılmıştır. TBMM Hükümeti gerek savaş sırasında gerekse de zaferden sonra önemli sosyal işleri başarmıştır ve sosyal yardımlar konusunda savaştan dolayı etkilenen tüm toplum fertlerinin ihtiyaçları gözetilmeye çalışılmıştır (Baytal, 2009: 17).

Yeni kurulan devletin sosyal yardım alanında ilk yaptığı icraat, büyük kanuni dönüşümler ve reformlardan ziyade Dünya Savaşı ve Milli Kurtuluş Mücadelesi sonrası muhtaç ve yoksul durumda kalmış toplumun temel sorunlarını ve ihtiyaçlarını çözmek olmuştur. Halkın temel anlamda geçinme, hayatını idame ettirme ve barınma gibi temel ihtiyaçları belli oranda halledildikten sonra, bu yardımların düzenli hale gelmesi için var olan kurumların yeniden dizayn edilmesi veya gerekirse bu konularda işler yapacak yeni kurumların ortaya çıkarılması yönünde ihtiyaçlar vardı (Makal, 1997: 216).

Cumhuriyet döneminin hemen başında çalışmamızın konusu olan sosyal yardım ve sağlık alanında işler yapması maksadıyla Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti kurulmuştur. Kurulan bu bakanlığın temel görevleri, sağlık işlerini yönetmek yerine getirmek, halka sosyal yardım alanında destekler yapmak, yurt genelinde diğer sağlık kuruluşlarının işlerini yürütmek konularıdır. Bakanlığın adında ne kadar sosyal yardım geçse de kurulan yeni devletin ilk yıllarında sağlık alanındaki sorunları çözmeye daha çok önem verdiği görülür (Baytal, 2009: 26). Bu bakanlığın faaliyetleri içinde; afetlerden zarar görenlere yönelik çalışmalar, savaşın ardından ortaya çıkan salgınlara karşı çalışmalar, savaş sonrası yurdun her tarafında bulunan şehit yakınları ve gazilere yönelik çalışmalar ve muhtaç olan halka iâşe yardımları sağlamaya yönelik çalışmalar vardır.

Osmanlı Döneminde sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesinde en temel kurumun vakıf kurumu olduğuna değinilmiştir. Cumhuriyet sistemiyle ve TBMM'nin yönetim görevini devralmasıyla birlikte vakıf işlemlerini yürütecek yeni bir bakanlık olan "*Şer'îye ve Evkâf Vekâleti*" kurulmuştur. Bu bakanlık hilafetin kaldırılmasıyla birlikte ikiye bölünmüş ve yerine günümüzde de sürmekte olan Diyanet İşleri Başkanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Baytal, 2009: 64). Burada Osmanlı'dan devralınan sistemlerin yeni Cumhuriyete uygun kurumlarla değiştirildiği görülmektedir. Osmanlı'da vakıflar temel sosyal yardım mekanizmaları olarak görev yaparken Evkaf Müdürlüğü sosyal yardımları daha az yapmıştır. Bunun sebebi de bu müdürlüğün devlete bağlı bir kurum haline gelmesi ve kurumun dini, sosyal ve kültürel eserleri korumayı amaçlayan bir kurum gibi çalışması söylenebilir (Baytal, 2009: 67). Tüm bu dini, sosyal ve kültürel varlıkları korumasının yanında Evkaf Müdürlüğü eğitim ve sağlık alanında birçok yardım ve yatırım yapmıştır.

Osmanlı'da savaş dönemlerinde yaralı ve hasta olan erlere ve ordu mensuplarına yardım etmek amacıyla 1868 yılında kurulan "*Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti*" 1877'de resmen "*Hilal-i Ahmer Cemiyeti*" olarak faaliyetlerine başlamıştır. Bu cemiyet Cumhuriyet Dönemine aynı şekilde aktarılmış ve yardım faaliyetlerine devam etmiştir. Cemiyetin adı 1923'te Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti olarak değiştirilmiş daha sonra 1935 yılında Atatürk'ün önerisiyle kurumun ismi Türk Kızılay'ı olarak değişmiştir (Türk Kızılay, 2023). Bu kurum sosyal yardımdan, aşevlerine, afet hallerinden, hastalık dönemlerine kadar yurt içi ve yurt dışı birçok alanda gönüllü bağışlarla günümüze kadar faaliyetlerini sürdürme gelmiştir.

Osmanlı döneminde 1908'de Kırklareli'nde, 1917'de ise İstanbul'da kimsesiz çocuklar için Himaye-i Eftal Cemiyeti kurulmuştur. Daha sonra 1921'de Ankara Himaye-i Eftal Cemiyeti ve yine 1921'de Sarıkamış Himaye-i Eftal Cemiyeti kurulmuştur. Kimsesiz çocukların muhafazası için iki büyük kurum Cumhuriyetin ilk yıllarında mevcuttur. 1935 yılında yapılan bir düzenleme ile bu kurumlar birleşmiş ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak bilinen kurum altında faaliyetlerine devam ederek günümüze gelmiştir (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023) Bu kurumun öncelikli amacı öksüz ve yetim kalan, kimsesiz çocukların bakımlarını yapmak ve bütün ihtiyaçlarını belirli bir yaşa kadar karşılamak olmuştur.

Osmanlı'dan devam eden kurumların yanı sıra genç Cumhuriyet yeni kanunlar ve kurumlarla doğrudan sosyal yardım alanında olmasa da dolaylı yollardan sosyal yardımla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 442 Sayılı Köy Kanunu 1924'te, 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu da 1930'da kabul edilmiştir. Çıkarılan bu iki kanunla birlikte artık köyler ile belediyelere sosyal yardımla ilgili faaliyetler yapmaları ve yerel düzeyde insanlara destek olmaları konusunda yeni işlevler verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 112). 2510 Sayılı İskân Kanunu 1934 yılında çıkarılmış ve Türkiye'deki mülteci, muhacir ve göçebelere yönelik olarak devlet eliyle yürütülecek sosyal yardımlara yer verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 114). Önemli bir gelişme olan ve 1937 yılında çıkarılan İş Kanunu hükümlerinde de sosyal yardımlar konusuna yer verilmiş ve adı geçen kanunun bazı maddelerinde devlet tarafından işçilerin yararına olacak sosyal yardımların yapılması hususlarında devlete yeni ödevler yüklemiştir (Talas, 1992: 119).

Bu dönemde Atatürk tarafından kurulan ve halkçılık ilkesiyle doğrudan ilişkili olan Halkevlerinde kültürel faaliyetlerin yanında ülke genelinde yardımlaşma ve dayanışma yönünde birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Halkın eğitim, sağlık, işe vb. ihtiyaçlarına halkevleri tarafından yardımlaşma ve dayanışma bilinci içinde gerçekleştirilmiştir. 1941 yılında çıkarılan kanun ile askerlik ödevini yapan kişilerin muhtaç ailelerine devlet tarafından yardım yapılmasına karar verilmiştir. Askerlik süresince askerin, muhtaç ailesine maddi yardımlar yapılmaya başlanılmıştır (Çiçek, 2012'den Akt. Yay, 2014: 59). Yukarda da açıklanan kanun örneklerinde olduğu gibi devlet bu dönemde sosyal yardımlar konusunda yeni yasalar çıkarmakla ilgilenmiştir. Devlet eliyle doğrudan yapılan sosyal yardımları görmek mümkün değildir. Bunun sebebi olarak da bu dönemin zorlu savaş yıllarının sonrasında yeni kurulan Cumhuriyet dönemine denk gelmesi gösterilmektedir (Yay, 2014: 59).

2.1.4. 1945-1980 Arası Dönem

Türkiye'de çok partili hayata kadar geçen zamanda ve 1961 Anayasası çıkarılıncaya kadar olan zamanda sosyal yardım konularında önemli çalışmalar yapılmadığı gözlemlenmektedir. Bu dönem içerisinde sosyal yardım ile alakalı uygulamalar yerine bazı yasal düzenlemelerin yapılması yoluna gidildiği görülmüştür (Demirci, 2019: 35). 5387 Sayılı Kanun 1949 yılında yürürlüğe girmiş olup muhtaç çocukların devlet eliyle korunması kararlaştırılmıştır (Taşçı, 2010: 104). 1959 yılında ise afet ve salgın hallerine karşı alınacak önlemleri içeren bir dizi yasa çıkarılmıştır (Taşçı, 2010: 104). Aynı sene içerisinde Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmuştur. Bu enstitüyle birlikte sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında uzmanların yetiştirilmesi ve yeni politikaların geliştirilmesi için çalışmaların yürütülmesi sağlanmıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte kurulan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı çatısı altında, 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Demirci, 2019: 35). 1960 yılında yabancı ülkelerde Türk kültürüne hizmet etmek amacıyla çalışan öğretmenlerin; görevden ayrılmışlar ise kendilerine, ölmüş iseler geride kalan ailelerine 168 Sayılı Kanun aracılığıyla sosyal yardımlar verilmesi kararı alınmıştır (Arıcı, 1999: 310).

1961 yılında yürürlüğe giren anayasanın 2. maddesinde "*Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik,*

lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.” ibaresi, 48. maddesinde ise açıkça “*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindedir*” ibaresi geçmektedir. Bu anayasa itibariyle sosyal yardım faaliyetleri devletin görevi olarak sayılmış ve anayasaya girmiştir. Bu anayasa ile birlikte sosyal yardım hakkı ve refah devleti olma konuları anayasal düzeyde ele alınmıştır. Fakat yine devlet, sosyal yardımlarla ilgili sahadaki faaliyetlerden çok yasalar çıkarma konusunda çalışma yapmıştır. Toplumun tüm kesimleri yardımlar konusunda ortak yararlanılabilecekleri bir kapsam altına alınmamıştır (Yay, 2014: 60). 1968 yılında şeref madalyası alan, Milli Mücadele ve benzeri önemli görevlerde yer almış ve Kore Savaşı’na katılmış kişilere sosyal yardım anlamında aylıklar bağlanmaya başlanmıştır (Arıcı, 1999: 309). Bu kanun da belli özellikleri taşıyan toplumsal kesime hitap etmesi dolayısıyla toplumun tamamına uygulanan bir sosyal yardım düzenlemesi özelliği taşımamaktadır.

Tüm bu kanuni düzenlemelerden sonra sosyal yardım alanında toplumun tüm kesimlerini kapsayabilecek bir düzenleme niteliğinde sayılan “*2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun*”, 1976 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun belli kategorideki insanlara maaş bağlanması ve devletin sosyal yardım alanında yaptığı kapsamlı bir düzenleme olması nedeniyle ilk olma özelliğini taşımaktadır. Bu kanun, 65 yaşını doldurmuş herhangi bir geliri olmayan vatandaşları, 18 yaş üzeri %40 ve üzeri oranda engelli olan vatandaşları ve 18 yaş altı %40 ve üzeri oranda engelli olan vatandaşların anne/babalarını kapsamaktadır. Bu kanun kapsamında bağlanan aylıklar halk arasında “*Yaşlı Aylığı ve Engelli Aylığı*” olarak tabir edilmektedir. Kanuna göre aylık bağlanacak kişiler ve aylık bağlanma şartı aşağıdaki şekliyle belirlenmiştir.

2022 Sayılı Kanun’dan, “*sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden gelir veya aylık almayanlar ile zorunlu olarak sigortalı bir işte çalışmayanlar, nafaka bağlanmamış veya nafaka bağlanması mümkün olmayanlar, 2828 Sayılı Kanun hükümlerine göre kendilerine harçlık ödenmeyenler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşları*” faydalanır (2022 Sayılı Kanun, 1976). Bu hükümlerin yanında her türlü gelirler toplamının kişi başına bölünmesiyle bulunan tutar, asgari ücretin

1/3'ünden fazla olanlar muhtaç olarak kabul edilmezler ve kendilerine aylık bağlanmaz.

Bu kanun maddeleri kapsamında Yaşlı Aylığı veya Engelli Aylığı bağlanması için; kişini 65 yaşını doldurması, engelli olduğu sağlık kurulu raporuyla kanıtlanması, sosyal güvenlik kurumuna kaydının olmaması, muhtaçlık kriterine uyması, nafaka alabilecek yakınının olmaması ve 2828 sayılı kanun kapsamında harçlık almıyor olması gibi şartlar bulunmaktadır. Sosyal güvenlik kaydı olmayan vatandaşların bu kanun kapsamında değerlendirilmesi sosyal yardımların, sosyal politika ve sosyal güvenlik konularında eksikleri kapatıcı bir rolünün olması özelliği ile doğrudan ilgilidir.

Bu kanunun kapsamındaki faaliyetler “Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü” tarafından yerine getirilmiştir. Anılan kanun içerisine giren vatandaşların işlemleri bu müdürlük tarafından yürütülmüştür. 2011 yılında bu kurum kapatılmıştır. 2022 Sayılı Kanun kapsamında yapılan sosyal yardımların iş ve işlemleri bütün olarak Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bünyesine aktarılmıştır (Yay, 2014: 63).

2.1.5. 1980 Sonrası Sosyal Yardım Dönemi

1980 sonrasında sayılabilecek önemli düzenlemeler içinde 1982 Anayasası, 1983 yılında çıkarılan Sosyal Hizmetler Kanunu, 1986 yılında çıkarılan 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması hakkındaki 633 sayılı KHK'nın çıkarılması sayılabilir. Çalışmanın bu kısmında bu düzenlemeler ile ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir. Detaylı bilgiler başlıklar halinde incelenecektir.

1961 Anayasası'nda belirtildiği şekliyle benzer olarak yeni çıkarılan 1982 Anayasası aracılığıyla da devletin sosyal bir devlet olduğu konularına yer verilmiştir. Anayasanın 2. maddesinde; “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.*” ifadesi, sosyal refah devleti olmak ilkesini içinde açık bir şekilde içinde barındırmaktadır. 1982 Anayasası'nın 5. maddesinde sosyal refah devleti etkisi önemli

bir biçimde göze çarpmaktadır. Bu etki “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Sosyal güvenlik hakkının herkese tanınması konusu ve vatandaşların bu hakka sahip olduğu 1982 Anayasası’nın 60. ve 61. maddelerinde belirtilmektedir. 60. maddede; “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.” denmiştir. 61. maddede ise; “Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” denmiştir. 1982 Anayasası’nın yukarıda geçen maddeleri kapsamında sosyal güvenlik hakkı sunmak, sosyal yardım hakkı sunmak ve vatandaşlara insan onuruna yaraşır bir hayat sunmak için devlet görevli kılınmıştır. Fakat anayasal olarak bu haklar verilmiş olsa da ülkemiz tam anlamıyla sosyal devlet olmanın ilkelerini yerine getirememiş ve herkesi kapsayacak sosyal yardım sistemi kurulamamıştır.

Bir diğer önemli düzenleme ise 1983 yılında çıkarılan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’dur. İlgili kanun sayesinde “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü” 1983 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Bu kanunun 1. maddesinde “bu kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.” şeklinde kanunun amacı açıkça belirtilmiştir. Bu kanun kapsamında kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara, korunmaya muhtaç yaşlılara ve engellilere; koruma, bakım, iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetleri sunulması devlet tarafından güvence altına alınmıştır. 2828 Sayılı

Kanun'un çıkarılması ile birlikte cumhuriyetten bugüne gelen ‐Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı‐ tekrardan teŝkilatlandırılmıŝtır. En sonunda 1989 yılında yapılan deęiŝiklikle adı Sağlık Bakanlığı olmuştur ve adında geçen sosyal yardım terimi bakanlığın adından çıkarılmıştır. Osmanlı döneminden kalan ve uzun yıllardır kullanılan nizamname yerine ise ‐2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu‐ yürürlüğe koyulmuştur. Bu kanun ile yardım toplama işlemleri, toplanan yardımların nasıl kullanılacağı ve kimlerin denetleyeceği konuları belirlenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 119).

Bu dönemde sosyal yardım konusunda atılan en büyük adım sosyal yardım yapması için devlet bünyesinde bir fon kurulması olmuştur. Bu fonun adı ‐Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu‐ olarak belirlenmiştir. 1986 yılında yürürlüğe koyulan 3294 Sayılı Kanun ile fon çalıŝmalarına başlamıştır. Bu kanunla kurulan yardımlaşma fonu Başbakanlığa bağlı bir yapıdır. Bu yasanın amacı yardıma ihtiyacı olan kişilere devlet tarafından destek sağlamak ve fondaki miktarların ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını sağlamak olmuştur. Bu işlemleri yerine getirmesi için ülkemizde bulunan her il ve ilçede ‐Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları‐ kurulmuştur. Bu fonun kaynakları il ve ilçelere aktarılarak muhtaç kişilere yardımlar ulaŝtırılmaya başlamıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 120). Fakat bu kanun ve ilgili faaliyetleri ayrı başlık altında detaylı olarak ele alınacağından burada sadece bilgi vermekle yetinilmiŝtir.

1992 yılında ıkarılan ‐Yeşil Kart‐ kanunu bu dönemdeki temel öneme sahip düzenlemelerden birisi olmuştur. Bu kanunla sosyal güvence kaydı bulunmayan ve tedavi masraflarını karŝılayamayacak durumda yoksul olanların hastane masraflarının devlet tarafından karşılanması yasalılaŝtırılmıŝtır. Bu kanundan sonra 1998 yılında çıkarılan bir diğer kanunla muhtaç durumda bulunan ve silah atında olan askerlerin ailelerinin sağlık giderlerinin devlet aracılığıyla karşılanması uygulaması başlamıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 121).

Bu düzenlemelerin ardından kronolojik olarak ‐5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun‐ 2004 yılında uygulamaya girmiştir. 29.06.2011 tarihinde ‐633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname‐ ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Sosyal yardım ve

sosyal hizmet faaliyetleri tek çatı altında birleştirilerek bu bakanlığın görev ve sorumluluğu altına girmiştir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kapsamlı şekilde ele alınacaktır.

2.2. 3294 Sayılı SYDT Kanunu

1980’li yıllardan sonra ortaya çıkan yeni liberal iktisadi modeller tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gelirin adil dağıtımının bozulmasına, işsizlik sorunlarına, yoksulluğa ve insanların refah düzeylerinin eski zamanlara oranla düşmesine neden olmuştur. Bunlarla birlikte tüm dünyada sıkı para politikalarının takip edilmesi yoksulluk ve işsizlik gibi konularla ilgilenmeyi ikinci plana atmıştır. Daha sonra devletler yeni liberal iktisadi sistemin artırdığı bu sorunlara çözüm aramaya başlamışlardır. Çeşitli parasal sosyal fonlar kurulmuştur. Bunlara örnek olarak Bolivya’ da kurulan Acil Sosyal Fon, Hindistan vatandaşları için kurulan Ulusal Yenileme Fonu, Brezilya’ da yürürlüğe konulan Acil Toplumsal İhtiyaçlar Fonu gibi yoksullukla mücadele fonlarının kurulması verilebilir. Dünyadaki bu gelişmeler neticesinde ülkemizde “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” adıyla yeni bir fon kurulması 1986 yılında Turgut Özal tarafından kararlaştırılmıştır (Demirci, 2019: 37).

1986 yılında çıkarılan 3294 Sayılı Kanun ile Başbakanlığa bağlı olarak yapılandırılan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” kurulmuştur. Ülkemizde muhtaç ve yoksul durumda bulunan kişilere yapılan bütün sosyal yardım uygulamaları bu fon aracılığıyla yürütülmektedir. Anayasada belirtilen “*Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir*” ilkesi SYDT Fonunun en temel çıkış noktası ve dayanak noktası olarak kabul edilir (Yay, 2014: 64). Ayrıca 5. maddede; “*Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

1986 tarihinde yürürlüğe giren “3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” ile Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve

Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur. 3294 Sayılı Kanun'un amacı 1. maddede *“fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek”* şeklinde belirtilmiştir. Kanununun 2. maddesi *“fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, sosyal güvence kapsamında geliri olmayan, geçici bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale gelebilecek kişiler bu kanun kapsamındadır. Ayrıca sosyal güvenlik kurumuna tabi olan ve hane içinde kişi başı düşen geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olanlar, her türlü afet ve acil hallerden zarar görenler ile şehit yakınları ve gaziler bu kanunun sağladığı haklardan faydalandırılır”* şeklinde ifade edilmiş ve kanunun hangi kişileri kapsadığı belirtilmiştir (3294 Sayılı Kanun, 1986).

Kurulan bu yardımlaşma fonunun gelirleri 3294 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde şu şekliyle açıklanmıştır. Kanunla kurulu fonlardan Cumhurbaşkanlığı kararname yetkisiyle aktarılacak miktarlar, merkezi bütçeden tahsis edilecek ödemeler, trafik ceza tutarlarının yüzde ellisi, RTÜK gelirlerinin yüzde on beşi ve diğer tüm bağış ve yardımlar fonun gelirlerini oluşturmaktadır şeklindedir. Yine kanunun 6. maddesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun iş ve işlemler açısından denetimi görevinin, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır. (3294 Sayılı Kanun, 1986). Ülkemizde kurulan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”, dünyadaki bütçe dışında ve bütçeden ayrı bir yapılanmaya sahip olan fon örnekleri arasında sayılır (Yay, 2014: 66).

Kaynakların dağıtılması, yardım usul ve esaslarının belirlenmesi vb. işlemlerden kaynaklanacak idari işleri ve sekreteryalık görevlerini fonun kuruluş tarihi olan 1986'dan 2004 yılına kadar Başbakanlık bünyesinde bulunan Fon Genel Sekreterliği yürütmüştür. Toplanan kaynakların kullanım şekillerini Fon Kurulu, Fon Kurulunun idari işlerini de Fon Sekreterliği yerine getirmiştir. Fon Genel Sekreterliği, 2004 yılında çıkarılan ve sosyal yardımlarla ilgilenecek bir genel müdürlük teşkilatı kurulmasını sağlayan kanun sonrasında kapatılmıştır. Bu kanunla beraber Başbakanlık bünyesinde ayrı bir Genel Müdürlük kurulmuştur. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

aracılığıyla kurumsal bir yapılanma içerisine giren fon, daha etkin ve verimli şekilde faaliyetlerini yerine getirmeyi amaçlamıştır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Bu genel müdürlüğün yapısına ayrı başlık altında yer verilecektir.

Bu kanunun 7. maddesinde “*bu kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynı yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulur*” denilmekte olup kanunun amacına uygun faaliyetleri yapacak olan kurumlar belirlenmiştir (3294 Sayılı Kanun, 1986). Bu kanun kapsamındaki hizmetleri yerine getirmek maksadıyla ülkemizde bulunan tüm iller ve ilçelerde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurulmuştur. Bu vakıfların yapısı, yönetim organları, gelirleri, muafiyetleri ve yaptığı sosyal yardım faaliyetleri ayrı başlık altında yer verilecektir.

Tablo 2. SYDT Fonu Tarafından Sağlanan Yardım Miktarları

Yıllar	Faydalanan Hane Sayısı	Miktar (Milyar TL)
2013	3.096.489	20,76
2014	3.005.898	20,39
2015	3.017.969	25,82
2016	3.154.069	32
2017	3.201.253	36
2018	3.494.932	43
2019	3.282.975	38
2020	6.630.682	43
2021	5.903.515	60,9
2022	4.419.286	87

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Yukardaki tabloda verilen bilgiler ışığında fon kaynaklarıyla yapılan sosyal yardım miktarı toplamalarının önemli rakamlara tekabül ettiği görülmektedir. Bunun yanında faaliyet raporlarında sosyal yardım harcamalarının GSYİH içerisindeki payının 2022 yılında %1,13, 2021 yılında %1,74, 2020 yılında %1,42 ve 2019 yılında %1,24 olduğu bilgisi mevcuttur. Ülke ekonomisinin her yıl %1,5’luk miktarı bu fonda birikmekte ve buradan muhtaçlara çeşitli yardım kalemleri ile aktarılmaktadır.

2.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü taşradaki işlemlerini ve operasyonlarını ilde vali, ilçede kaymakam başkanlığında kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sayesinde gerçekleştirmektedir. Böylece SYD Vakıfları, devlet ile ihtiyaçlı ve muhtaç durumda olanlar arasında sosyal yardımların direkt olarak ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından köprü vazifesi üstlenmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakıfları, 3294 sayılı ve 1986 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nda belirtilen maddelere dayanarak kanunun amacı olan, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak ve bunlara uygun çalışmalar yapmak maksadıyla ülkemizde bulunan tüm iller ve ilçelerde Medeni Kanun esaslarına göre yapılandırılmışlardır. Ülkemiz genelinde 2023 tarihi itibarıyla bulunan SYD Vakfı sayısı 1.003 adettir. Devletin sosyal yardım alanındaki bütün uygulamaları merkez ve taşralarda bulunan 1.003 adet SYDV tarafından yerine getirilmektedir. (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). SYD Vakıflarının amacı, 3294 Sayılı Kanun'un 1. maddesinde; *“fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir”* şeklinde ifade edilmiştir (3294 Sayılı Kanun, 1986). Türk vatandaşlarının yanında yabancı vatandaşlardan zorunlu olarak Türkiye’ye gelmiş kişilere de fondan yardım yapılabilmektedir.

Vakıfların kurulmasında esas olan Resmi Senetlerinin 3. maddesinde ise SYD Vakıflarının amacı; fakir durumda bulunan, muhtaç olan, sosyal güvenlik kurumuna tabii olmayan, maddi desteklerle topluma faydalı hale gelecek, üretime ve iş hayatına katılım sağlayabilecek vatandaşlara yardımlar sağlamak, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek, sosyal adaleti, yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik edecek çalışmaları yürütmeyi sağlamak şeklinde ifade edilmiştir.

SYD Vakıflarının amaçlarını genel olarak sayacak olursak; gelir dağılımında dezavantajlı konumda olanlara karşı adaletsizliğin giderilmesi sağlamak, il ve ilçe düzeyinde yoksullukla mücadele çalışmaları yapmak, muhtaç vatandaşlara sosyal yardımları ulaştırmak, sosyal yardım alanında güncel ihtiyaçları tespit ederek yeni yardım politikaları geliştirmek, işsizliğin sonuçlarına karşı muhtaçları korumak,

istihdam ile üretime katılmayı arttırmak ve yardımlar konusundaki diğer işlemler için çeşitli kurumlarla işbirliği ve organizasyonlar yapmak temel görevleridir (Demirci, 2019: 66). Türkiye’de mevcut olan ve sosyal yardım alanında çalışmalar yapan Vakıfların yönetime ve temsile yetkili organı mütevelli heyetleridir. Her vakıf için mütevelli heyetleri farklı olduğundan amaçlara yönelik uygulamalar da farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Ülkemizde Bulunan SYD Vakfı Sayıları ve Personel Sayıları

Yıllar	SYD Vakfı Sayısı	SYD Vakıflarında Çalışan Personel Sayısı
2018	1.002	8.882
2019	1.003	8.702
2020	1.003	8.883
2021	1.003	8.421
2022	1.003	8.779

Kaynak: ASHB 2018-2022 Faaliyet Raporları

- **SYD Vakıflarının Yapısı**

SYD Vakıflarının yapısı 5737 Sayılı Vakıflar Kanunu’nda; Vakıfların her birinin ayrı bir tüzel kişiliğinin olduğu ve bunların özel hukuk tüzel kişiliği kapsamında işlemler yapmaya yetkili oldukları şeklinde belirlenmiştir. Her bir SYD Vakfının bağımsız birer yapılanma içerisinde olduğu ve her bir vakfın birbirinden bağımsız karar mercilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bu karar mercileri o vakfın mütevelli heyetidir. Bu vakıfların, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının gerek sitesinde, gerek teşkilat şemasında da görüldüğü haliyle Bakanlığın idari yönetim teşkilatlanmaları arasında mevcut olmadığı görülmektedir. Denetleme işlemleri üç ayrı kurum tarafından yerine getirilmektedir. Bunlar Vakıflar Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). İlgili Vakıflar; Vakıf senetlerinin, içinde bulunulan mahalli idarenin en üstündeki mülki idare amiri tarafından Medeni Kanun’daki maddelere göre bölgelerindeki yetkili asliye hukuk mahkemesi aracılığıyla tescil işlemlerinin yapılmasıyla kurulur (3294 Sayılı Kanun, 1986). SYD Vakıflarının her biri ayrı şekilde

özel hukuk tüzel kişiliğine haiz olduklarından dolayı bu Vakıfların, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile olduğu gibi Vakıflar Genel Müdürlüğü ile de herhangi bir teşkilat hiyerarşisi anlamında bir bağı bulunmamaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009: 144). Fakat her ne kadar bu vakıflar özel hukuk tüzel kişisi olsa da harcamalarının teftiş edilmesi, iş ve işlemlerine yönelik kaidelerin ortaya koyulması, araştırılması, incelenmesi, izlenmesi ve denetlenmesi gibi birçok sorumluluk ve yetki, 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesine bağlanan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün görev ve sorumluluğu içerisine verilmiştir (Yay, 2014: 77).

- **SYD Vakfının Organları ve Personelleri**

SYD Vakıfları tarafından yapılacak yardımların kararlarını vermeye, harcama işlemlerinde, mal edinme ve satma işlemlerinde, personelle ilgili özlük haklarının yürütülmesi konusunda ve diğer tüm vakıf faaliyetlerinde kararları alma ve vakfi yönetmeye yetkili organı, 3294 Sayılı Kanun'un 7. maddesinde Vakıf Mütevelli Heyetleri olarak belirlenmiştir. Vakfın bütün iş ve işlemlerinin kararları Mütevelli Heyetleri takdirindedir. Söz konusu bu durum her vakfın tescil edildiği evraklar olan vakıf senetlerinde de belirtilmektedir. Vakfın sorumlu olduğu idari sınırlar içerisinde kime ne kadar yardım yapacağı, hangi tür yardım ve projeler uygulanacağı, vakfın kaynaklarının hangi alanlarda kullanılacağı konuları Mütevelli Heyeti tarafından belirlenmektedir (Öztürk, 2017: 57). Vakfın karar organları Vakıf Mütevelli Heyeti'dir. İl ve İlçelerdeki tüm yardım programları, mütevelli heyetlerinin kararlarıyla yürütülmektedir. İlgili maddede vakıf başkanlarının mülki idare amirleri olduğu belirtilmiş olup illerde Valiler, ilçelerde ise Kaymakamlar vakfın doğal başkanı olarak belirlenmiştir. 3294 Sayılı Kanun'un 7. maddesinde Mütevelli Heyetinin diğer üyeleri belirtilmiş olup Mütevelli Heyeti üyeleri doğal üyeler ve seçilmiş üyeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İl ve ilçe SYD Vakıflarında üyeler farklılık göstermekte olduğundan Mütevelli heyeti üyeleri daha anlaşılır olması amacıyla aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 4. Vakıf Mütevelli Heyeti Doğal Üyeleri

İl Merkezlerinde	İlçelerde
------------------	-----------

Vali (Vakıf Başkanı)	Kaymakam (Vakıf Başkanı)
Belediye Başkanı	Belediye Başkanı
Defterdar	Mal Müdürü
İl Milli Eğitim Müdürü	İlçe Milli Eğitim Müdürü
İl Sağlık Müdürü	Sağlık Grup Başkanı
İl Tarım ve Orman Müdürü	İlçe Tarım ve Orman Müdürü
İl Müftüsü	İlçe Müftüsü
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürü	-

Kaynak: 3294 Sayılı Kanun 7. Madde

Tablo 5. Vakıf Mütevelli Heyeti Seçilmiş Üyeleri

İl Merkezlerinde	İlçelerde
Köy Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri bir kişi)	Köy Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri bir kişi)
Mahalle Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri bir kişi)	Mahalle Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri bir kişi)
STK Temsilcileri (Kendi aralarından seçecekleri iki kişi)	STK Temsilcileri (Kendi aralarından seçecekleri bir kişi)
Hayırsever Vatandaşlar (İl genel meclisinin seçeceği iki kişi)	Hayırsever Vatandaşlar (İl genel meclisinin seçeceği iki kişi)

Kaynak: 3294 Sayılı Kanun 7. Madde

SYD Vakfı Mütevelli Heyetinin görevleri ise genel olarak 3294 Sayılı Kanun'da belirtilen amaçlara yönelik çalışmalar yapmaktır. Vakıf sınırları içindeki fakir ve muhtaçları belirlemek, muhtaç kişilerin taleplerini kanun kapsamında değerlendirerek karara bağlamak, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yardımlar yapmak, idari sınırlarının şartlarına uygun yardım faaliyetleri yapmak, vakfın mali işlemlerini yaptırmak, vakıf personellerinin özlük işlemlerine karar vermek, varsa vakfın gayrimenkulü, gelir getirici iştiraki veya aşevi vb. onları işletmek, bağış veya gelirleri toplanmasını teşvik etmek ve diğer vakfın amacına uygun işlemlerin yapılması için bütün kararları almak

Mütevelli Heyetlerinin görevleridir (T.C. İnhisar Kaymakamlığı, 2023). Mütevelli Heyetlerinin her vakıfta farklı olması ve tüm kararlarda tek yetkili olması sebebiyle vakıflar aracılığıyla yapılan yardım, proje ve hizmetler bölgeden bölgeye değişmektedir. Merkezi ve tek tip kararlar alınmaktan ziyade vakıfların kendi bölgelerinin şartlarına uygun kararlar alabilmesi; yerel farklılıklara uygun esneklikler tanınmasına imkan tanımaktadır.

Vakıf Mütevelli Heyetinin görevleri arasında vakıf personelleri ile ilgili görevlerde bulunmaktadır. Vakıf personelinin işvereni Vakıf Mütevelli Heyetleridir. SYD Vakıflarında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün belirlemiş olduğu norm ve kadro standartları kapsamında personel istihdamı etmek, işe almak ve işine son vermek gibi yetkiler Mütevelli Heyetlerinin takdirindedir. Vakıf personelleri İş Kanunu ve 2012 yılında çıkarılan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Personelinin Norm Kadro Standartları, Nitelikleri, Özlük Hakları ve Çalışma Şartlarına İlişkin Esaslar” çerçevesinde çalışmaktadırlar. Her vakıf personel alımlarını kendileri yapmakta ve özel şartlarla personel alımına çıkabilmektedir. Bu yönüyle Vakıflarda görev yapan personeller doğrudan Bakanlık personeli değildir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Yukarıda geçen ve Vakıflarda çalıştırılacak personelin niteliklerini, özlük hakları ve diğer hususları belirleme yetkisi SYDT Fon Kurulunun görevidir (Fon Kurulu Yönetmeliği, 2005). Bu niteliklere uygun personeller çalıştırmak da Mütevelli Heyetlerinin görevidir.

- **SYD Vakıflarının Gelirleri, Giderleri ve Muafiyetleri**

SYD Vakıflarının gelirleri Fondan aktarılabacak periyodik tutarlar, varsa işletme ve yan kuruluşlarının gelirleri ve diğer bağış türü gelirlerden oluşur (3294 Sayılı Kanun, 1986). Fonda biriken tutarların, ülke genelindeki vakıflara, mevcut sosyal yardım programlarına, projelere ve yatırım programlarına dağıtımını belirlemek Fon Kurulu yetkisindedir (Fon Kurulu Yönetmeliği, 2005). Buna göre Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan vakıflara aktarılabacak periyodik payları belirlemek ve vakıfların kaynak taleplerini değerlendirmek Fon Kurulunun takdirindedir.

SYD Vakıflarının giderleri; vakfın amaçları doğrultusunda giderler, vakfın yönetiminden doğan giderler ve faaliyet alanından kaynaklanan giderler olmak üzere üç temel kalemde ifade etmek mümkündür.

Amaca Yönelik Giderler; vakfın muhtaç kişilere yardım yapma iş ve işlemleri esnasında vakıf kaynağından harcanan her türlü giderleri kapsamaktadır. Bu giderlerin içinde vatandaşlara doğrudan aktarılan nakit yardımlar, önceden mal/hizmet alımı yoluyla alınan aynı yardımlar (gıda, kıyafet vb.), bu yardımların dağıtım organizasyonu esnasında oluşan giderler, şehit ve gazilere yönelik giderler temel olarak ifade edilebilir. Ayrıca vakıf senedinde ve 3294 Sayılı Kanun'da belirtilen amaçlara yönelik olarak yurt, okul, aşevi ve vakıf tarafından yapılan projelerin, bina ve tesislerinin tüm giderleri de amaca yönelik giderler arasında sayılır. Özetle vatandaşa fayda sağlamak amacıyla harcanan her kalem amaca yönelik giderler kapsamındadır. Vakfın Yönetim Giderleri ise; ödeniyorsa eğer Mütevelli Heyeti huzur haklarından, vakıf personellerinin ücret giderlerinden, sosyal sigorta primlerinden, personel tazminatlarından, eğitim, seminer veya acil durum hallerinde görevli personele ödenen harcırahlardan, kira giderlerinden ve büro giderlerinden (kırtasiye, ısıtma, temizlik vb.) oluşmaktadır. Bu giderler de vakfın amacına yönelik işleri yapabilmesi için gerekli olan insan kaynağı ve malzeme kaynakları için harcanan tutarların tamamını içerir. Vakfın Faaliyet Giderleri ise matbaa giderleri, varsa eğer tanıtım/reklam giderleri, yardım toplama ve bağış faaliyetleri için oluşabilecek giderleri, araç giderlerini ve benzeri giderleri içermektedir (Demirci, 2019: 74-75).

3294 Sayılı Kanun'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının; kurumlar vergisinden, veraset vergisinden, intikallerden doğacak vergilerden, diğer tüm vergi ve harçlardan, denetleme masrafları ile döner sermaye ücretlerinden muaf olduğu belirtilmiştir (3294 Sayılı Kanun, 1986). Ayrıca SYDT Fonuna veya Vakıflara yapılacak bağış ve yardımlar vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmuştur. Bu bağış ve yardımların gelir vergisi ve kurumlar vergisi matrahından indirim yapılabileceği konusu kanunda belirtilmiştir.

2.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

01.12.2004 tarihinde çıkarılan 5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesinde *"Bu Kanunun amacı, 29.5.1986 tarihli ve 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun uygulanmasını sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün kurulması, teşkilâtı, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Başbakan, bu Genel Müdürlüğün yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü takdirde bir Bakan vasıtası ile kullanabilir."* şeklinde kanunun amacı ve kurulan genel müdürlüğün hangi kanunun hizmetlerini yerine getireceği belirtilmektedir (5263 Sayılı Kanun, 2004).

SYDT Fon idaresinin 2004 yılında, Başbakanlık bünyesinde bir genel müdürlük olarak yapılandırılmasıyla sosyal yardım uygulamalarının muhtaç ve düşkün haller içerisinde bulunan vatandaşlara daha etkin, hızlı, verimli, amacına uygun ve daha kolay bir halde ulaştırılması amaçlanmıştır. Kurulan bu Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün başlıca görevleri ve hedefleri; yoksullukla mücadele konusunda ülke genelinde stratejiler belirlemek ve geliştirmek, sosyal yardım faydalanıcılarını tespit etmek ve onlara uygun yeni sosyal yardım programları geliştirmek, ülke genelinde uygulanan sosyal yardım faaliyetlerini tek merkezde birleştirmek, düzenli veya tek seferlik yardımlar ile yoksul ve muhtaç vatandaşları güçlendirmek, gelir dağılımı adaletsizliğinden çıkan sorunlara adil politikalar geliştirerek muhtaç vatandaşları desteklemek ve bunun yanında çalışabilir durumdaki sosyal yardım yararlanıcılarını destekleyerek kendi emek ve çabalarıyla geçinmelerini sağlamaya yönelik tedbirler almaktır (Demirci, 2019: 40).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü; ülke genelinde uygulamaya koyulan sosyal yardım hizmetlerini en etkin, kapsayıcı ve örgütlü halde yürüten önemli bir kurum olmuştur. Bu kurumun tüm sosyal yardım hizmetlerinde ve faaliyetlerinde kullandığı kaynak SYDT Fonunda toplanan ve buradan aktarılan kaynaklardır. Bu kaynakları yine 3294 Sayılı Kanun'la kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla ülkemizdeki tüm il ve ilçelerde yaşayan ihtiyaç sahibi kişilere ulaştırmaktadır (Yay, 2014: 72).

5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3. maddesinde ise kurulan genel müdürlüğün görevleri şu şekilde sıralanmıştır; 3294 Sayılı Kanun'un amaçlarına yönelik işlemler yapmak, SYDT Fonunun gelir ve giderlerini takip etmek, SYD Vakıflarının işlemlerini izlemek ve denetlemek, sosyal yardım kriterlerini ve vakıfların uygulama esaslarını belirlemek, sosyal yardımlarla ilgili araştırmalar ve işbirlikleri yapmak, sosyal yardım stratejileri belirlemek ve projeler geliştirmek temel görevleridir.

Bu kanunun 5. maddesinde ise Fon Kurulunun oluşumu ve görevleri belirtilmiştir. *“Fon Kurulu, Başbakanın görevlendireceği Bakanın başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri ve Sağlık bakanlıklarının müsteşarları ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdüründen oluşur. Fon Kurulu ayda bir kez olağan olarak toplanır. Kurul Başkanının talebi üzerine Fon Kurulu her zaman olağanüstü toplanabilir. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Genel Müdürlükçe yerine getirilir.”* (5263 Sayılı Kanun, 2004). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte burada geçen Başbakan ifadeleri Cumhurbaşkanı olarak değiştirilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun kaynaklarının dağıtımını, yardım usul ve esaslarını belirme vb. işlemlerden kaynaklanacak idari işlemleri ve sekreteryaya görevleri fonun kuruluş tarihi olan 1986'dan 2004 yılına kadar Başbakanlık bünyesinde bulunan Fon Genel Sekreterliği sayesinde yürütülmüştür. Toplanan kaynakların kullanım şekillerini Fon Kurulu, Fon Kurulunun idari işlerini de Fon Genel Sekreterliği yerine getirmiştir. Fon Genel Sekreterliği, 2004 yılında yürürlüğe giren “5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile birlikte kapatılmıştır. Bu kanunla beraber Başbakanlık bünyesinde ayrı bir Genel Müdürlük kurulmuştur. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü aracılığıyla kurumsal bir yapılanma içerisine giren Fon, daha etkin ve verimli şekilde faaliyetlerini yerine getirmeyi amaçlamıştır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Fon Kurulunun görevleri ise 5. maddede şöyle sıralanmıştır (5263 Sayılı Kanun, 2004); toplanan kaynakların dağıtımına karar vermek, hizmetler için usul ve esas belirleyerek Sosyal Yardımlar Genel Müdürüne yetki vermek, Vakıf personellerinin özlük haklarını belirlemek, sosyal yardım talepleri hakkında değerlendirmeler yapmak ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne

tavsiyelerde bulunmak, sosyal yardımlarla alakalı bilimsel ve kültürel araştırmalar yaptırmak, projeler üretmek olarak sıralanmıştır.

Ayrıca 5. maddeye istinaden çıkarılan 2005 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Fon Kurulunun yapısı, çalışma usul ve esasları düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte Fon Kurulunun başkanı, toplantı zamanları ve karar alma usulleri ile yönetmeliğin 8. maddesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulacak olan Fon Kurulu Sekreteryaasının görevleri belirlenmiştir. Sekreteryanın görevleri; Fon Kurulunun toplantı gündem maddelerini düzenlemek, toplantıda alınan kararları kayıt altına almak, kararları toplantıya katılan üyelere imzalatmak gibi bürokratik işlemleri yapmakla birlikte genel müdürlük tarafından verilecek diğer görevleri yapmaktır (Fon Kurulu Yönetmeliği, 2005).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün hizmet birimleri 14 adet daire başkanlığından oluşmaktadır. Bunlar; Barınma Yardımları Dairesi, İstihdam Dairesi, İzleme, Değerlendirme ve Performans Dairesi, Ar-Ge ve Tanıtım Dairesi, Sağlık ve Düzenli Yardımlar Dairesi, Proje Değerlendirme Dairesi, Kaynak Yönetimi Dairesi, Aile Yardımları Dairesi, Engelli ve Yaşlı Yardımları Dairesi, Uluslararası ve Gönüllü Kuruluşlarla İş Birliği Dairesi, Vakıf Hizmetleri Dairesi, Yönetim Hizmetleri Dairesi, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Dairesi ve FRIT Koordinatörlüğü'dür.

2.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Kurulması

2011 yılında 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin çıkarılmasıyla birlikte Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiştir. İlgili kararname ile yeni bakanlığın amacı, görevleri ve teşkilatları belirlenmiştir.

Sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi iki temel öneme sahip hizmet çeşitli kurum ve yapılanmalar bünyesinde farklı kollardan faaliyetlerini sürdürmekteydi. Bu hizmetlerin çeşitli kurumlar aracılığıyla yürütülmesi, hizmetlerin birbirinden bağımsız

olması ve aralarında kurumsal iş birliklerinin az olması birçok eksikliğe yol açmış ve devamlı olarak eleştirilmiştir (Kesgin, 2017: 65). Kurulan yeni bakanlıkla tek çatı altına alınan ve birbiriyle iç içe geçmiş hizmetler sunan kurumların daha koordineli, hızlı ve bütüncül çalışmalar yapmasının önü açılmıştır. Yukarıda eleştirilen konuların boşluğunu ve eksik yönleri kapatması yönünden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması önemlidir.

633 Sayılı KHK ile birlikte 1981 yılında devlet kurumu haline getirilen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü yeni bakanlık bünyesinde genel müdürlük olarak yapılandırılmış ve adı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değişmiştir. Kurumun çocuklarla ilgili görev alanları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, gençlik hizmetleri ile ilgili olan kısımları da Gençlik Bakanlığı bünyesine alınmıştır. Bu kurumlara ek olarak başbakanlığa bağlı olan Kadının Statüsü Kurumu ve aile alanında çalışmalar yapan Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu kapatılarak bunların görevleri yeni kurulan bakanlık bünyesinde tek bir genel müdürlük olarak yapılandırılmıştır. Çalışmanın temel alanı olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tüm işlevleri ve görevleri ile birlikte yeni bakanlığa aktarılmıştır. Engelli ve yaşlılarla ilgili hizmetler, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü adında yeni bir kurumsal yapı içerisine girmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde bulunan ve 2022 Sayılı Kanun'la ilgili aylık ödeme işlemlerini yerine getiren Primsiz Ödemeler Dairesinin görevleri de yeni bakanlığa geçmiştir. Yeni bakanlık bünyesinde şehit yakınları ve gazilere yönelik görevleri yerine getirmek amacıyla Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı kurulmuştur (Kesgin, 2017: 65).

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesinde kurulan bakanlığın görevleri genel olarak şu şekilde ifade edilmiştir (633 Sayılı KHK, 2011). Bu maddeye göre bakanlığın görevleri; sosyal hizmet ve sosyal yardım konularında ülke genelinde politikalar geliştirmek ve bunları uygulamak, aile kurumunu ve aile birliğini korumaya yönelik çalışmalar yapmak, kadın, çocuk, engelli, şehit yakınları ve gaziler gibi toplumun dezavantajlı kesimlerini desteklemek ve sosyal hizmet vermek, sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini denetlemek, sosyal yardım ve sosyal hizmetler ile ilgili

veri tabanı kurmak ve tüm bu görev alanları ile ilgili gelişmeleri takip ederek yeni politikalar geliştirmektir.

Aynı KHK'nın 6. maddesinde bakanlığın hizmet birimleri sayılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 16 hizmet biriminden oluşmaktadır. Bu hizmet birimlerinin bazıları yeni kurulmuştur. Bazıları da başbakanlığa bağlı genel müdürlüklerin bu bakanlık çatısı altına alınmasıyla görevlerine devam etmiştir. Bakanlık hizmet birimleri şunlardır (633 Sayılı KHK, 2011);

- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Denetim Hizmetleri Başkanlığı.
- Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı.
- Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.
- Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı.
- Hukuk Müşavirliği.
- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı.
- Personel Dairesi Başkanlığı.
- Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği.
- Özel Kalem Müdürlüğü

Sosyal yardım faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek amacıyla 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü bakanlık bünyesine alınarak ismi Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olmuştur. Bu genel müdürlüğün misyonu; yoksulluğun bitirilmesi alanında ulusal politikalar geliştirmek, sosyal

yardımlardan faydalanacak kişileri tespit etmek, bunlara nesnel ölçütler geliştirerek muhtaçlık şartıyla sağlanan tüm sosyal yardımları tek bir elden yürütülmesini sağlamak, yoksulluğun kuşaklar arası aktarılmaması konusunda tedbirler almak, iş bulma, işe yerleştirme ve muhtaçlıktan kurtarma hedefi etrafında politikalar üretmek, adaletli bir gelir paylaşımı sağlamak gayesiyle ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızı süreli veya süresiz sosyal yardımlar ile kendilerine yeter hale gelmeleri sağlamak olarak belirlenmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

633 Sayılı KHK'nın 11. maddesine göre Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri şu şekilde belirtilmiştir. Yoksullukla mücadele alanında politika oluşturmak ve izlemek, 3294 Sayılı Kanun'un amaçları doğrultusunda işlemleri gerçekleştirmek, SYDT Fonunun gelirlerinin tahsil etmek, SYD Vakıflarının iş ve işlemlerini tayin etmek ve denetlemek, sosyal yardımlaşma ve dayanışma bilincini geliştirecek projeler üretmek, sosyal yardımlar alanında kapsamlı bir veri tabanı kurmak ve yardımların yürütülmesinde iş birliği sağlamak ve GSS ile ilgili işlemleri yapmak Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri arasındadır (633 Sayılı KHK, 2011).

Bu bakanlığın kurulması ile birlikte Sosyal Yardımlar Bilgi Sistemi Veri Tabanı kurulmuştur. 633 sayılı KHK'nın 33. maddesine göre kurulan bu veri tabanı sayesinde tüm sosyal yardım verileri veri tabanına alınarak, sosyal yardım alanında iş birliği yapmak ve yanlış bilgilerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Ayrıca dış sistemden ve dış kurumlardan çekilen çeşitli veriler ile sosyal yardım fayda sahiplerinin muhtaç olup olmadığı konusunda daha sağlıklı ve kesin bilgiler elde edilmeye başlamıştır. Sosyal yardım hizmetleri hızlanmıştır. Başvuran sayısına, yapılan yardımların türü ve miktarına, sosyal yardıma bütçeden ayrılan paylara, yararlanıcıların ve sosyal yardım çalışanlarının tüm bilgilerine bu veri tabanı sayesinde kolaylıkla erişebilme imkânı sağlanmıştır. Bu yönüyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurularak verilerin tek bir veri tabanı üzerinden erişime açılması Türkiye'de ki sosyal yardım uygulamaları açısından ilk olmasıyla yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülebilir.

633 Sayılı KHK'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun yapısı ve görevlerine de yer verilmiştir. Burada Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü yapısı ve Fon Kurulu ile ilgili diğer hususlar aynı kalmıştır. Sadece Fonun

sekreteryalık görevini gören Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığına bağlanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün bu bakanlığa bağlanması ile *“Sosyal yardıma hak kazanılmasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde esas alınacak gelir tespit testlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu testleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıyla iş birliği yaparak uygulamak”* işi Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri arasında sayılmıştır (633 Sayılı KHK, 2011). Bu madde ile Gelir Testi Uygulaması SYD Vakıfları tarafından yapılmaya başlanmıştır. 1992 yılında çıkarılan yeşil kart uygulaması tarihe karışmış olup tüm işlemler elektronik ortama aktarılmıştır. Geliri brüt asgari ücretin üçte birinin altında olanlar (G0) kapsamına alınmış ve GSS primleri devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır. Geliri brüt asgari ücretin üçte birinin üzerinde olan kişiler (G1) kapsamına alınmıştır ve bu kişilerin GSS prim tutarı brüt asgari ücretin %3’ü olarak belirlenmiştir. (G1) kapsamında olan vatandaşlar ise GSS primlerini kendileri ödemektedir (T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, 2023).

Yukarıda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın ilk kuruluş kanununa yer verilmiştir. Fakat Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin, Türkiye’de 16 Nisan 2017 Referandumu ile kabul edilip ve 9 Temmuz 2018 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmasıyla Aile Bakanlığının da teşkilatlanmasında değişiklikler yapılmıştır. Bu yeni hükümet sisteminde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiştir. Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının birleştirilmesi ile kurulmuştur (Turan, 2018). 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeni bakanlığın adı Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Aynı bakanlığın ismi 15 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir (15 No’lu CB Kararnamesi, 2018). 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin ismi Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname olarak değiştirilmiştir ve 633 Sayılı KHK’nın birçok maddesi mülga olmuştur.

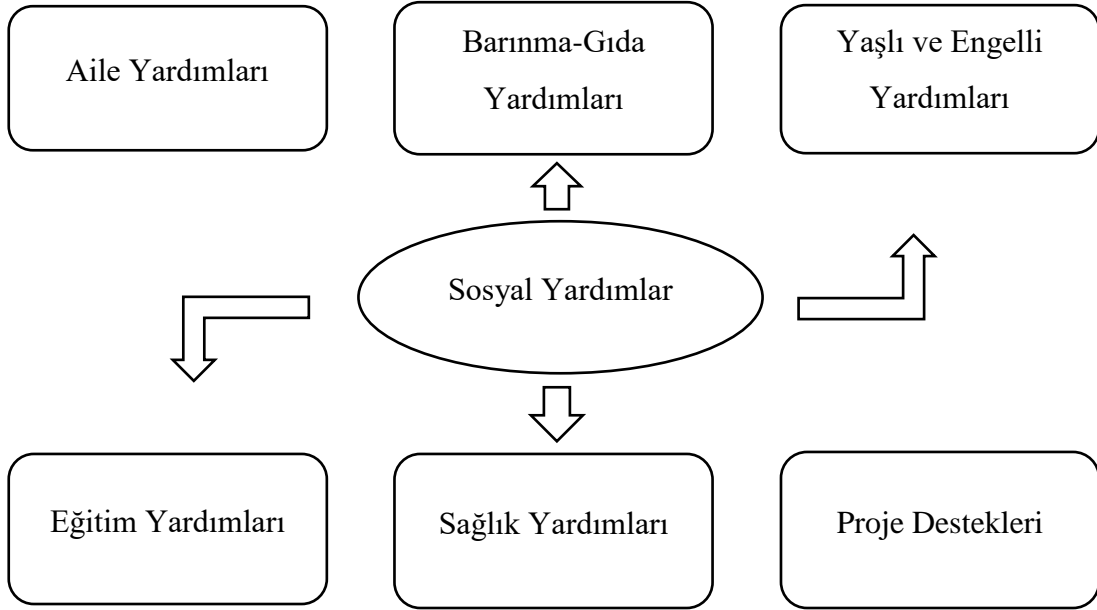
21 Nisan 2021 tarihli 73 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tekrar ikiye bölünerek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur. Bu iki bakanlığın teşkilat ve görevleri 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine işlenerek 2 ayrı bakanlık olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine dahil olmuştur (01 No’lu CB Kararnamesi, 2018). 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde iki bakanlığın da teşkilat ve görevlerine yer verilmiş olup Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yapısı 2011 tarihli 633 Sayılı KHK ile aynı duruma getirilmiştir. Bakanlık eski haliyle görevlerine devam etmektedir.

2.6. SYDV’ler Aracılığıyla Uygulanan Sosyal Yardım Programları

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü taşradaki işlemlerini ve operasyonlarını ilde vali, ilçede kaymakam başkanlığında kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakıfları sayesinde gerçekleştirmektedir. Böylece SYD Vakıfları, devlet ile ihtiyaçlı ve muhtaç durumda olanlar arasında sosyal yardımların direkt olarak ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından köprü vazifesi üstlenmektedir. SYD Vakıfları, 3294 Sayılı ve 1986 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nda belirtilen maddelere dayanarak kanunun amacı olan, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak ve bunlara uygun çalışmalar yapmak maksadıyla Türkiye’de bulunan her il ve ilçede Türk Medeni Kanunu esaslarına göre yapılandırılmışlardır. Türkiye genelinde 2023 tarihi itibarıyla bulunan SYD Vakfı sayısı 1.003 adettir. Devletin sosyal yardım alanındaki bütün uygulamaları merkez ve taşralarda bulunan 1.003 adet SYD Vakfı tarafından yerine getirilmektedir. (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

SYDV’ler aracılığıyla muhtaç, yoksul ve fakru zaruret içinde bulunan vatandaşların her türlü ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanabilmesi için 49 farklı yardım kalemiyle hizmet vermektedir. Vatandaşların talebi doğrultusunda alınan başvurular 3294 Sayılı Kanun’a göre değerlendirilmekte ve her vakfın Mütevelli Heyeti tarafından karara bağlanmaktadır. Bu yardımlar gıdadan, barınmaya, sağlıktan, engellilere, yaşlılara, şehit yakınları ve gazilere yönelik yardımlara kadar birçok başlık ve alt başlık içinde sunulmaktadır. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün (SYGM, 2023) belirlemiş olduğu yardım ağacındaki ana başlıklar aile yardımları, eğitim

yardımları, sağlık yardımları, barınma-gıda yardımlar, yaşlı ve engelli yardımları ve proje destekleri olmak üzere altı başlıktan oluşmaktadır. Çalışmanın bu kısmında yardımların amacı, miktarı ve yıllar içinde değişimi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının faaliyet raporlarındaki temel yardım verileri ışığında analiz edilmiştir.

Şekil 2. SYDV'lerin Sosyal Yardım Programları

2.6.1. Aile Yardımları

2022 yılı temmuz ayı itibarıyla sosyal yardım programlarının yararlanıcı kitlesini genişletmek amacıyla Türkiye Aile Destekleri Programı uygulamaya koyulmuştur. Belirli bir gelir seviyesi altında kalan vatandaşlara 12 aylık süre ile aylık 850,00 TL ile 1250,00 TL arası yardım yapılması amaçlanmıştır. Yardım kriteri olarak hanede kişi başı düşen gelirin yalnızca asgari ücretin 1/3'ünden az olması şartı arandığından dolayı çalışan yoksullara, emekli yoksullara ve diğer sosyal yardım programlarına şartları tutmayan yoksullara doğrudan gelir transferi etmek ve destek olmak amaçlanmıştır. Müracaatlar E-devlet aracılığıyla veya doğrudan ilgili vakfa yapılmaktadır. BSYBS üzerinden yapılan Gelir Tespiti hesabında muhtaçlık sınırının altında kalan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaçlığı uygun görülen hanelere bağlanmaktadır. 12 ay boyunca PTT'ler aracılığıyla yardımlar ödenmektedir. Gelir

tespitleri her yıl yenilerek muhtaçlık durumu devam edenlerin yardımları yenilenmekte, muhtaçlık durumu ortadan kalkan hanelerin ise yardımları durdurulmaktadır. Böylece dönemlik yoksulluğa düşen ve diğer programlardan faydalanamayan ailelere destek sağlanmış olduğu gibi; zaman içinde yoksulluk durumu ortadan kalkanların ise desteklerinin durdurulması uygulamasıyla da yersiz sosyal yardım ödemelerinin önüne geçilmesi planlanmıştır.

Tablo 6. Türkiye Aile Destek Programı Gelire Göre Destek Tutarları

Gelir Seviyesi	450,00 TL ve altı	451,00 TL ile 911,15 TL arası	911,15 TL ile 1372,30 TL arası	1372,30 TL ve üzeri
Ödenen Yardım Miktarı (TL)	1250,00	1100,00	950,00	850,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023

Ayrıca hanesinde 18 yaş altı çocuk bulunan kişilere Aile Destek Programı ile birlikte Çocuk Destek Bileşeni otomatik olarak ödenmektedir. Bu bileşenle birlikte hanesinde küçük veya okuyan çocukları olan evlere daha fazla destek sağlanmış olup bir nevi ŞNT kapsamına giremeyen aileler de sosyal yardımlar kapsamına alınmıştır. 1-2 çocuklu haneler için 350,00 TL, 3 çocuklu haneler için 450,00 TL, 4 çocuklu haneler için 550,00 TL, 5 ve üzeri çocuklu hanelere de 650,00 TL ek olarak Çocuk Destek Bileşeni ödenmektedir.

Tablo 7. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Türkiye Aile Destekleri Programı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyar TL)
2022	3.000.000	13,00

Kaynak: ASHB 2022 Faaliyet Raporları

Vefat yardımı; 23.11.2021 tarih ve 51766 sayılı Cumhurbaşkanlığı onayı ile 3294 Sayılı Kanun'da belirtilen kriterlere göre muhtaç bulunan kişilerden birinci

derece yakınları vefat edenlere vefat yardımı yapılmaya başlamıştır. Yardımın amacı, yakını vefat eden kişilerin oluşabilecek acil ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Vefat yardımı başvuruları vefat tarihinden itibaren 30 gün içinde ilgili SYDV'lere yapılır. BSYBS aracılığıyla MERNİS üzerinden kişinin vefat bilgileri sorgulanır. SYDV tarafından hak sahipliği kararı verilen hanelere 2022 yılı için 1.062,68 TL, 2023 yılı için ise 1.623,94 TL ödeme yapılmaktadır. Bu yardım türü de döneminin ihtiyaçlarına göre değişen sosyal yardım programlarına örnek verilebilir.

Tablo 8. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Vefat Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2022	9.953	9,82

Kaynak: ASHB 2022 Faaliyet Raporları

Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün 29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Fon Kurulu kararı ile 2012 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu yardım programı adından da anlaşıldığı gibi resmi nikahlı eşi vefat eden ve hanesinde herhangi bir sosyal güvence kaydı bulunmayan kadınlara yönelik uygulanan düzenli nakdi sosyal yardım programıdır. Bu yardımdan yararlanmak için kişinin medeni halinin dul olması, sosyal güvence kaydının olmaması ve 3294 Sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi olması gerekmektedir. Gerekli şartları sağlayan hak sahiplerine iki ayda bir ödenmek suretiyle her ay için 1.000,00 TL yardım PTT aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Tablo 9. SYDV'ler Tarafından Sağlanan EVEK Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	281.141	752,8
2014	276.680	814,7
2015	300.422	820,5
2016	289.987	810,00
2017	283.319	837,9
2018	268.907	737,2
2019	165.481	376,9
2020	107.127	340,7

2021	98.530	332,1
2022	89.300	631,6

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Öksüz yetim yardımı; 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olan, annesi, babası veya her ikisini birden kaybetmiş 18 yaş altı çocuklara verilen nakit yardım programıdır. Bu yardımdan faydalanmak için hanede sosyal güvence kaydı bulunmaması gerekmektedir. Yardım tutarı aylık 600,00 TL olup iki aylık periyotlarla PTT aracılığıyla ödeme yapılmaktadır.

Tablo 10. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Öksüz Yetim Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2015	35.401	22,8
2016	52.836	53,1
2017	59.792	58,6
2018	60.311	58,4
2019	58.039	52,2
2020	50.472	64,1
2021	51.232	74,09
2022	47.362	178,4

Kaynak: ASHB 2015-2022 Faaliyet Raporları

Muhtaç asker ailesi yardımı 2013 Mart ayı itibarıyla uygulanmaya başlanmıştır. Askerlik ödevini yapan kişilerin askerlik süresi boyunca ailelerine yapılan nakit yardımdır. Yardımdan faydalanmak için askere giden kişi bekarsa anne-babasının, evli ise eşinin sosyal güvence kaydının olmaması ve 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olması gerekmektedir. Şartları sağlayan ailelere iki ayda bir ödenmek suretiyle aylık 800,00 TL PTT aracılığıyla destek sağlanır.

Asker çocuğu yardımı; askerlik görevini yapmakta olan kişilerin 18 yaş altında olan çocuklarına yönelik destek programıdır. Muhtaç asker aylığı programından yararlanan kişilere asker aylığı ile birlikte çocuk başına aylık 400,00 TL yardım verilmektedir. Bu program için asker ailesi yardımı alıyor olmak, sosyal güvence kaydı olmamak ve hanede babası askerde olan 18 yaş altı çocuk bulunması şartı vardır.

Tablo 11. SYDV'ler Tarafından Sağlanan MAAAY ve MAÇ Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi		Miktar (Milyon TL)	Fayda Sahibi	
	Asker Sayısı	Ailesi		Asker Çocuğu Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	50.583		77,56	-	-
2014	62.693		222,00	-	-
2015	101.517		164,00	3.803	2,34
2016	74.562		127,00	6.313	4,03
2017	90.701		155,39	10.034	6,00
2018	101.298		178,20	14.722	8,90
2019	88.158		121,20	9.915	4,20
2020	75.292		125,00	5.546	2,70
2021	87.056		143,90	7.309	4,07
2022	847.362		178,40	3.857	3,68

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

2015 yılından itibaren Türk vatandaşı olan ve mavi karta sahip olan kişilere doğum yardımı yapılmaktadır. Birinci çocuk için 300,00 TL, ikinci çocuk için 400,00 TL, üçüncü ve diğer çocuklar için ise 600,00 TL tutarında tek seferlik doğum yardımı verilmektedir. Doğum yardımı müracaatları Sosyal Hizmet Merkezlerine yapılmaktadır. Ayrıca 2015 yılından bu yana güncellenmeyen doğum yardımı tutarları günümüz için işlevselliğini ve faydasını kaybetmiş durumda görünmektedir.

Tablo 12. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Doğum Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2015	658.663	241,63
2016	1.175.124	512,44
2017	1.210.124	515,00
2018	1.190.053	506,40
2019	1.120.387	477,40
2020	973.376	412,30
2021	931.949	402,08
2022	816.192	352,30

Kaynak: ASHB 2015-2022 Faaliyet Raporları

Çoklu doğum yardımı; birden fazla çocuk doğuran yani ikiz, üçüz vb. şekilde dünyaya gelen çocukların muhtaç ailelerine dünyaya gelen çocukların bakımları ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla verilen yardımdır. 0-24 aylık çocukların aşılarını düzenli olarak yaptırmaları koşuluyla aylık 215,00 TL yardım ödemesi yapılır. Bu yardım kapsamında ülkemiz genelinde 2022 yılı için 42,3 Milyon Türk Lirası, 2021 yılı için 8,59 Milyon Türk Lirası, 2020 yılı için 38,6 Milyon Türk Lirası ve 2019 yılı için 26,2 Milyon Türk Lirası ödeme gerçekleşmiştir (ASHB 2019-2022 Faaliyet Raporları).

Doğal afetler yüzyıllardan beri insanların hayatını olumsuz etkileyen ve mücadele edilen bir olaydır. Doğal afet sonucunda telafi edilemeyecek can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Deprem, sel, yangın, heyelan vb. afetlerden etkilenen vatandaşların maddi kayıplarını telafi etmek ve devletin desteğini göstermek için afet ve acil durum yardımları AFAD, SYDV vb. kurumlar tarafından yapılmaktadır. Afet ve acil durum yardımları afetten etkilenen vatandaşlara yapılan gıda, giyim, eşya, barınma vb. yardımları içerir. Afet olayının yaşandığı otuz gün içinde ilgili SYDV'ye yapılan müracaatlar sonucu vakıf imkanlarıyla veya fondan kaynak talep edilerek acil ihtiyaç yardımı, ev eşyası yardımı, ev onarımı yardımı ve ev yapımı yardımı yapılır. Bu yardımda, yaşanan afetin ilgili kurum tarafından belgelendirilmesi şartıyla afet yaşayan hanenin muhtaçlık durumu dikkate alınmaz. Yaşanan afet olayından 10 hane ve altı kişinin etkilenmesi münferit afet olarak değerlendirilmekte ve SYDV'ler tarafından yardım sağlanmaktadır. 10 hane üzeri etkilenen olması halinde genel afet kabul edilmektedir ve diğer kurumlar tarafından da yardım ve önlemler alınmaktadır.

Tablo 13. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Afet ve Acil Durum Yardımı Miktarları

Yıllar	Miktar (Milyon TL)
2013	2,41
2014	4,55
2015	6,52
2016	11,84

2017	-
2018	11,08
2019	18,75
2020	77,10
2021	149,30
2022	102,90

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Terör zararı yardımı; Doğu ve Güneydoğu İlleri başta olmak üzere tüm Türkiye kapsamında terör olaylarından etkilenen kişilere acil ihtiyaçları için verilen tüm ayni ve nakdi yardımlardır. Terörden zarar gören hanelerin zararlarını telafi etmek amaçlanmaktadır. Bu yardım kapsamında ülkemiz genelinde 2022 yılında 3,04 Milyon TL, 2021 yılında 17,9 Milyon TL, 2020 yılında 39,1 Milyon TL, 2019 yılında 34,3 Milyon TL, 2018 yılında 62 Milyon TL, 2017 yılında 85,1 Milyon TL, 2016 yılında 161,5 Milyon TL ve 2015 yılında 8,5 Milyon TL ödeme gerçekleştirilmiştir (ASHB 2015-2022 Faaliyet Raporları).

SYDT Fonundan şehit yakınları ve gazilere çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Şehit olan kişinin yakınlarına o an bulunan acil ihtiyaçları için, yara almış gazilerin acil temel tedavi giderleri için, terör eylemlerinden zarar gören asker, polis ve korucuların temel tedavi ve diğer çeşitli ihtiyaçları için SYDV'ler aracılığıyla çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Şehitlik veya gazilik statüsü verilip diğer sosyal haklara kavuşuncaya kadar ailelerin acil ihtiyaçlarının SYDV'ler aracılığıyla hızlı bir şekilde karşılanması amaçlanmaktadır.

Hükümlü ve tutuklu yardımı; cezaevlerinde veya tutukevlerinde kalanlar ile bunların yanında kalan çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sunulan yardımlardır. Cezaevleri mevzuatları dışında kalan ve eğitim masrafları karşılanamayan çocukların temel ihtiyaçları SYDV'ler tarafından karşılanmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında milli eğitime, sağlığa, sosyal hizmete, adalete vb. birçok alana SYDT Fonu tarafından destekler sağlanmakta ve sistemlerin eksikleri Fon tarafından doldurulmakta olduğu görülmektedir. 2022 yılında 360 kişiye 0,36 Milyon TL ödeme yapılmıştır (ASHB 2022 Faaliyet Raporları).

2.6.2. Barınma-Gıda Yardımları

Gıda yardımları, ihtiyaç sahibi hanelerin asgari gıda gereksinimlerini karşılamak doğrultusunda SYDV'ler aracılığıyla ayni ve nakdi olarak sağlanan yardım programıdır. 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu kararı Mütevelli Heyeti tarafından karar verilen vatandaşlara SYDV'ler aracılığıyla gıda yardımları yapılmaktadır. Yardım programının amacı muhtaç ailelerin temel gıda gereksinimlerini karşılamaktır. Gıda yardımları yılın her dönemi yapıldığı gibi Ramazan Ayı ve Kurban Bayramı gibi toplumsal önemi olan dönemlerde de yapılmaktadır. SYDT Fonundan Ramazan ve Kurban dönemlerinde SYD Vakıflarına ek periyodik pay aktarılmaktadır. Yardımlar ayni, gıda kolisi, alışveriş çeki, kupon veya nakit olarak çeşitli şekillerde SYDV'ler tarafından yapılmaktadır. Türkiye'de en çok uygulanan sosyal yardım programından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 14. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Gıda Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Hane Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	658.661	180,70
2014	675.193	185,86
2015	681.364	250,72
2016	656,509	287,23
2017	-	221,06
2018	768.033	263,02
2019	688.507	343,22
2020	1.154.418	629,29
2021	2.830.570	752,60
2022	936.683	777,94

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Barınma hakkı anayasal olarak güvence altına alınan bir haktır. Barınma yardımları kapsamında oturulamayacak şekilde sağlıklı, eski ve bakımsız evlerde yaşayan ihtiyaç sahibi ailelere ev onarımı, ev eşyası ve betonarme ev yapımı yardımı

yapılmaktadır. Vatandaşın müracaatı üzerine yapılan incelemede 3294 Sayılı Kanun kapsamında olduğu, evinin sağlıklı ve eski olduğu, yakınlarından nafaka alamayacağı konusunda Mütevelli Heyeti kararı bulunan vatandaşlara gerek SYDV bütçelerinden gerekirse de SYGM'den kaynak talep edilerek yardımlar yapılır. Bakanlık tarafından muhtaçlık ve sağlıklı konut kriterlerinin yanında; 65 yaş üstü olmak, engelli olmak ya da yaşadığı hanede engelli birey bulunmak, eşi vefat etmiş kadın olmak, hanede çalışabilir genç birey bulunmaması ve sosyal güvenceli birey olmaması gibi özel şartlardan birine haiz olmak gerekmektedir.

Barınma yardımları kapsamında ev eşyası yardımı (50.000,00 TL), basit düzeyde ev onarımı (35.000,00 TL), orta düzeyde ev onarımı (70.000,00 TL), kapsamlı ev onarımı (100.000,00 TL), betonarme/prefabrik ev yapımı (300.000,00 TL) yardımı sunulmaktadır.

Tablo 15. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Barınma Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	4.214	51,68
2014	22.609	85,50
2015	22.098	78,68
2016	21.897	72,76
2017	-	44,59
2018	23.105	83,66
2019	22.413	80,12
2020	23.498	88,39
2021	30.363	119,60
2022	26.688	144,94

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Vakıflar tarafından ihtiyaçlı durumdaki ailelere kış aylarında ısınmak için yakacak yardımı verilmektedir. TKİ tarafından tedarik edilen kömürler tüm il ve ilçe SYD Vakıfları tarafından ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmaktadır. Bu yardımdan faydalanmanın temel şartı 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaçlık sınırı altında olmaktır. Hanelere dağıtılacak kömür miktarları, ısı değerleri ve diğer teknik detayları bölgelerin iklim yapısına göre değişmekle birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

tarafından belirlenmektedir. Ülkemizde uygulanan yakacak yardımları aynı sosyal yardım türündedir. Ayrıca TKİ tarafından tedarik edilen kömürlerin SYDV sorumluluğundaki il ve ilçe sınırları içerisinde dağıtımı, nakliyesi ve hamaliyesi için fondan ek kaynak aktarılmaktadır.

Tablo 16. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Yakacak Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Ton)
2013	2.106.015	2.142.316
2014	2.149.272	2.232.700
2015	2.139.667	2.608.671
2016	2.082.309	2.514.448
2017	2.088.881	2.290.675
2018	2.084.746	2.272.237
2019	1.878.913	1.567.155
2020	1.805.521	1.686.083
2021	1.830.415	1.639.489
2022	2.029.576	1.791.236

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Isınma desteği olarak TKİ kömür yardımlarının yanı sıra ihtiyaçlı olup doğalgazlı hanelerde yaşayan vatandaşlara 18.02.2022 tarihi itibarıyla doğalgaz tüketim desteği verilmeye başlanmıştır. Başvurular E-devlet üzerinden yapılmakta olup Mütevelli Heyetleri tarafından değerlendirilmektedir. 3294 Sayılı Kanun kapsamında olan ve dönemsel ihtiyaçlı olduğu karar verilen hanelere yılda iki kez 900 ile 2500 TL arası yardım yapılmaktadır. Yardımlar mesken abone grubuna sahip faturaların ibraz edilmesiyle PTT'ler aracılığıyla ödenmektedir. Bakanlık tarafından hazırlanan ısı haritasına göre yardım miktarları bölgesel olarak değişmektedir.

Türkiye'de alışlagelmiş yakacak yardımı olan kömür yardımlarından farklı olarak 2022 yılında çıkarılan ve başvuruları E-devlet üzerinden alınan doğalgaz yardımı; sosyal yardım programlarının mevcut konjonktürün ihtiyaçlarına cevap vermeyi hedeflediğinin ve vatandaşlara kolaylık sağlamak amacıyla teknolojik imkanlara göre değişim gösterdiğinin en büyük örneğidir.

Tablo 17. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Doğalgaz Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2022	690.030	516,70

Kaynak: ASHB 2022 Faaliyet Raporları

Elektrik tüketim desteği yardımı; hanesinde aktif veya düzenli sosyal yardım kaydı bulunan vatandaşların temel elektrik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla aylık 150 kW/h kadar sağlanan yardım programıdır. Program 2019 yılında uygulamaya konulmuş olup hanedeki fert sayısına göre destek miktarları artmaktadır. Hanede 2 kişi yaşayanlar için 75 kW/h, 3 kişilik aileler için 100 kW/h, 4 kişilik aileler için 125 kW/h, 5 ve üzeri kişi yaşayan haneler içinse 150 kW/h elektrik desteği sunulmaktadır. Hak sahiplerine PTT aracılığıyla mesken elektrik faturalarını ibraz etmeleri kaydıyla ödemeler yapılmaktadır

Tablo 18. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Elektrik Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyar TL)
2019	1.343.109	0,686
2020	1.659.448	1,25
2021	1.792.200	1,57
2022	3.690.582	4,72

Kaynak: ASHB 2019-2022 Faaliyet Raporları

2003-2004 eğitim öğretim yılı itibarıyla taşınmalı olarak eğitim gören yoksul öğrencilere verilen öğle yemekleri SYDT Fonundan karşılanmaktadır. Kaynağı Fondan aktarılacak suretiyle yardım programı il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Aynı şekilde 2003-2004 eğitim öğretim yılı itibarıyla öğrencilere ücretsiz olarak verilen ders kitaplarının bütçesi de SYDT Fonu tarafından karşılanmaktadır. Kaynak fondan Milli Eğitim Bakanlığı'na aktarılarak öğrencilere ders kitabı olarak sunulmaktadır.

Tablo 19. SYDTF Tarafından MEB'e Aktarılan Öğle Yemeği ve Ders Kitabı Yardımı Miktarları

Yıllar	Öğle Yemeği Miktarı (Milyar TL)	Ders Kitabı Miktarı (Milyon TL)
2013	0,25	275,00
2014	0,43	125,00
2015	0,46	240,00
2016	0,46	240,00
2017	0,70	289,00
2018	0,805	350,00
2019	0,962	881,00
2020	-	430,00
2021	0,853	314,91
2022	1,52	610,00

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Aşevleri; SYDV'ler tarafından yaşlılara, engellilere, kimsesizlere, hastalara ve yemek yapamayan kişilere sıcak yemek sağlanması amacıyla aşevleri işletilmektedir. Birçok SYDV aşevi projesi uygulamaktadır. Aşevlerinin bütçesi SYDT Fonundan karşılanmaktadır.

Tablo 20. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Aşevi Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	23.650	12,86
2014	34.911	11,47
2015	30.391	12,25
2016	23.509	14,21
2017	26.471	21,97
2018	34.729	33,28
2019	38.422	45,28
2020	39.672	61,28
2021	43.427	91,80
2022	50.288	139,97

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Sosyal Uyum Yardımı (SUY), Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Kızılay ve Kızılhaç Cemiyetleri ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında iş

bölümü ile uygulanan yabancılara yönelik sosyal yardımlardır. Bu yardımdan geçici barınma merkezleri dışında kalan ve 99 kimlik numarası ile başlayan geçici koruma statüsünde olan yabancılar yararlanmaktadır. Yardımlardan faydalanmak için sosyal güvence olmaması şartı bulunmaktadır. Kişi başı aylık 230,00 TL yardım sağlanmaktadır.

Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı da (T-SUY) Avrupa Birliği tarafından fonlanmakta ve Sosyal Uyum Yardımı alanlar içinde iş gücüne yönlendirilemeyecek kadar düşkün olan yabancılara ek olarak verilen yardımdır. Bu yardım kapsamında da aylık 350,00 TL ödeme yapılmakta olup engelli olduğunu sağlık raporuyla ispatlayanlara ise ayrıca 800,00 TL ödenmektedir.

Tablo 21. SYDV'ler Aracılığıyla Sağlanan Sosyal Uyum ve Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi (SUY)	Miktar (Milyar TL)	Fayda Sahibi (T-SUY)	Miktar (Milyar TL)
2016	589	0,39	-	-
2017	199.336	1,06	-	-
2018	261.303	2,11	-	-
2019	303,782	2,71		
2020	322.521	3,32	-	-
2021	365.491	3,32	399.784	0,587
2022	325.744	4,28	490.490	1,73

Kaynak: ASHB 2016-2022 Faaliyet Raporları

2.6.3. Yaşlı ve Engelli Yardımları

1976 tarih ve 2022 Sayılı Kanun kapsamında 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz kişilere aylık bağlanması kararlaştırılmıştır. Bu kanun kapsamında yaşlı aylığı, engelli aylığı ve engelli yakını aylığı sunulmaktadır.

Yaşlı Aylığı; 65 yaşını dolduran, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan, herhangi bir kurum tarafından bakım altında olmayan ve 2828 sayılı kanuna göre gelirden elde etmeyen, nafaka almayan veya alabilecek durumda olmayan kişilere; eşinin ve kendisinin gelirleri toplamının kişi başına asgari ücretin üçte birinden az olması şartıyla

bağlanan aylıktır. Bu aylıklar 2018 yılına kadar üçer aylık dönemlerle ödenirken, o yıldan itibaren her ay PTT'ler aracılığıyla ödenmektedir. 2023 yılı için Yaşlı Aylığı tutarı aylık 2.348,30 TL'dir. Bu aylıktan faydalanmak için SYDV'lere müracaat edilir. Müracaat sonucunda yapılan inceleme ve gelir hesabı neticesinde Mütevelli Heyeti tarafından hak sahipliği kararı verilir.

Engelli Aylığı; 18 yaşından büyük olan ve engelli oldukları %40 ve üzeri raporla sağlık kuruluşları tarafından karar verilen kişilere bağlanan aylıktır. Bu aylık için kişinin; sosyal güvence kaydının olmaması, nafaka almıyor ve alabilecek durumda olmaması, kurum bakımı altında olmaması veya 2828 sayılı kanuna göre gelirinin olmaması şartlarının yanında içinde yaşadığı hanede kişi başı düşen gelirin asgari ücretin üçte birinden az olması gerekmektedir. Yardım müracaatları SYDV'lere yapılmakta olup hak sahipliği kararı Mütevelli Heyetinin takdirindedir. Yüzde 40-69 arası engeli olan kişilere 1.874,58 TL aylık bağlanmakta, yüzde 70 ve üzeri engeli olan kişilere ise 2.811,86 TL aylık bağlanmaktadır. Yardımlar hak sahiplerine PTT aracılığıyla ödenmektedir.

Engelli Yakını Aylığı; 18 yaş altı yüzde 40 ve üzeri engelli olan çocukların anne veya babalarına bağlanan aylıktır. Bu aylık için kişinin; anne ve babası üzerinde sosyal güvence kaydının olmaması, nafaka almıyor ve alabilecek durumda olmaması, kurum bakımı altında olmaması veya 2828 sayılı kanuna göre gelirinin olmaması şartlarının yanında içinde yaşadığı hanede kişi başı düşen gelirin asgari ücretin üçte birinden az olması gerekmektedir. Yardım tutarı 1.874,58 TL'dir. Ödemeler engelli çocuğun anne veya babasına ödemektedir.

Tablo 22. 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Ödenen Yardım Miktarları

Yıllar	2022 Sayılı Kanun'dan Yararlanan Kişi Sayısı	2022 Sayılı Kanun Kapsamında Miktarları (TL)	Kanun Ödeme
2013	1.222.748	3.325.703.331	
2014	1.300.377	3.595.541.534	
2015	1.272.038	4.129.526.047	
2016	1.292.355	4.763.796.699	

2017	1.313.822	5.282.568.301
2018	1.412.857	6.270.340.586
2019	1.510.293	10.191.085.260
2020	1.527.019	11.595.559.763
2021	1.538.810	13.233.342.386
2022	1.533.509	21.576.925.376

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Engelli ihtiyaç yardımı; SYDV'ler aracılığıyla 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu kararı verilen engelli vatandaşların ihtiyaç duydukları araç, gereç ve malzemelerin karşılanmasını amaçlayan bir yardım programıdır. Bu yardım programı kapsamında SYDT Fonundan ayrıca bir kaynak aktarılmıyor olup SYDV'ler kendi periyodik bütçelerinden bu yardımları yapmaktadırlar. 2013 yılında 748 hane için 0,81 Milyon TL, 2014 yılında 904 hane için 1,03 Milyon TL ve 2015 yılında 743 hane için 1,03 Milyon TL yardım yapılmıştır (ASHB 2013-2015 Faaliyet Raporları). Bu tarihten sonra bu yardım türü ile ilgili faaliyete rastlanılmamıştır.

2.6.4. Eğitim Yardımları

Eğitim yardımları kapsamında sunulan Şartlı Eğitim Yardımları; hanesinde sosyal güvence olmayan ailelere çocuklarının örgün eğitime devam etmeleri halinde yapılan yardımlardır. Örgün eğitime devam etme ve aylık 4 günden az devamsızlık yapmak şartı ile sunulduğu için Şartlı Nakit Transferleri içerisinde sayılmaktadır. Öğrencinin cinsiyeti ve okuluna göre; ilköğretim kız öğrenciye 100,00 TL erkek öğrenciye 90,00 TL, ortaöğretim kız öğrenciye 150,00 TL erkek öğrenciye 130,00 TL yardım yapılmaktadır. Yardımlar iki ayda bir PTT aracılığıyla ödenmektedir.

Şartlı eğitim yardımı örgün eğitimde olmak ve devamsızlık yapmamak şartlarıyla ödeme yaptığından dolayı kırsalda aileleri temel eğitime teşvik etmesi ve nesillerin okullaşması bakımından çok önemlidir. Ayrıca erkek ve kız öğrencilere yapılan ödeme farklılıkları ise kız çocuklarının eğitime katılması için pozitif ayrımcılık içermektedir. En eski sosyal yardım uygulamalarından biridir. Bu yardım

programını Milli Eğitim Bakanlığı, Kızılay ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ortak payda da sunulmaktadır.

Tablo 23. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Şartlı Eğitim Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	2.400.482	512,81
2014	2.349.881	570,75
2015	2.018.870	664,13
2016	2.132.741	605,77
2017	2.430.374	761,46
2018	2.517.680	643,10
2019	2.603.680	614,46
2020	2.607.026	730,26
2021	2.128.750	898,61
2022	2.107.670	971,39

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Yabancılara yönelik şartlı eğitim yardımı; Avrupa Birliği tarafından fonlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kızılay ve Kızılay Cemiyetleri işbirliğiyle yabancılara sunulan eğitim yardımıdır. Yardımdan yararlanma merkezi dışında yaşayan yabancılardan okula devam eden, ayda dört günden az devamsızlığı olan ve sosyal güvence kapsamında olmayan ailelerin çocukları yararlanmaktadır. Ülkemizde geçici koruma statüsü ile gelen çocukların eğitime katılmalarını teşvik etmek amacıyla geliştirilen yardım programıdır. Yardım miktarları Şartlı Eğitim Yardımı tutarları ile aynıdır.

Tablo 24. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2017	167.442	32,00
2018	323.418	175,00
2019	523.065	253,20
2020	605.456	302,40
2021	625.901	419,90

2022	667.325	457,81
-------------	---------	--------

Kaynak: ASHB 2017-2022 Faaliyet Raporları

Eğitim materyali yardımı; 3294 Sayılı Kanun kapsamında olan ailelerin ilk ve orta öğretimde öğrenim gören çocuklarının okul masraflarının karşılanmasına yönelik sunulan tek seferlik nakdi yardımlardır. Bu yardım okul başında sunulduğu gibi yıl içinde farklı zamanlarda da sunulmaktadır. Muhtaç ailelerdeki öğrencilerin kırtasiye, kıyafet ve diğer eğitim gereçleri gibi ihtiyaçların karşılanmasını amaçlamaktadır.

Tablo 25. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Eğitim Materyali Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	354.123	88,58
2014	94.618	17,37
2015	82.865	15,34
2016	86.633	16,67
2017	-	13,05
2018	58.946	11,86
2019	58.425	11,45
2020	41.965	14,50
2021	131.707	38,77
2022	237.428	83,12

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Öğrenci taşıma barınma ve iaae yardımı; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan ücretsiz taşıma, yurt ve yemek hizmetleri dışında kalan ve örgün eğitime devam eden muhtaç öğrencilere yönelik sunulan destekleri içermektedir. Muhtaçlık sınırı altında kalan ve taşınmalı sistemden yararlanamayan öğrencilerin taşıma, barınma ve yemek gibi giderleri SYDV'ler aracılığıyla karşılanmaktadır. SYDT Fonundan Milli Eğitim Bakanlığına aktarılan kaynaklarla öğrencilere dolaylı olarak sunulan desteklerin yanı sıra doğrudan ailelere de yardımlar sunularak ihtiyaçları giderilmektedir.

Tablo 26. SYDV’ler Tarafından Sağlanan Öğrenci Taşıma, Barınma ve İaşe Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2018	1.939	1,11
2019	1.599	0,74
2020	879	0,340
2021	632	0,325
2022	4.235	2,51

Kaynak: ASHB 2018-2022 Faaliyet Raporları

2020 yılına kadar yurt içinde yükseköğrenim gören muhtaç öğrencilerin araç gereç, ulaşım gideri vb. ihtiyaçları SYDV’ler imkanlarıyla düzenlilik arz etmeyen yardımlarla karşılanmaktaydı. 2021 yılı itibarıyla sistemde Yükseköğrenim Yardımları adı altında yeni yardım türü açılmasıyla birlikte yardım miktarları kayıt altına alınmaya başlandı. Bu yardımlar kapsamında muhtaç olduğu Mütevelli Heyeti tarafından onaylanan üniversite öğrencilerine çeşitli tek seferlik nakdi yardımlar sunulurken öğrencilerin yükseköğrenim eğitiminden maddi yetersizlik sebebi ile mahrum kalmamaları amaçlanmaktadır. Özellikle 2023 yılında Ulaşım Desteği Programı açıklanmış olup şehir dışında okuyan muhtaç durumdaki yükseköğrenim öğrencilerinin yılda dört sefere mahsus olmak üzere yol giderleri SYDV’ler tarafından karşılanmaya başlanmıştır.

Tablo 27. SYDV’ler Tarafından Sağlanan Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardım Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2022	14.681	16,8

Kaynak: ASHB 2022 Faaliyet Raporları

2.6.5. Sağlık Yardımları

Sağlık yardımları kapsamında sunulan Şartlı Sağlık Yardımları; hanesinde sosyal güvence olmayan ailelerin 0-6 yaş arası çocuklarını sağlık muayenelerine düzenli götürmeleri, hamile annelerin ise hamilelik muayenelerine düzenli gitmeleri ve çocuklarının doğumunu hastane ortamında gerçekleştirmeleri şartlarıyla verilen

düzenli yardımlardır. Bu yardımdan faydalanmanın şartı doktor tarafından çocuklara 3 aylık muayene izlemleri girmeleridir. İzlemler BSYBS üzerinden sorgulanır ve eksik izlem olmadığı sürece ödemeler devam eder.

Gebeler için aylık 200,00 TL, 0-6 yaş çocuk için aylık 100,00 TL, doğumun hastane ortamında gerçekleşmesi halinde tek seferlik 500,00 TL ve lohusalık döneminde ise 2 ay için aylık 300,00 TL yardım PTT aracılığıyla anneye yapılır.

Tablo 28. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Şartlı Sağlık Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2013	1.094.571	229,23
2014	1.166.654	269,56
2015	1.269.088	343,85
2016	1.418.486	400,38
2017	1.236.721	378,20
2018	1.225.402	382,23
2019	1.199.752	390,12
2020	1.198.259	475,81
2021	1.230.012	494,08
2022	1.171.583	659,71

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

GSS prim ödemeleri; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün bu bakanlığa bağlanması ile “*Sosyal yardıma hak kazanılmasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde esas alınacak gelir tespit testlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu testleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıyla iş birliği yaparak uygulamak*” işi Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri arasında sayılmıştır (633 Sayılı KHK, 2011). Bu madde ile Gelir Testi Uygulaması SYD Vakıfları tarafından yapılmaya başlanmıştır. Geliri brüt asgari ücretin üçte birinin altında olanlar (G0) kapsamına alınmış ve GSS primleri devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır. Geliri brüt asgari ücretin üçte birinin üzerinde olan kişiler (G1) kapsamına alınmıştır ve bu kişilerin GSS prim tutarı brüt asgari ücretin %3’ü olarak belirlenmiştir. (G1) kapsamında olan vatandaşlar ise GSS primlerini kendileri ödemektedir (T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, 2023).

2023 yılı GSS Prim Hadleri; geliri 0-4.471,50 TL arasında olanlar G0 kapsamında (563,58 TL primi devlet tarafından karşılananlar), geliri 4.471,51 TL ve üzeri olan kişilerse G1 kapsamında (402,44 TL GSS primi ödeyenler) işlem görmektedir.

Tablo 29. SYDTF Tarafından Sağlanan GSS Prim Desteği Miktarları

Yıllar	GSS Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı	Miktar (Milyar TL)
2013	9.111.923	3,69
2014	9.368.920	4,08
2015	8.983.853	6,40
2016	6.683.106	7,00
2017	6.732.639	7,74
2018	6.945.909	8,97
2019	7.524.138	12,11
2020	7.810.588	14,45
2021	9.482.940	34,47
2022	9.488.441	33,55

Kaynak: ASHB 2013-2022 Faaliyet Raporları

Kronik hastalık yardımı; 2017 yılı itibarıyla tüberküloz ve SSPE hastalığı bulunan psikososyal ve mali kayıp yaşayan vatandaşlara tedavileri süresince verilen yardımdır. Halk sağlığı sisteminden BSYBS üzerine aktarılan hastalık ve izlem bilgilerine göre hasta kişiler yardım müracaatlarını yapabilmektedir. Yardımlar muhtaçlık kriterine göre Mütevelli Heyetleri tarafından değerlendirildikten sonra muhtaç olan ailelere 2023 yılı itibarıyla aylık 5.097,96 TL yardım sağlanmaktadır.

Tablo 30. SYDV'ler Tarafından Sağlanan Kronik Hastalık Yardımı Miktarları

Yıllar	Fayda Sahibi Sayısı	Miktar (Milyon TL)
2018	2.576	19,91
2019	4.794	38,48
2020	-	-
2021	4.069	41,60

2022	4.288	68,26
-------------	-------	-------

Kaynak: ASHB 2018-2022 Faaliyet Raporları

Kronik hastalara elektrik tüketim desteği kronik rahatsızlığı nedeniyle devamlı olarak tıbbi cihaza bağımlı olan hastaların elektrik masraflarını karşılamaya yönelik yardım programıdır. Hastalığı ve kullandığı tıbbi cihazı doktor raporuyla kesinleşmiş olan ve 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu karar verilen kişilere yardımlar PTT'ler aracılığıyla yapılır. Başvurular SYDV'ler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. 2019 yılında 267 haneye 172,3 Bin TL, 2020 yılında 129 haneye 77 Milyon TL, 2021 yılında 144 haneye 170,8 Bin TL ve 2022 yılında 133 haneye 63,3 Bin TL ödeme yapılmıştır (ASHB 2019-2022 Faaliyet Raporları).

Katılım payı yardımı; genel Sağlık Sigortası kapsamında 60c/1 kapsamında olanların yani yeşil kartlıların, 2022 Sayılı Kanun kapsamında aylıktan faydalananların ve 3294 Sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu karar verilen vatandaşların kullandıkları ilaçlardan doğan reçete, ilaç, muayene vb. için ödedikleri farkların tekrar vatandaşa yardım olarak ödenmesini içeren yardım türüdür. Başvurular SYDV'lere yapılır ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu kararı verilen kişilere son iki yıl içerisinde ödemiş olduğu katılım payları tekrar yardım olarak ödenir. Katılım payı miktarları BSYBS üzerinden otomatik görüntülenir. 2019 yılında katılım payı desteği olarak 31,77 Milyon TL, 2020 yılında 31,15 Milyon TL ve 2021 yılında 30,59 Milyon TL ödeme yapılmıştır (ASHB 2019-2021 Faaliyet Raporları).

2.6.7. Proje Destekleri

Dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımı için SYDV'ler tarafından sosyal hizmet projeleri uygulanmakta ve projelerin kaynakları SYDT Fonundan aktarılmaktadır. Vakıflar tarafından sosyal hizmet projelerinin yanında bölgeden bölgeye değişen iş kurma, gelir getirici ve tarım-hayvancılığa yönelik proje destekleri sunulmaktadır. Ulusal olarak en yaygın projelere ise vefa (yaşlı evde bakım) projesi, ADEM ve SODAM projeleridir. Bu üç proje bakanlığın genel sınıflamasında Sosyal Hizmet Projeleri olarak geçmektedir.

- Vefa Yaşlı Evde Bakım Projesi kapsamında yaşlı, engelli ve ağır kronik rahatsızlığı nedeniyle kendi bakım ve temizliklerini yapamayan muhtaç kişilere kişisel bakım, ev temizliği gibi konularda destek olunmaktadır. 2010 yılından bu yana uygulanan vefa projeleri 2022 yılı itibarıyla Cumhurbaşkanı kararıyla ulusal hale getirilmiş ve tüm il ve ilçelerde SYDV'ler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 2022 yılında bu projeler için fondan 345,31 Milyon TL kaynak aktarılmıştır.

- ADEM Projeleri kapsamında; ev kadınlarına yönelik çeşitli eğitimler, seminerler ve meslek edindirmeye yönelik kurslar sunulmaktadır. Bu projelerin temel amacı toplumun temeli olan aileyi güçlendirmektir. İmkan kısıtlılığı nedeniyle sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamayan kadınlara eğiticiler ve koordinatörler tarafından eğitimler, dersler, seminerler, kurslar, sosyal ve kültürel faaliyetler, sanatsal ve kişisel gelişim faaliyetleri düzenlenmektedir. Kadınların bu faaliyetlere rahatça katılabilmesi için küçük çocukları için kreş desteği ve faaliyetlere devamlı katılanlara teşvik ödemeleri yapılmaktadır. ADEM teşvik ödemeleri aylık 600,00 TL'dir. 2022 yılında bu projeler için fondan 77,75 Milyon TL kaynak aktarılmıştır.

- SODAM Projeleri kapsamında; Roman'ların ve dezavantajlı grupların ikamet ettiği bölgelerde sosyal bütünleşmeyi arttırmak, sosyal ve kültürel faaliyetlerle insanların mesleki ve sosyal gelişimlerini desteklemek amacıyla yapılan projelerdir. Amacı toplumsal birleşmeyi desteklemek ve dezavantajları nedeniyle sosyal, kültürel, sportif ve mesleki birçok etkinliğe katılamayan insanlara faaliyetler düzenlenmektedir. Milli, manevi ve kültürel değerleri muhafaza ederek bütünleşme sağlamak hedeflenmektedir. 2022 yılında bu projeler için fondan 9,63 Milyon TL kaynak aktarılmıştır.

- Evsizlere konaklama projesi kapsamında evsiz ve kimsesiz vatandaşlara kış aylarında konaklayacak mekanlar sunulmaktadır. Başta kamuya ait olan misafirhaneler kullanılmaktadır. Bunların yetersiz kaldığı durumlarda ise evsiz ve kimsesizlere konaklayacak yerler ayarlanmakta, bunların yiyecek, giyim vb. ihtiyaçları bu projeler aracılığıyla sunulmaktadır. 2022 yılında bu projeler için fondan 14,04 Milyon TL kaynak aktarılmıştır.

BÖLÜM III

ERMENEK SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI TARAFINDAN YAPILAN SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ VE YARDIM BAĞIMLILIĞININ ANALİZİ

Türkiye’de her il ve ilçede olduğu gibi Ermenek İlçesinde de sosyal yardımlar alanında en yaygın çalışmalarını yapan kurum Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfıdır. Bu vakıf 3294 Sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda kurulmuştur. Vakfın hem kendi periyodik paylarından hem de vakıf aracılığıyla fon bütçesinden sosyal yardımlar Ermenek’te yaşayan muhtaç kişilere ulaştırılmaktadır. Bu başlık altında önce Ermenek ve Ermenek SYD Vakfı incelenmiştir. Ermenek SYD Vakfı tarafından son beş yıldır uygulanan yardım faaliyetlerine yer verilecektir. Daha sonra Ermenek’te yaşayan sosyal yardım alan kişilerin yardım bağımlılıklarının ölçülmesi için araştırma yöntem ve teknikleri açıklanmıştır. Ermenek’te yaşayan ve yardım alan kişilere 18 adet kategorik sorudan ve 11 adet ölçek sorusundan oluşan anketler uygulanmıştır. Anketler neticesinde elde edilen demografik bulgular ve yardım bağımlılığı ile ilgili bulgular alt başlıklar şeklinde analiz edilmiştir.

3.1. Ermenek İlçesi

Ermenek İlçesi İç Anadolu Bölgesinde bulunan Karaman İlinin beş ilçesi arasında en büyük nüfusa sahip olan ilçesidir. Ermenek 1871 tarihinde Silifke’ye, 1910 tarihinde Konya’ya, 1915’de İçel’e daha sonrasında ise tekrar Konya’ya bağlanmıştır. 1989 yılında ise ilçe olmuştur. Konumu bakımından Karaman İl Merkezine 160 km, Mut’a 87 km, Anamur’a 110 km ve Alanya’ya 120 km mesafededir. İlçenin rakımı yaklaşık 1250-1300 metredir (Ermenek Kaymakamlığı, 2023). İl merkezine uzaklığı ve ulaşımının zor olması bakımından Ermenek İlçesinin Karaman’dan ayrı olarak kendine has bir kültürel dokusu, ekonomik yapısı ve doğası vardır. Bölgenin genel olarak ismi Taşeli Bölgesi olarak tabir edilmektedir. Taşeli Bölgesi içerisinde Karaman’ın bir diğer ilçeleri olan Başyayla ve Sarıveliler ilçeleri de sayılmaktadır. Ermenek coğrafi olarak dağlık ve engebeli bir yapıya sahip

olduğundan, Karaman’da bulunan ekonomik ve zirai faaliyetlerden ayrılmaktadır. Bölgede genel olarak geçimlik çiftçilik üzerine meyve bahçeleri bulunmakta, hayvancılık ve tarım ile uğraşılmaktadır. Endüstrileşmiş tarım faaliyetleri yok denecek kadar kısıtlı kalmıştır. Bunun temel sebepleri arasında arazilerin dağlık olması ve toplu arazilerin olmayışı sayılabilir. Hayvancılık faaliyetleri de genel olarak küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan oluşan aile işletmeleri aracılığıyla yapılmaktadır. Ermenek İlçesinin diğer önemli bir geçim kaynağı ise ilçe merkezine yakın köyler olan Pamuklu, Yerbağ, Tepebaşı ve Boyalık Köyleri arasında kalan kömür madeni işletmeleridir. Toplamda 6 adet maden ocağında 3 bine yakın işçi çalışmaktadır. Ermenek İlçesinin nüfusuna oranla bu büyük bir sayı olarak kabul görmektedir. Bunun dışında son yıllarda Ermenek Belediyesi, Ermenek Kaymakamlığı, Kazancı Belde Belediyesi ve Ahmet Nezahat Keleşoğlu Vakfı girişimleriyle bölgeyi turizm açısından canlandırma ve çekici hale getirmek için çeşitli arkeolojik kazılar ve diğer turizm altyapı çalışmaları sürdürmektedir. Ayrıca Ermenek Turkuaz Baraj Gölü ise 302,4 mega watt kurulu güç kapasitesiyle ve 58 kilometrekare göl alanı ile büyük bir baraj olmasıyla birlikte ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır (Elektrik Üretim A.Ş., 2023). 2023 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Ermenek nüfusu 27.776 kişidir. Bu nüfusun 11.629 kişisi ilçe merkezinde ikamet etmekte olup 16.147 kişisi de belde ve köylerinde ikamet etmektedir (TÜİK, 2023).

Yukarda sayılan coğrafi durum, arazi yapısı, ekonomik koşullar ve nüfus verileri göz önünde bulundurulduğunda ilçenin küçük ve ekonomik olarak yoksun insanlardan oluşmakta olduğu görülmektedir. İş imkanlarının, tarım ve hayvancılığın kısıtlı olmasından dolayı bölge insanın sosyal yardımlara olan talebi yeterince fazladır. Bu talepleri karşılamakta ilk ve en önemli kurum Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’dır.

3.2. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Ermenek’in 1989 yılında ilçe statüsüne kavuşmasıyla birlikte kurulmuştur. 3294 Sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda Vakıf Senedinin Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından tescil edilmesiyle birlikte resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır. Bu tarih itibari ile SYDT

Fonundan aktarılan kaynaklar, Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından Ermenek İlçesinde yaşayan ekonomik olarak muhtaç durumdaki kişilere dağıtılmaya başlanmıştır.

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışmada detaylı olarak açıklanan ülke genelinde bulunan diğer SYD Vakıflarıyla aynı yönetim organlarına, idari yapılanmaya, gelire, gidere, vergi muafiyetlerine ve personel yapısına sahiptir. Vakfın yönetim organı 12 kişiden oluşan Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyetidir. Ermenek İlçesinde yaşayan bütün vatandaşlara yapılacak olan yardımların kararlarını, şeklini ve miktarını belirlemeye bu Mütevelli Heyeti yetkilidir. Vakfın görev alanına giren ve amacına yönelik yapılan tüm faaliyetlerin harcama ve ödeme yetkisi de Mütevelli Heyetindedir.

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Ermenek Hükümet Konağı'nda 1 adet müdür, 2 adet sosyal yardım ve inceleme görevlisi, 1 adet büro görevlisi ve 1 adet yardımcı hizmet görevlisi ile vatandaşlara hizmet sunmaktadır. Vakfın işlemlerinde kullanılmak üzere demirbaş olarak 1 adet araç ve büroda çeşitli bilgisayar, yazıcı, dolap, masa, telefon vb. eşyalar bulunmaktadır. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın geliri; 3294 Sayılı Kanun'la kurulmuş olan SYDT Fon'undan Vakfın hesabına aktarılan 486.550,00 TL'dir. Vakfın giderleri ise çalışmanın 2. bölümde açıklananlarla aynı olup; amaca yönelik giderler, personel giderleri ve genel yönetim giderleridir.

3.3. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım Bilgileri

Çalışmanın üst kısımlarında gruplar ve kalemler halinde sunulan sosyal yardım çeşitlerinin birçoğu Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından da sunulmaktadır. Vakfa kayıtlı 2023 yılında 2.750 adet aktif dosya vardır (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2023). Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında ülke genelinde tüm vakıflarda olduğu gibi 2020 ve 2021 yılında görülen başvuru sayısı artışı ülkemizi ve dünyayı etkileyen Covid-19 salgını dolayısıyla sağlanan yardımlardan kaynaklanmaktadır. 2020 ve 2021 yıllarında aktif dosya sayısı 5 bini geçmiştir, bu da şu an ki durumun iki katına tekabül etmektedir. Bilindiği üzere salgın döneminde birçok kişi işsiz kaldığı için veya birçok alanda ekonomik sekte yaşandığı için insanların sosyal yardımlara ve diğer devlet

desteklerine olan taleplerinde artış gözlemlenmesi olasıdır. Salgın dönemi acil durum hali olarak kabul edildiğinden dolayı 3294 Sayılı Kanun’da belirtilen muhtaçlık sınırı hesabından vatandaşlar muaf tutulmuş olduğundan dolayı sosyal yardımlardan alışılacelmiş kitlenin dışında toplumun birçok kesimi faydalanmıştır. Bu dönemde hem yardım yapılan kişi sayısı hem de yardım miktarlarının toplam tutarları artış göstermiştir.

Ermenek İlçesinde ikamet eden kişilere yönelik Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Vakfı bütçesi ve merkezi bütçe üzerinden yapılan yıllık yardım ödemelerinin toplam tutarları ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 31. Merkezi Yardımlar ve SYDV tarafından Yapılan Yardım Tutarları

Yıllar	Merkezi Yardımlarla Yapılan Yardım Tutarı (Milyon TL)	Ermenek SYDV Tarafından Yapılan Yardım Tutarı (Milyon TL)
2018	6,73	2,46
2019	9,68	1,83
2020	14,64	2,84
2021	12,99	1,60
2022	22,85	5,93

Kaynak: Ermenek SYDV 2018-2022 Faaliyet Raporları

2020 ve 2021 yıllarında merkezi bütçeden karşılanan yardım miktarlarında kaynaklanan artışın sebebi Covid-19 döneminde çıkarılan Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi, Pandemi Sosyal Destek Paketi, Biz Bize Yeteriz Türkiye Yardım Programı ve Tam Kapanma Yardım Programı gibi yardımlardır. Bu yardımlar içinde bulunulan duruma göre 1.000 TL ve 1.100 TL şeklinde PTT’ler aracılığıyla ödenmiştir. Toplumun birçok kesimi faydalandırılmıştır. Vakıf bütçesinden de özellikle salgının ilk dönemlerinde yardımlar hızlandırılmıştır. 2021 yılına gelindiğinde ise salgının etkisi azalmasıyla ve merkezi yardım programlarının arka arkaya çıkmasıyla Vakıf imkanları daha az kullanılmıştır.

3.3.1. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Bütçesiyle Sağlanan Yardımlar

Çalışmanın 2. bölümünde tek tek açıklanan yardım türlerinin birçoğu Ermenek SYD Vakfı tarafından da Ermenek'te yaşayan muhtaç ve yoksul kişilere sağlanmaktadır. Bu yardım türleri aile yardımları, gıda yardımları, barınma yardımları, yakacak yardımları, sağlık yardımları, eğitim yardımları gibi temel yardımlar içermektedir. Her bir yardım türünün faydalanıcı sayısının ve yardım tutarlarının yıllar içinde değişimi analiz edilecektir. Bu yardımlar Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından belirlenen kişilere, belirlenen miktarlarda; Vakfın kendi periyodik paylarından oluşan tutarlardan harcanan yardımlardır. Bu yardımlar tek seferlik ve süreklilik göstermeyen yardımlardır. Her defasında kişilerin tekrardan müracaatları üzerine yapılmaktadır. Yapılan müracaatlar sonucunda yardım yapılıp yapılmayacağı veya yapılacaksa tutarları değişiklik arz etmektedir. Yardımların ödemeleri ise Vakfın o günkü anlaşmalı olduğu bankalar aracılığıyla vatandaşların doğrudan hesabına nakit olarak yapılmaktadır. Gıda ve kömür gibi ayni yardımlar ise Vakıf binasında teslim edilebildiği gibi çoğu zaman da kişilerin ikamet ettiği mahalle ve köylerde Vakıf görevlileri tarafından faydalanıcılara teslim edilmektedir.

Aile yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 1.466 kişiye 636.427 TL, 2021 yılında 1.744 kişiye 673.050 TL, 2020 yılında 3.346 kişiye 796.400 TL, 2019 yılında 2.550 kişiye 795.750 TL ve 2018 yılında 2.270 kişiye 548.350 TL yardım ödemesi gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022). Bu yardım türünde 2020 yılındaki artışın diğer yıllara oranla çok fazla olmasının sebebi yukarıda da anlatıldığı üzere Covid-19 salgınıdır.

Gıda yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 1.689 kişiye 356.200 TL, 2021 yılında 1.907 kişiye 695.500 TL, 2020 yılında 2.006 kişiye 528.450 TL, 2019 yılında 1.568 kişiye 201.700 TL ve 2018 yılında 1.134 kişiye 296.800 TL yardım ödemesi gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Barınma yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 59 kişiye 204.000 TL, 2021 yılında 7 kişiye 60.000 TL, 2020 yılında 3 kişiye

15.000 TL, 2019 yılında 3 kişiye 30.000 TL ve 2018 yılında 27 kişiye 160.000 TL yardım ödemesi gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Yakacak yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 1.774 aileye, 2021 yılında 1.460 aileye, 2020 yılında 1.587 aileye, 2019 yılında 813 aileye ve 2018 yılında 1.304 aileye Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından gönderilen kömürlerin dağıtımını gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022). Kömür miktarı genellikle hane başı bir ton olarak belirlenmektedir.

Sağlık yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 16 kişiye 11.116 TL, 2021 yılında 18 kişiye 11.852 TL, 2020 yılında 11 kişiye 6.538 TL, yardım ödemesi gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2020-2022). 2019 ve 2018 yılında sağlık yardımı kaydına rastlanılmamıştır.

Eğitim yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 253 kişiye 113.500 TL yardım ödemesi gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2022). Eğitim yardımları kapsamında daha önceki yıllarda yardım kaydının olmayışının sebebi öğrenci için gelen taleplerinde aile yardımları bünyesinde karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Yardım ağacı yıllar geçtikçe çeşitlendikçe yardım istatistikleri de daha belirgin tutulmaya başlamıştır. Eğitim yardımları kapsamında en eski uygulama şartlı eğitim yardımlarıdır. Bütçesi merkezden olması sebebiyle bir sonraki başlıkta izah edilecektir.

2022 yılında uygulanmaya koyulan vefat yardımı kapsamında 11 kişiye 10.438 TL vakıf bütçesinden yardım ödemesi yapılmıştır (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2022).

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bütçesinden yerel taleplerin karşılanmasına yönelik temel altı çeşit yardım türü kullanılmaktadır. Bunların içinde gıda ve yakacak yardımlarından faydalanan kitle sayısı beş yıl içinde çok değişim göstermezken, barınma ve aile yardımlarında sayılar yıllara göre gözle görülür artış veya düşüş eğilimi göstermiştir. Barınma yardımları Covid-19 salgını süresince neredeyse sıfıra yakinken, aile yardımları yüzde yüze yakın artış göstermiştir. Bu durum insanların öncelikli ihtiyaçlarının zamana ve duruma göre değişebildiğine ve yardımlaşma kurumlarından beklentilerinin konjonktürel olarak değişebildiğine örnek olarak verilebilir. Sağlık ve eğitim yardımlarının 2020 yılı öncesinde hiç yokmuş gibi görünmesinin sebebi; son yıllara kadar aile yardımları

bünyesi içinde karşılandığından dolayı iki üç yıl öncesine dair istatistiki bilgiler elde edilememesidir. Hali hazırda Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü de bu konuyla ilgili çalışmalara ağırlık vermiş olmalı ki 2022 yılı itibarıyla 49 adet yardım türü ile faaliyetlerini sürdürmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). 2023 yılı itibarıyla afet ve barınma yardımları alt gruplara bölündü, ulaşım giderleri programı, doğal gaz yardımları, çocuk bileşeni destekleri, vefat yardımı vb. birçok yeni yardım türü yürürlüğe girmiştir. Yardımların tanıtımı konusuna da önem veren Bakanlık gerek sosyal medya gerek geleneksel medya gerekse de SMS yöntemleriyle yardım sistemine kayıtlı tüm vatandaşlara bilgilendirici çalışmalar yapmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Sosyal yardımların geleneksel biçimden çıkarak çağın ve dönemin getirdiği yeni ihtiyaçlara yönelik cevap verme çabalarına en güzel örnek olarak görülebilir.

3.3.2. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Merkezi Bütçeyle Yapılan Yardımlar

Bu başlık altında ele alınacak yardım türlerinin kabul edilme kararı Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti'nin takdirindedir. Fakat kabul edilen yardımların ödemeleri hak sahiplerine Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından PTT'ler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu yardımlar ilk başlıkta belirtilen yardımların aksine düzenlilik arz eden, aylık veya iki aylık periyotlarla ödenen yardımlardır. Ödeme listeleri doğrudan genel müdürlük tarafından hazırlanarak SYDT Fonu hesabından faydalanıcıların hesaplarına aktarılmaktadır. Merkezi olarak ödenen yardım türleri; yaşlı aylıkları, engelli ve engelli yakını aylıkları, eşi vefat edenlere yönelik yardımlar, öksüz yetim yardımları, asker ailesi ve asker çocuğu yardımı, şartlı eğitim yardımı, şartlı sağlık yardımı, şartlı gebelik yardımı, elektrik tüketim desteği, doğalgaz tüketim desteği, aile destekleri programı ve kronik hastalara yönelik yardımlar olarak sıralanabilir. Bu yardım türlerinin faydalanıcı sayıları ve yardım tutarlarının yıllar içinde değişimi temel haliyle aşağıda analiz edilmiştir.

2022 Sayılı Kanun'a göre bağlanan yaşlı aylığı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 822 kişiye 12,08 Milyon TL, 2021 yılında 859 kişiye

7,66 Milyon TL, 2020 yılında 936 kişiye 7,03 Milyon TL, 2019 yılında 968 kişiye 6,47 Milyon TL ve 2018 yılında 849 kişiye 3,48 Milyon TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Engelli aylığı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 292 kişiye 4,09 Milyon TL, 2021 yılında 303 kişiye 2,66 Milyon TL, 2020 yılında 335 kişiye 2,41 Milyon TL, 2019 yılında 384 kişiye 2,35 Milyon TL ve 2018 yılında 412 kişiye 2,06 Milyon TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Engelli yakını aylığı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 18 kişiye 151 Bin TL, 2021 yılında 20 kişiye 115 Bin TL, 2020 yılında 21 kişiye 107 Bin TL, 2019 yılında 27 kişiye 114 Bin TL ve 2018 yılında 27 kişiye 83 Bin TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Engelli ve yaşlı aylıkları ülkemiz sosyal yardım programları arasında en eski olan uygulamadır. 1976 yılından bu yana ufak tefek değişiklikler içerse de aynı haliyle uygulanmaya devam etmektedir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Eşi vefat eden kadınlara yönelik yardım programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 84 kişiye 582 Bin TL, 2021 yılında 96 kişiye 336 Bin TL, 2020 yılında 112 kişiye 308 Bin TL, 2019 yılında 199 kişiye 389 Bin TL ve 2018 yılında 313 kişiye 942 Bin TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022). Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar aylık 1.000 TL şeklinde iki ayda bir PTT'ye ödenmektedir. 2018 ve 2019 yıllarında yaşlı/engelli aylıklarına yüz yüze yakın zam yapılması ve üç aylık ödeme döneminin her aya çekilmesiyle birlikte EVEK Yardımından yararlanan 65 yaş üzeri kadınların, 2022 kapsamındaki yaşlı/engelli aylıklarını talep etmesi artmıştır. 2022 Sayılı Kanun kapsamında sunulan aylıkların maddi olarak avantajı nedeniyle EVEK Yardımı faydalanıcı sayısında üçte bir oranında azalma gözlemlenmektedir. Son yıla gelindiğinde ise 65 yaş ve üzeri olup da EVEK Yardımı alan kadın neredeyse kalmamıştır. Yardım kategorileri arasındaki bu hareketlilik sosyal yardım faydalanıcıların yardım tutarlarından memnun olmadığı, yardımlarla ilgili gelişmeleri yakından takip ettiği ve geçimlerinde yardımların önemli payının olduğunun açıkça göstergeleri arasındadır.

Öksüz ve yetim yardımı programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 13 kişiye 52.500 TL, 2021 yılında 12 kişiye 15.600 TL, 2020

yılında 9 kişiye 12.300 TL, 2019 yılında 19 kişiye 11.600 TL ve 2018 yılında 18 kişiye 17.800 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Muhtaç asker ailelerine yönelik yardım programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 19 kişiye 37.300 TL, 2021 yılında 22 kişiye 37.00 TL, 2020 yılında 20 kişiye 34.175 TL, 2019 yılında 25 kişiye 35.475 TL ve 2018 yılında 32 kişiye 42.625 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Muhtaç asker çocuğu yardımı programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2021 yılında 6 kişiye 3.450 TL, 2020 yılında 2 kişiye 1.200 TL, 2019 yılında 9 kişiye 4.000 TL ve 2018 yılında 9 kişiye 4.100 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Şartlı eğitim yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 284 kişiye 140.455 TL, 2021 yılında 332 kişiye 129.760 TL, 2020 yılında 316 kişiye 113.811 TL, 2019 yılında 286 kişiye 92.536 TL ve 2018 yılında 261 kişiye 82.535 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Şartlı sağlık yardımları kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 84 kişiye 44.230 TL, 2021 yılında 112 kişiye 44.505 TL, 2020 yılında 91 kişiye 34.060 TL, 2019 yılında 86 kişiye 24.870 TL ve 2018 yılında 67 kişiye 21.420 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Şartlı gebelik yardımı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 5 kişiye 2.940 TL, 2021 yılında 3 kişiye 460 TL, 2020 yılında 2 kişiye 280 TL, 2019 yılında 2 kişiye 355 TL ve 2018 yılında 2 kişiye 390 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2018-2022).

Kronik hastalara yönelik yardım programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından, 2021 yılında 3 kişiye 37.367 TL, 2020 yılında 1 kişiye 19.255 TL ve 2019 yılında 1 kişiye 2.769 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2019-2021).

Elektrik tüketim desteği programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 1.041 kişiye 778.800 TL, 2021 yılında 779 kişiye 436.112 TL, 2020 yılında 805 kişiye 353.921 TL ve 2019 yılında 688 kişiye 176.622 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV

Faaliyet Raporu, 2019-2022). Bu yardımlar nakit olarak ödenmeyip fatura ibraz etmek suretiyle yalnızca mesken abone türlerinin fatura tutarlarının karşılanması şeklindedir. Bu özelliği ile aynı yardım olarak değerlendirilebilir. 2019 yılında çıkarılan bu desteğin sosyal yardımların ihtiyaç alanlarına göre değişim ve dönüşüm gösterdiğinin önemli örneklerindedir. Elektrik yardımına vatandaşlar şahsen başvuru yapamamaktadır. Düzenli sosyal yardımlardan faydalanan hanelere Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından otomatik tanımlanmaktadır.

2020 ve 2021 yıllarında Acil Durum Hali olarak belirlenen Covid-19 salgını döneminde; Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi, Pandemi Sosyal Destek Programı, Biz Bize Yeteriz Türkiye Programı, Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı ve Diğer Kuruluş Başvuruları Programları kapsamında toplamda 5.627 kişiye 5,75 Milyon TL yardım ödemesi merkezi bütçe aracılığıyla vatandaşlara aktarılmıştır (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2020-2021). Bu programların bazıları E-devlet üzerinden müracaat edilmekle birlikte bazıları da Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından otomatik olarak vatandaşlara eklenmiştir. Acil durumlarda kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hızlı atılan adımlar ve ulaşılan kesimin büyüklüğü sosyal yardım sistemimiz açısından dikkate değer görülmektedir.

Doğalgaz tüketim desteği programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 10 kişiye 3.889 TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2022). Elektrik yardımında olduğu gibi doğalgaz yardımı da fatura ibrazı ile ödenmektedir. Yıllardır alışıla gelen kömür yardımlarına alternatif olarak çıkmıştır ve sosyal yardımların faydalanıcı kitlesi genişlemiştir. 2022 yılında faydalanıcı sayısının az olmasının sebepleri arasında 2022'nin son dönemlerinde çıkmış olması, henüz yaygınlaşmamış olması, başvuru sürecinin E-devlet üzerinden yapılması aşamasındaki aksaklıklar ve doğalgazlı evde oturan kitlenin nispeten kömür yardımı alan kitleye göre daha iyi durumda olması gibi konulardır. Kurumun 2023 yılı faaliyet raporlarında yardımın daha yaygınlaşmış halde olacağı kanaati bulunmaktadır.

Türkiye aile destekleri programı kapsamında Ermenek SYD Vakfı tarafından; 2022 yılında 1.628 kişiye 4,81 Milyon TL yardım ödemesi merkezi ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2022). Yeni çıkan bir yardım olmasına rağmen 2022 yılında yapılan aile yardımı tutarından oldukça

fazladır. Yapılan bu kıyaslama ile Aile Destek Programının amacına uygun olarak hayata geçtiği görülmektedir. Yardım programı çalışan, emekli, işsiz, yeşil kartlı vb. hiçbir ayırım gözetmeksizin sadece muhtaçlık sınırı hesabına dayanarak 12 aylık süre ile yapılması kapsamında ilk olma özelliğindedir. Sosyal yardım faydalanıcılarını geniş kitlelere yaymış ve ailelere doğrudan gelir desteği sağlamıştır. İş hayatındaki adaletsiz gelir düzeninden dolayı muhtaçlık sınırı altında kalan hanelere temel geçim desteği olarak sunulmaktadır. Yardım çıkarılma amacına uygun olarak işlevini başarılı bir şekilde yerine getirmekle birlikte çok kısa bir süre içerisinde diğer yardım türlerinden fazla faydalanıcı sayısına ulaşmıştır. 12 aylık süre ile bağlanıyor olması faydalanıcıların belli aralıklarla başvuru yapma zahmetini ortadan kaldırmıştır. Vakıf çalışanları için ve Mütevelli Heyetleri için ise yardıma karar verme ve yardımla ilgili diğer bürokratik prosedürleri kolaylaştırmıştır. Vakıfların periyodik paylardan oluşan bütçelerinden yapılan harcamalarda ise azalma görülmeye başlanmıştır. Yardımların bölgesel nitelikten çıkarak merkezi niteliğe kavuşması yönünde yapılan çalışmaların ilk adımlarındandır.

Merkezi ödemelerle gerçekleşen yardımlar arasında en çok faydalanıcı sayısı doğal olarak en eski yardım programı olan yaşlı aylıkları, engelli aylıkları ve şartlı transferlerdir. Bütün vatandaşların bu yardımları bildiği tahmin edilmektedir. Fakat son yıllara gelindikçe çok farklı alanlara yayılan sosyal yardım çeşitliliği yardımları alışlagelmiş bir avuç muhtaç kitlenin dışına çıkarak geniş alanlara yaymıştır. Aile destek programı ve doğal gaz yardımları bunun örneklerindedir. Sosyal yardımlarda 2012 yılına kadar bulunan sosyal güvenlik kaydı olmaması şartının kaldırılması toplumda yeni fark edilir bir durum olarak karşımıza çıkmakta ve sosyal güvenlik kaydı olanların da yardım müracaatları hızla artmaktadır. Bunun sebepleri arasında sosyal güvenlik sisteminin daha yaygınlaşmış olması ve ücretlerin hayat koşullarına yeterli gelmeyişi söylenebilir. İstatistiklere de bakılınca ŞNT, EVEK, asker ailesi ve öksüz yetim programları gibi hanede sosyal güvence kaydının olmaması şartını taşıyan yardımların yararlanıcı sayıları çok düşük düzeydedir. Şartlar esnedikçe ve yardım çeşitleri çoğaldıkça sosyal yardımların toplumda daha da yaygınlaşma eğilimine girmesi beklenmektedir.

3.4. Araştırmanın Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi

Sosyal yardımlar, sosyal devlet olmanın ilk şartlarından biri olarak devlet tarafından yoksul olan kişilere destekler sağlanmasıdır. Bu çalışmada Türkiye’de uygulanan sosyal yardım programlarını analiz etmek amaçlanmıştır. Bunun yanında Ermenek’te yaşayan sosyal yardım faydalanıcıları ile görüşmeler yapılarak yardım sistemi hakkında faydalanıcıların görüşleri, yardımların devamlılıkları ve yardım bağımlılığı konusunda genel bulguların elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın esas amacı ise; yapılan sosyal yardım faaliyetleri ile sosyal yardım bağımlılığı arasındaki bağlantıyı Ermenek’te yaşayan sosyal yardım faydalanıcıları üzerinden incelemek ve ortaya koymaktır.

Çalışmanın teorik kısmındaki sosyal yardım bilgileri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla sunulan yardım programları ile sınırlandırılmıştır. Yardım programları ile ilgili bilgiler Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün faaliyet raporlarında sunulan veriler ışığında analiz edilmiştir. Araştırma Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve bu vakıftan yardım alan kişiler ile sınırlıdır. Analizler Ermenek İlçesinde yaşayan ve sosyal yardımlardan faydalanan kişilerden elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın yönteminde öncelikli olarak niceliksel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Sosyal yardım faydalanıcılarının demografik bilgilerine, yardımlardan yararlanma düzeylerine ve sosyal yardım bağımlılıklarına yönelik olarak verileri elde etmek için anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniği aracılığıyla konu ile ilgili betimsel analizler ve frekans analizleri yapılması hedeflenmiştir. Anket soruları hazırlanırken konuyla ilgili doğrudan bilgi sağlayabilecek kısa, öz ve anlaşılır şekilde olması amaçlanmıştır. Daha sonra araştırmanın evreni ve örneklemini tespit edilmiştir. Araştırmacının önceden hazırlamış olduğu kategorik sorular ve beş dereceli ölçek tipi sorular katılımcılara doğrudan sorulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar araştırmacı tarafından anket formuna işaretlenmiştir. Soruların tamamının kategorik ve ölçek tipi olmasından dolayı araştırmacının kendi yorum ve fikirlerini içermemektedir.

3.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan kişiler olarak belirlenmiştir. Ermenek İlçe Merkezi, Güneyyurt ve Kazancı Kasabaları ile Ermenek'in köylerinde yaşayan ve düzenli yardım alan 1.654 hane bulunmaktadır (Ermenek SYDV Faaliyet Raporu, 2023). Yine bu 1.654 hanenin içerisindeki 546 hane 65 yaş üzerindeki kişilerden oluşmaktadır. 65 yaş üzeri olan ve genelde 2022 Sayılı Kanun'da belirtilen aylıklardan faydalanan kişilerin iş hayatından uzak ve çalışma güçlerinin olmadığı varsayılarak sosyal yardım bağımlılığı anlamında yardımlarla geçindiği ve bağımlı olduğu öngörülerek araştırma evreni dışında tutulmuştur. 65 yaş altında olan ve son bir yıldır sosyal yardımlardan faydalanan 1.108 hane bu araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir.

1.108 haneden oluşan araştırma evreni içerisinde geneli temsil etmesi adına 110 kişi rastgele örneklem seçme tekniği sayesinde seçilmiştir. Anketler bu 110 kişiye uygulanmıştır.

3.4.2. Veri Toplama Teknikleri

Sosyal yardımlarla ilgili öncelikli olarak literatür taraması yapılarak sosyal yardım kavramına, sosyal yardımlarla ilişkili kavramlara, sosyal yardımların tarihsel sürecine, Türkiye'de sosyal yardım hizmeti sunan kurumlara ve sosyal yardım çeşitlerine genel olarak kavramsal bir çerçeve sunulmuştur.

Araştırmanın evreni olarak belirlenen Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan vatandaşlar arasından rastgele örneklem tekniği ile seçilen kişilere araştırmacı tarafından anketler uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından araştırmanın konusu ile alakalı olarak sosyal yardım bağımlılığını analiz etmeye yönelik kategorik ve ölçek tarzı sorular içeren anket formu oluşturulmuştur. Ölçek tarzı sorularda Ali Kemal Nurdoğan tarafından geliştirilen "*sosyal yardım bağımlılık ölçeği*" kullanılmıştır (Nurdoğan, 2022). Anket çalışmasının amacı ve kişilerin kendi rızalarına dayalı olduğu araştırmacı tarafından görüşme başında izah edilmiştir. Görüşme sırasında anket formlarının katılımcılar tarafından doldurulması istenilmiştir. Dolduramayacak durumda olan katılımcılara ise anket soruları tek tek sorularak cevaplar araştırmacı tarafından anket formuna işlenmiştir. Araştırma esnasında katılımcılara adı, soyadı, telefonu gibi kişisel bilgiler içeren sorulara anket formlarında yer verilmemiştir ve araştırmacı tarafından da sadece anket formundaki

sorulara ilişkin diyaloglar kurulmuştur. Araştırma esnasında bilimsel ve etik kurallar çerçevesinde anket çalışmaları yürütülmüştür. Anketlerin sahada uygulanması 15.12.2023-20.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından günde ortalama 20 kişiyle anket yapılmıştır.

3.4.3. Veri Analizi Konusunda Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Yardım bağımlılığının analiz edilebilmesi için Ermenek içerisinde yardım alan vatandaşlarla yapılan anketler, SPSS programının 29.0.1 versiyonu yardımıyla analiz edilmiştir. Betimsel analiz ve frekans analizleri yardımıyla ankette bulunan her bir sorunun sonuçları istatistiksel olarak ortaya koyulmuştur. Soruların analiz edilmesinde frekans analizleri, çapraz tablo teknikleri, ölçek toplam puanlarının hesaplanması, ölçek ortalamalarının hesaplanması, mod, medyan ve standart sapma gibi teknikler kullanılmıştır. Araştırmanın kapsamı dar ve örneklem sayısı az olduğu için daha çeşitli testler tercih edilmemiştir. Elde edilen istatistikler gruplama, kıyaslama ve birbirleri arasındaki bağların analiz edilmesi şeklinde derlenerek; sosyal yardımlardan yararlananların sosyo-ekonomik durumları, yardımlardan yararlanma düzeyleri ve sosyal yardımlara bağımlılık düzeyleri konusunda betimlemeler yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yardım bağımlılığı konusu, araştırmacı tarafından yorumlanacaktır.

3.5. Araştırma Sonunda Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Ermenek SYD Vakfı'ndan son bir yıl içerisinde yardım alan 1.108 kişi arasından 110 katılımcı ile anket formları aracılığıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formu 18 kategorik ve 11 ölçek tarzı sorudan oluşmakta olup katılımcıların demografik bilgileri ve yardım tercihleri bilgileri bir başlıkta, yardım bağımlılığı konusundaki bilgileri ise ayrı bir başlık altında açıklanmıştır. İlk olarak katılımcılardan elde edilen demografik bilgiler sunulmuştur. Daha sonra yardım bağımlılığı ölçeği analiz edilmiştir.

3.5.1. Elde Edilen Demografik Bulgular

Ermenek İlçesinde yaşayan ve son bir yıldır çeşitli sosyal yardımlardan faydalanan kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda çalışmaya katılan 110 kişinin yaş,

cinsiyet, medeni durum, hane kişi sayısı, gelir durumları, ev mülkiyet durumları ve çalışma bilgileri gibi genel demografik bilgiler şu şekildedir.

Tablo 32. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Katılımcı Yaşları	Frekans	Oran
18-25	7	6,4
26-40	46	41,8
41-64	57	51,8
Toplam	110	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin %6,4'ü 18-25 yaş arası kişilerden, %41,8'i 26-40 yaş arası kişilerden ve %51,8' i yani yarısından fazlası ise 41-64 yaş arası kişilerden oluşturmaktadır. Yaş ilerledikçe ailelerin daha kalabalık hale gelmesi ve çalışma hayatından dışarda kalınması gibi etkenlerden dolayı sosyal yardım faydalanıcıların yaş ortalamaları yüksek çıktığı görülmektedir. Sosyal yardım alanların %58,1'lik kısmı 4 ve daha üzeri kişilerin yaşadığı hanelerden oluşmaktadır.

Tablo 33. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Oran
Erkek	53	48,2
Kadın	57	51,8
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet verileri ise %48,2 erkek, 51,8 kadın olarak tespit edilmiştir.

Tablo 34. Katılımcıların Medeni Durumları

Medeni Durum	Frekans	Oran
Bekar	15	13,6
Evli	66	60,0
Evli fakat Ayrı Yaşıyor	6	5,5
Dul (Eşi Vefat Etmiş)	10	9,1
Boşanmış	13	11,8
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan 110 kişinin medeni durum bilgilerine bakıldığında %60'ı evlilerden, %13,6'sı bekarlardan, %11'8i boşanmış kişilerden, %9,1'i eşi vefat edenlerden ve %5'i de eşiyle ayrı yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından geçimini sağlamakta güçlük çeken ailelere yardımlar yapıldığı gibi; boşanma ve ayrı yaşama gibi sebeplerle aile birliği bozulmuş muhtaç kişilere de destekler sağlanmaktadır. Toplam orana bakıldığında yardım alan kişilerin %20,9'luk kısmını bu tür aileler oluşturmaktadır.

Tablo 35. Katılımcıların Hane Kişi Sayıları

Hane Kişi Sayısı	Frekans	Oran
1	10	9,1
2	14	12,7
3	22	20,0
4	27	24,5
5	27	24,5
6 ve üzeri	10	9,1
Toplam	110	100

Hane kişi sayısı tablosunda sunulan bilgiler ışığında Ermenek İlçesi özelinde kalabalık ailelere az rastlanıldığı, aile yapılarının genel olarak anne, baba ve 2-3 çocuktan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 36. Katılımcıların Çalışma Durumları ile Gelirleri

Çalışma Durumu	Çalışıyorum	Yevmiyeli	Mevsimlik	Çalışmıyorum	Çalışma Gücüm		Toplam	
					Yok	İş Arıyorum		
Gelir Durumu	0-5.000	0	23	2	11	19	2	57
		%0	%40,4	%3,5	%19,3	%33,3	%3,5	
		17	10	1	13	6	1	48

5.001-1.1402	%35,4	%20,8	%2,1	%27,1	%12,5	%2,1	
11.403-18.000	3	0	0	1	0	0	4
	%75,0	%0	%0	%25,0	%0	%0	
18.001-25.000	1	0	0	0	0	0	1
	%100	%0	%0	%0	%0	%0	
Toplam	21	33	3	25	25	3	110
	%19,1	%30,0	%2,7	%22,7	%22,7	%2,7	%100

Çalışmaya katılanlardan %51,8'i yani 57 kişi herhangi bir düzenli geliri olmadığından en düşük seçenek olan 5.000 ve altı gelir seçeneğini cevaplamışlardır. Kişilerin çalışma durumları ile gelirleri çapraz tablo yardımıyla analiz edildiğinde; 5.000 TL altı geliri bulunanlardan 23 kişinin yevmiyeli işlerde, 2 kişinin mevsimlik işlerde, 11 kişinin herhangi bir yerde çalışmadığı, 19 kişinin çalışma gücünün olmadığı ve 2 kişinin de iş aradığı bilgisine ulaşılmaktadır. Asgari ücret düzeyinde gelir elde eden %43,6'lık kesimde bulunan 48 kişinin içerisinde ise; 17 kişi aktif çalışıyor, 10 kişi yevmiyeli çalışıyor, 1 kişi mevsimlik işlerde çalışıyor, 13 kişinin çalışmadığı, 6 kişinin çalışma gücünün olmadığı ve 1 kişinin de iş aradığı görülmektedir. Aktif çalışanların dışında asgari ücret düzeyinde gelir elde edenlerin hanelerinde kendilerinden başka eş veya çocuklarının çalışmasından kaynaklı gelir sağlanmaktadır. Ermenek'in nüfus olarak küçük olması, iş imkanlarının kısıtlı olması ve mevcut işlerinde düşük ücretler içermesi bakımından çalışanların çoğu asgari ücret düzeyinde gelir elde etmektedir. Asgari ücretin üstünde gelir elde eden %4,5'lik kesimden oluşan 5 kişi ise kalabalık aile olmalarından dolayı veya yıl içinde çalışmadığı bir dönem içerisinde olmaları dolayısıyla sosyal yardım faydalanıcısı olmuştur. Çalışmanın 2. bölümündeki yardım şartlarında da belirtildiği gibi muhtaçlık sınırı olarak belirlenen asgari ücretin 1/3'ünden az gelir elde etmek koşulunu; geliri yüksek fakat sayı olarak kalabalık olan aileler de sağlamaktadır (3294 Sayılı Kanun, 1986).

Tablo 37. Katılımcıların Ev Mülkiyet Durumları

Ev Mülkiyeti Durumu	Frekans	Oran
----------------------------	----------------	-------------

Kendisine Ait	60	54,5
Kira Ödemeden Kullanıyor	13	11,8
Kira	18	16,4
Hisseli (Miras)	18	16,4
Lojman vb.	1	0,9
Toplam	110	100

Genel olarak Ermenek'te yaşayan yardım faydalanıcılarının %54,5'inin evlerinin kendilerine ait olduğu, %11,8' inin kira ödemedeki akraba veya yakının evini kullandığı, %16,4'ünün anne-babadan kalma hisseli evlerde yaşadığı ve %0,9'luk bir kişinin ise lojman vb. kullandığı görülmüştür. Genel olarak kira sorunu olmayan kesimlerin Ermenek'e bağlı çeşitli köylerde yaşamakta olduklarıyla karşılaşılmıştır.

Tablo 38. Katılımcıların Kira Bedeli Bilgileri

Kira Bedeli	Frekans	Oran
0-2.000	13	72,2
2.001-4.000	3	16,7
4.001-6.000	2	11,1
Toplam	18	100

Evi kira olan 18 kişinin yani %16,4'lük kesimin ise genel itibariyle İlçe Merkezi ve Güneyyurt Beldesi'nde yaşadığı tespit edilmiştir. Kira bedellerinin sorulduğu bölümde ise evlerin eski ve ilçede kiraların diğer bölgelere nazaran ucuz olması dolayısıyla yüksek kira fiyatlarına rastlanılmamıştır. Kirada oturan 18 kişinin; %72,2'si 2.000 TL altı, %16,7'si 2.000 ile 4.000 TL arası ve %11,1'inin de 4.000 TL üzeri kira ödediğine rastlanılmaktadır.

Tablo 39. Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları

Temel Gelir Kaynağı	Frekans	Oran
SGK'lı İş	24	21,8
Emekli Aylığı	19	17,3

Yevmiye Geliri	28	25,5
Sosyal Yardımlar	33	30,0
Tarım/Hayvan Geliri	2	1,8
Aile/Akraba Yardımı	4	3,6
Toplam	110	100

Çalışmaya katılan 110 sosyal yardım faydalanıcısı arasından %30'luk dilimle en büyük paya sahip olan 33 kişinin temel gelirlerinin sosyal yardım olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanında %21,8'i yani 24 kişi çalıştığı aktif sigortalı işten elde ettiği geliri temel geçim kaynağı olarak belirtmiştir. Diğer katılımcıların ise %17,3'ünden oluşan 19 kişinin temel gelirinin emekli aylıkları olduğu, %25,5'inden oluşan 28 kişinin gündelik yevmiyeli işlerinden elde ettiği kazançtan oluştuğu, 2 kişinin temel gelirinin tarım ve hayvancılık olduğu ve 4 kişinin ise temel desteğinin aile veya akraba yardımından oluştuğunu belirtmiştir. Görüşme esnasında yevmiyeli olarak çalıştığını belirten herkesin düzenli bir iş arayışı içerisinde olduğu ve bölgesel dezavantajlardan dolayı düzenli iş bulamadıkları konusundaki isteklerini araştırmacıya karşı dile getirmişlerdir. Bu fikri bağımlılık ölçeğinin ikinci sorusu olan düzenli iş bulsam bile yardımları isterim seçeneğine verilen cevapların ortalamasının 2,76 olarak çıkması desteklemektedir. Düzenli iş imkanlarının Ermenek çevresinde geliştirilmesiyle birlikte sosyal yardım faydalanıcılarında gözle görülür düşüş yaşanacağı öngörülmektedir.

Sosyal yardımlardan faydalanma nedenleri ile, çalışanların düşük gelir elde etmeleri arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Yapılan çapraz tablo analizlerinden elde edilen bilgiye göre; aktif çalıştığını belirten 24 kişiden 19'u yani %79,2'si; yardımlara başvurma sebebi olarak çalıştığı işten elde ettiği kazancın yetmediği yönünde beyan vermiştir. Çalışanlara ücret iyileştirmelerinin yapılması ve yeterli ücretler karşılığında çalışmalarını sosyal yardımlara olan bağımlılığın da azaltılması anlamı taşımaktadır.

Tablo 40. Hanede Çalışan Kişi Sayıları

Hanede Çalışan Kişi Sayısı	Frekans	Oran
0	76	69,1

1	33	30,0
2	1	0,9
Toplam	110	100

Sosyal yardım alan aileler içinde aktif olarak çalışan kişi sayılarına bakıldığında; %69,1'lik kesimde hiç çalışanın olmadığı, %30'unun hanesinde 1 kişinin çalıştığı ve sadece %0,9'unda 2 kişinin aktif sigortalı çalıştığı görülmüştür.

Tablo 41. Sosyal Yardımlardan Faydalanma Nedenleri

Sosyal Yardımlardan Faydalanma Nedenleri	Frekans	Oran
Yaşlılık/Engellilik	19	17,3
İşsizlik	43	39,1
Çalışıyorum Fakat Gelirim Yetmiyor	33	30,0
Sağlık Sorunları	5	4,5
Eğitim Sorunları	9	8,2
Borçlar	1	0,9
Toplam	110	100

Sosyal yardımlardan faydalanma sebepleri katılımcılara sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır. Katılımcılar içerisinde yaşlılık veya engellilik cevabını veren 19 kişi çalışmanın %17,3'ünü, işsizliği neden olarak gösteren 43 kişi %39,1'ini, çalışıyorum ama yetmiyor cevabını veren 33 kişi %30'unu, sağlık sorunları dolayısıyla başvuru yapan 5 kişi %4,5'ini, eğitim ihtiyaçları dolayısıyla başvuru yapan 9 kişi %8,2'sini ve borçlar nedeniyle cevabını veren 1 kişi ise %0,9'unu oluşturmaktadır. Sosyal yardımdan faydalanma nedenini işsizlik ve düşük gelir olarak gösteren haneler çalışmanın %69,1'lik kısmını oluşturmaktadır. Engelli ve yaşlılık sebepleri ile sosyal yardım alanların, yardıma bağımlı hale geldiği ve çalışma hayatına girerek yardımlaşma açısından çıkma güçlerinin olmadığı genel olarak bellidir. Fakat hanelerin temel gelir kaynaklarının açıklandığı paragrafta da belirtildiği gibi işi olmayan sosyal yardım faydalanıcıları için işsizlik sorunlarının

çözülmesi, çalışıyor olup istediği geliri elde edemeyen sosyal yardım faydalanıcılarının da gelir durumlarının iyileştirilmesi gibi yöntemlerle; sosyal yardımlara olan ilgi, bağlılık ve talebin aşağı yönde azalacağı öngörülmektedir.

Tablo 42. Hangi Aralıklarda Yardım Alındığı Bilgisi

Ne Kadar Sıklıkla	Frekans	Oran
Yardım Alıyorsunuz?		
Sürekli	84	76,4
Yılda Birkaç Kez	23	21,8
2-3 Yılda Bir	2	1,8
Toplam	110	100

Çalışmanın evreni son bir yıl içerisinde Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan vatandaşlar olarak belirlendiğinden büyük bir çoğunluk sürekli yardımlardan faydalan kişilerden oluşmuştur. Buradaki sürekli yardımların içerisinde en önemlisi 2022 yılında çıkarılan Türkiye Aile Destekleri Programı'dır. Çapraz tablo analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; yardımlardan faydalanma nedeni olarak yaşlılık/engellilik cevabı veren 19 kişinin 18'i sürekli yardım aldığını belirtmiştir. Burada yaşlı ve engellilerin aldığı sürekli yardımları 2022 Sayılı Kanun'la sunulan yaşlı aylıkları, engelli aylıkları ile EVEK Yardımları oluşturmaktadır. Bunun dışında sürekli yardım aldığını belirten ve yardım alma nedenlerine diğer seçenekleri cevap veren 66 kişi ise, Türkiye Aile Destekleri Programından faydalanmaktadır. Yılda birkaç kez ve 2-3 yılda bir kez cevabını veren 25 kişinin faydalandığı yardımlar içerisinde eğitim ve sağlık gibi dönemsel ihtiyaç durumlarında faydalanılan programlar ağırlıktadır.

Burada sunulan oranlar araştırmacının genel izlemi ve çapraz tablo analizinden çıkan verileri içermekle birlikte bir hane içerisinde birden fazla yardım çeşidi bulunabilmektedir. Bir sonraki soruda kişilerin hangi yardım türlerinden faydalandıkları çoklu cevap şeklinde sorulmuştur. Yararlanılan yardım çeşitliliği sorusuyla elde edilen bulgular, yukardaki bilgiyi destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Tablo 43. Yararlanılan Yardım Türleri

Yararlanılan Yardım Türü	Kişi Sayısı	Katılımcılara Oranı
Düzenli Programlar	28	25,7
Nakit Yardımlar	94	86,2
Ayni Yardımlar	89	81,7
Sağlık Yardımları	14	12,8
Eğitim Yardımları	32	29,4
Barınma Yardımları	5	4,6
Toplam	262	240,4

Katılımcılara yöneltilen son bir yıl içinde hangi yardım türlerinden faydalandınız sorusu birden çok cevap verilebilecek şekilde dizayn edilmiştir. Seçenekleri azaltarak cevap vermeyi ve analizi kolaylaştırmak adına; düzenli programlar yaşlı aylığı, engelli aylığı, EVEK yardımı ve öksüz yetim yardımı gibi sürekli olarak alınan programları kapsamaktadır. Nakit yardımlar, diğer aile yardımları ile Türkiye Aile Destek Programını içermektedir. Ayni yardımlar kömür, gıda, kıyafet, elektrik vb. yardımları içermekle birlikte ağırlık kömür yardımı üzerindedir. Diğer yardım türleri içinde ufak ayrışmalar olsa da genel olarak eğitim, sağlık ve barınma yardımlarının türleri ve amaçları benzerdir.

Katılımcılar içerisinde %25,7'si düzenli programlardan, %86,2'si nakit yardım çeşitlerinden, %81,7'si ayni yardım çeşitlerinden, %12,8'i sağlık yardımlarından, %29,4'ü eğitim yardımlarından ve %4,6'sı barınma yardımlarından faydalanmıştır. Ayni yardımların ağırlığını kömür yardımları, nakdi yardımların ağırlığını ise Türkiye Aile Destekleri Programı oluşturmaktadır. Aile destek programı kapsamında bir yıl boyunca düzenli yardım yapıldığından dolayı tek seferlik olan yardımlara nazaran daha çok müracaat almıştır.

Tablo 44. Yardımların Harcandığı Alanların Bilgisi

Yardımların Harcandığı Alanlar	Kişi Sayısı	Oran
Temel Gıda, Fatura vb.	64	58,2
Kira Gideri	12	10,9

Eğitim Giderleri	23	20,9
Sağlık Giderleri	11	10
Birikim	-	-
Toplam	110	100

Sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin %58,2'si almış oldukları yardımları evlerinin temel gideri olan gıda, fatura vb. gibi günlük ihtiyaçlarına harcadıklarını belirtmektedirler. Evi kira olan katılımcıların da büyük çoğunluğunun almış oldukları yardımları kira giderine harcamış olduğunu görmekteyiz. Bunların tüm katılımcılar içindeki oranı %10,9'dur. Yapılan yardımları eğitim alanında harcayanların oranı %20,9'dur. Bu ailelerin genelde ortaöğretim veya üniversitede eğitim gören çocukları bulunmaktadır. Sağlık alanında harcama yapanların oranı da %10'dur. Sağlık alanında harcama yapan kişilerin kronik rahatsızlıkları olduğu ve ilçe dışındaki hastanelerde tedavi gördükleri gözlemlenmiştir. İlçe dışındaki üst basamak sağlık kuruluşlarına ulaşım ve diğer masraflar günümüz ekonomik şartlarında ağırdır. Son yıllarda oluşan enflasyonist ortamda ulaşım ve konaklama gibi hizmetlerde yaşanan yüksek fiyat artışları, eğitim ve sağlık alanlarında insanların yardımlara müracaat etme eğilimini artırmış olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce gelecek çalışmalarda yeni alan araştırmaları ile incelenerek, enflasyon ve hayat pahalılığı ile sosyal yardımlara olan talep arasındaki ilişki ölçülebilir.

3.5.2. Sosyal Yardım Bağımlılığı ile İlgili Bulgular

Tablo 45. Yardımların Yeterlilik Durumları

Sorular	Cevaplar	Kişi Sayısı	Oran
	Evet	30	27,3
Almış olduğunuz yardım tutarı ihtiyaçlarımız için yeterli miydi?	Kismen	34	30,9
	Hayır	46	41,8
	Toplam	110	100
	Evet	31	28,2

Genel olarak ülkemizde sunulan yardımların tutarları yeterli midir?	Kısmen	37	33,6
	Hayır	42	38,2
	Toplam	110	100

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından ve genel olarak ülkemizde sunulan tüm yardım programları aracılığıyla ödenen yardım miktarlarının yeterliliği konusunda genel anlamda katılımcılar memnun olmadıkları ve tutarların düşük olduğu fikrindedir. Katılımcıların %27,3'ünün almış olduğu yardımların ihtiyacına yeterli geldiğini, %30,9'u kısmen yeterli geldiğini ve %41,8 ile büyük çoğunluğun ise yardım tutarlarının yetersiz geldiğini beyan etmiştir. Yardım tutarlarının artırılması yoksulluğun temel çözümü olmamakla birlikte Ceren ve Erdem'in (2019) çalışmasında istihdam artışı, eğitim seviyesinin artırılması ve muhtaç kişilere kredi uygulamalarının geliştirilmesi gibi çözümler yoksulluğun çözümü olarak belirtilmiştir.

Tablo 46. Yardımların Çeşitliliği Konusundaki Fikirler

Her Türlü İhtiyaca Yönelik Yardım Türü Var Mı?	Frekans	Oran
Evet Yeterince Var	69	62,7
Bazı Eksikler Var	36	32,7
Hayır Çeşitlilik Az	5	4,5
Toplam	110	100

Katılımcıların %62,7'si her türlü yardım çeşidinin olduğunu, %32,7'si bazı alanlarda eksik yardım türlerinin olduğunu ve %4,5'ini oluşturan çok az bir kesim ise yardım çeşitliliği konusunda büyük eksikliklerin olduğunu düşünmektedir. Yardım çeşitliliğinin olduğu fikrine katılanların çoğunlukta olması; sosyal yardım uygulamalarının vatandaşları tüm alanlarda desteklediği, çeşitliliğin ihtiyaçların birçoğuna cevap verdiği ve vatandaşların da birçok alanda çeşitli yardım türlerinin olduğundan haberdar olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 47. Zor Durumlarda İlk Müracaat Edilen Yerler

Maddi Olarak Zor Durumlarda İlk Olarak Nereye Başvuru Yaparsınız?	Frekans	Oran
SYDV'lere	93	84,5
Belediyelere	2	1,8
STK ve Derneklere	2	1,8
Hayırseverlere	-	-
Eş, Dost veya Akrabalara	6	5,5
Siyasi Kuruluşlara	-	-
Banka veya Kredi Kartlarına	7	6,4
Toplam	110	100

Son bir yıldır sosyal yardımlardan faydalanan kişilere “*maddi olarak zor bir duruma düştüğünüzde ilk olarak nereye müracaat etmek aklınıza gelir?*” sorusu yöneltilmiştir. Soruya cevap olarak %84,5’lik büyük çoğunluk Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı seçeneğini işaretlemiştir. Bunun dışında diğer katılımcıların %1,8’i belediye, %1,8’i sivil toplum veya dernekler, %5,5’i eş, dost akraba ve %6,4’ü de banka kredilerini cevap olarak vermiştir. Zor durumlarda ilk müracaat edilen yer sorusu ile katılımcıların temel gelir kaynakları sorusu çapraz tablo ile analiz edildiğinde; temel gelirini sosyal yardımlar olarak beyan eden katılımcıların hepsi ilk olarak SYDV’ye müracaat ederiz cevabını vermişlerdir. Diğer gelir kaynaklarından aktif çalışanlar, emekli olanlar ve yevmiye geliri olanlar yine büyük oranda SYDV yanıtını vermişlerdir fakat 17 kişi banka/kredi, belediye, sivil dernekler veya akraba yardımı yanıtını vermişlerdir. Bu anlamda sosyal yardım sistemi içinde olan ve yardımlardan başka geliri olmayan insanlar, yine zor bir durumun içinde düşüklerinde ilk çareyi SYDV’ler olarak görmektedir. Genel olarak araştırmaya katılan insanlardan, bankalardan veya özel kuruluşlardan destek beklemek yerine devlet kurumu olan SYDV’lerden destek beklemek fikri hakimdir. SYDV’lerin kanuni olarak belirtilen özel hukuk tüzel kişiliği sıfatıyla kamu kurumu gibi algılanmaması görüşünün aksine; taşrada yapmış olduğu aktif, etkin ve yaygın çalışmalarıyla halk içinde kamu kurumu veya devlet kapısı olarak benimsenmiş bir kurumsal yapısı olduğu görülmektedir. Yukardaki istatistikler, devletimizin şefkat eli olma ve vatandaşla köprü görevi görme misyonu üstlenen SYDV’lerin; misyonuna uygun olarak başarılı işler yaptığının ispatı niteliğindedir.

Görüşmenin son kısmında katılımcıların yardım bağımlılıklarının analiz edilebilmesi amacıyla Nurdoğan (2022) tarafından geliştirilen “*Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği*” kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik testleri daha önceden yapılmıştır ve kullanılması için sahibinden izinler alınmıştır. Sosyal yardım bağımlılık ölçeği 11 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan her bir maddeye; Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Fikrim Yok (3), Katılıyorum (4) ve Tamamen Katılıyorum (5) şeklinde sunulan seçenekler aracılığıyla fikirlerini belirtmeleri istenmiştir. Ölçek en az 11 puandan, en fazla da 55 puandan oluşabilir. Ölçek sonucunda katılımcı cevaplarının analiz edilmesiyle birlikte alınabilecek yüksek puanların, sosyal yardım uygulamalarının faydalanıcı kesimler üzerinde bağımlılık ve tembellik gibi durumlar oluşturduğu söylenebilir (Nurdoğan, 2022).

Yardım bağımlılığı ölçeğinden alınan toplam puanların analizi şu şekildedir. Katılımcılardan alınan en düşük puan 17’dir. En yüksek puan 51’dir. Puanların medyanı 39, standart sapması 7,38 ve modu ise 40’tır. 110 katılımcının verdikleri puan toplamı 4.142 bulunmuş olup ortalaması ise 37,65 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 48. Yardım Bağımlılığı Ölçeği Toplam Puanları

Katılımcı Sayısı	Geçerli	110
	Geçersiz	0
Ortalama		37,65
Medyan		39,00
Mod		40,00
Standart Sapma		7,38
Toplam		4.142

Bunun yanında ölçek toplam puanlarının ortalamalarına bakacak olursak; verilen cevapların toplamalarının ortalaması 3,42 olarak çıkmıştır. Medyan 3,54, mod 3,64 ve standart sapma ise 0,67 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 49. Yardım Bağımlılığı Ölçeği Ortalama Puanları

Katılımcı Sayısı	Geçerli	110
------------------	---------	-----

	Geçersiz	0
Ortalama	3,42	
Medyan	3,54	
Mod	3,64	
Standart Sapma	0,67	
Toplam	376,55	

Katılımcıların verdikleri cevapların önce toplamları daha sonra da ortalamaları alınarak elde edilen genel ölçek puanı 3,42 olarak analiz edilmiştir. Bu ortalama puan 3 ile 4 arasında kaldığı için ve katılıyorum kısmına ağırlık geldiği için sosyal yardımlardan faydalanan katılımcıların sosyal yardımlara bağımlı yönde eğilim gösterdikleri görülmektedir. Genel olarak çalışmaya katılan ve Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan kişilerin; sosyal yardımlara bağımlı oldukları, yardımların hayatlarında önemli bir yerinin olduğu, genelinin yardımlar olmadan geçinmekte zorlanacakları, yardımların yetersiz geldiği, sadece kendi çalışmalarının geçimlerine yetmediği, verildiği sürece yardım almak istedikleri ve sosyal yardımların genel olarak kendilerinin bir hakkı olarak gördükleri düşüncesinin hakim olduğu ölçek puanlarından alınan sonuçlar ışığında söylenebilir.

Yardım bağımlılık ölçeği sonucunda alınan puanların normal dağılıp dağılmadıklarının test edilmesi için SPSS programı sayesinde normallik analizi yapılmıştır. Test sonucunda çarpıklık katsayısı 0,313 çıkmıştır. Basıklık katsayısı 0,441 olarak çıkmıştır. Sosyal bilimlerde genel olarak -1,00 ile +1,00 arasında olan çarpıklık ve basıklık değerleri verilerin normal dağılım gösterdikleri anlamına gelmektedir (George ve Mallery, 2001; Leech vd., 2005'ten Akt. Uysal ve Kılıç, 2021). Bu anlamda verilerin normal dağıldığı görülmektedir. Bununla birlikte çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart hataya bölünmesi sonucu elde edilen sonuçlar, çarpıklık için 1,36, basıklık için 0,96 çıkmıştır. Bu aralıklarda verilerin normal dağılımını göstermektedir.

Tablo 50. Geçim Kaynaklarına Göre Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00
SGK’lı İş	0	8	15	1
Emekli Aylığı	1	7	10	1
Yevmiye Geliri	1	9	12	6
Sosyal Yardımlar	0	1	17	15
Tarım/Hayvan Geliri	0	0	1	1
Aile/Akraba Yardımı	0	0	3	1
Toplam	2	25	58	25

Tablo 50’ye göre çalışmada en ağırlıklı kesimler olan; aktif çalışan, emekli olan, yevmiye geliri elde eden ve sosyal yardımlarla geçinen grupların ölçekte hangi puan aralıklarında olduğu görülmektedir. SGK’lı işten gelir elde eden 16 kişi, emekli geliri olan 11 kişi, yevmiye geliri olan 18 kişi, sosyal yardımlarla geçinen 32 kişi, tarım geliri olan 2 kişi ve akraba yardımı ile geçinin 4 kişinin yani çalışmaya katılanların %75,4’ünün ölçek ortalama puanları 3,00 ile 5,00 arasındadır. Yani sosyal yardımlara bağımlı oldukları yönünde cevaplar vermişlerdir. Emekli aylığı alan ve düzenli çalışan kişilerin olduğu hanelerin yardım bağımlılığına eğimli olmalarının nedeni yalnızca tek bir gelire geçinemediklerini beyan etmeleri ve sosyal yardımları gelir desteği olması adına bir çözüm olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Ücret iyileştirmeleri ile bu kesimin sosyal yardıma olan bağımlılıklarının azalacağı öngörülmektedir. Yardımlar için konulan muhtaçlık sınırını (kişi başı asgari ücretin 1/3’ü) aşanların yardım almaya uygun olmamaları konusu buna en iyi örnektir. İyileştirilmiş ücretlerle istihdam edilen kişilerin muhtaçlık sınırı üzerinde kalarak yardım sisteminden çıkacak olmaları kanunla da ortaya koyulmuştur.

Diğer yandan SGK’lı işten gelir elde eden 8 kişi, emekli geliri olan 8 kişi, yevmiye geliri olan 10 kişi, sosyal yardımlarla geçinen 1 kişi, tarım geliri olanlar ile akraba yardımı ile geçinenlerden hiç kimsenin yani çalışmaya katılanların %24,5’inin ölçek ortalama puanları 1,00 ile 2,99 arasındadır. Yani yardımlara bağımlı olmadıkları yönünde cevaplar vermişlerdir. Burada yardımlara bağımlı olmadığını belirten kişilerde yardımların destek olarak iyi geldiğini fakat yardımlar olmadan da bir şekilde hayatlarını devam ettirebilecekleri yönünde kendilerine

güvenlerinin olduğu görülmektedir. Bu fikri; ölçeğin sekizinci sorusu olan yardımlar geçimimizi sağlamakta en önemli kaynaktır sorusuna verilen cevap ortalamasının 3,19 ölçülerek, genel ölçek puanından düşük kalması desteklemektedir.

Tablo 51. Yardımdan Faydalanma Nedenleri ile Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00
Yaşlılık/Engellilik	0	0	11	8
İşsizlik	0	7	23	13
Düşük Gelir Elde Etme	2	13	16	2
Sağlık Sorunları	0	0	5	0
Eğitim Sorunları	0	5	2	2
Borçlar	0	0	1	0
Toplam	2	25	58	25

Bu tabloda da görüldüğü üzere yardım bağımlılığı yüksek oranda olan kesimin yardımlardan faydalanma nedenleri; yaşlılık/engellilik, işsizlik ve düşük gelir elde etmektir. Bunun yanında çalışan fakat düşük gelir elde eden kişilerin %45,4'lük önemli bir kesimi ise yardımlara bağımlı olmadıkları yönünde eğilim göstermektedirler. Bunun sebebi dönemlik az gelir kazanmaları dolayısıyla yardıma muhtaç olmalarındandır. İlerde kendilerine yetecek düzeyde gelir elde edebilecek umutları ve çalışma güçlerinin bulunduğu ifade edilebilir. Aynı şekilde eğitim sorunları nedeniyle yardımlara müracaat edenlerin de %55'inin yardıma bağımlı olmadığı, eğitim sorunlarının ortadan kalkınca kendilerine yeter hale gelerek sosyal yardım ağından çıkacakları öngörülmektedir.

Tablo 52. Yardım Yeterlilik Seviyesine Göre Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00
Evet Yeterliydi	2	9	17	2
Kısmen Yeterliydi	0	9	15	10
Hayır Yersizdi	0	7	26	13

Toplam	2	25	58	25
---------------	---	----	----	----

Tabloda yapılan yardımların tutarlarını yeterli bulanlar ile yetersiz bulanların yardım bağımlılık ortalamaları sunulmuştur. Yardımları yeterli bulan 19 kişi, kısmen yeterli bulan 25 kişi ve yetersiz bulan 39 kişinin sosyal yardımlara bağımlılık düzeyleri yüksektir. Yapılan yardımları yeterli bulan 11 kişi, kısmen yeterli bulan 9 kişi ve yetersiz bulan 7 kişinin sosyal yardımlara bağımlılık düzeyleri düşük çıkmıştır. Yardımları yetersiz bulanların %82,6'sı yardımlara bağımlı olarak yaşamaktadırlar.

Tablo 53. Cinsiyetlere Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00	Toplam
Erkek	0	16	32	9	57
Kadın	2	9	26	16	53

Yardım bağımlılığının cinsiyetlere göre dağılımına bakılınca erkeklerin %28'inin sosyal yardımlara bağımlı olmadıkları, kadınların ise 20,7'sinin yardımlara bağımlı olmadıkları görülmüştür. Erkeklerin yardım bağımlılık oranlarının düşük olmasının nedeni erkeklerin aktif çalışma oranının kadınlara göre daha yüksek olmasına bağlıdır. Cinsiyet ile çalışma durumu karşılaştırıldığında erkeklerin %57,9'unun aktif veya yevmiyeli çalıştığı görülmüştür. Kadınlarda bu oran %39,6'dır.

Tablo 54. Hanedeki Kişi Sayılarına Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00	Toplam
1	0	0	7	3	10
2	0	3	6	5	14
3	0	7	11	4	22
4	0	6	16	5	27
5	2	7	11	7	27

6 ve üzeri	0	2	7	1	10
-------------------	---	---	---	---	----

Tabloda yardım bağımlılık oranları ile hanedeki kişi sayıları arasındaki ilişki gösterilmiştir. Yardım bağımlılığı konusu hane az kişi veya kalabalık olsa dahi çalışmanın genel ortalaması ile aynıdır. Bağımlılık hanedeki kişi sayısına göre gözle görülür bir değişim göstermemiştir.

Tablo 55. Medeni Duruma Göre Yardım Bağımlılık Ortalamaları

	1,00 – 1,99	2,00 – 2,99	3,00 – 3,99	4,00 – 5,00	Toplam
Bekar	0	4	8	3	15
Evli	2	17	33	14	66
Evli Fakat Ayrı Yaşıyor	0	0	3	3	6
Dul (Eşi Vefat)	0	2	5	3	10
Boşanmış	0	2	9	2	13

Yardım bağımlılığının medeni durumlara göre dağılımına bakınca, sadece evli ve aile birliği sağlam olan kişilerden gözle görülmeye değer 19 kişi haricinde diğer boşanmış, dul veya eşyle ayrı yaşayanların çoğunlukla yardımlara bağımlı yaşadıkları görülmektedir. Yine evli ve aile birliği sağlam olan kişilerin %71'i de yardımlara bağımlı olduklarını söylemişlerdir. Yardım bağımlılığı medeni duruma göre de çarpıcı farklılık sergilememektedir.

Ölçek içerisindeki tüm soruların toplam puanları ve ortalama puanları tablo şeklinde sunularak analiz edilecek ve sonuçlar yorumlanacaktır.

Tablo 56. Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeği Tüm Soruların Puanları

Soru No	Ölçek Soruları	Toplam Puan	Ortalama Puan
1	“Yapılmakta olan sosyal yardımları yetersiz buluyorum.”	375	3,40
2	“Düzenli bir iş bulduğumda dahi sosyal yardımlara ihtiyaç duyuyorum.”	304	2,76
3	“Geçimimi sağlayacak düzenli bir iş buluncaya kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.”	510	4,63
4	“Yapılan yardımların kişileri tembelleştirdiğini (çalışma hayatından uzaklaştırdığını) düşünüyorum.”	319	2,90
5	“Devlet sosyal yardım verdiği sürece sosyal yardımlardan faydalanırım.”	436	3,96
6	“Ölene kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.”	395	3,59
7	“Sosyal yardımlardan yararlanmadan çalışarak yaşamımı devam ettiremiyorum.”	370	3,36
8	“Ailemin geçimini sağlayabilmesinin en önemli kaynağı sosyal yardımlardır.”	351	3,19
9	“Sosyal yardımlardan faydalanmadan geçimimi sağlayamıyorum.”	394	3,58
10	“Sosyal yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum.”	110	1,66
11	“Sosyal yardımların ihtiyaç sahipleri için devamlı bir hak olduğuna inanıyorum.”	505	4,59

Kaynak: Nurdoğan, 2022

- Yapılan sosyal yardımların yetersiz geldiğini düşünenlerin oranı %55,5, katılmayanların oranı 37,3’tür. Fikrim yok diyenler ise %7,2 olarak karşımıza çıkmıştır. Yardımlar genel olarak yetersiz görülmektedir. Sorunun cevap ortalaması da 3,40 olması bakımından yardım alanların çoğunluğunun miktarların arttırılması yönünde istekleri bulunmaktadır.

- Düzenli bir işi olsa dahi yardıma muhtaç olurum diyenlerin oranı %38,2'dir. İşim olursa yardım istemem diyenlerin oranı da %50'dir. Fikri olmayanlar ise %11,8'lik kısmı oluşturmaktadır. Sorunun ortalama puanı 2,76 olarak ölçülmüş ve düzenli iş bulunca yardım almak istemeyecek kişilerin ortalaması ölçek ortalamasından geride kalmıştır. Düzenli iş imkanları ile yardım bağımlılığının daha aza indirgenebileceği düşünülmektedir. Yardım bağımlılığını azaltmak için istihdam politikaları geliştirilmelidir (Günaydın, 2022).
- Düzenli bir iş buluncaya kadar ya da iş ararken sosyal yardım almak isteyenlerin oranı ölçek içerisindeki en yüksek ortalamaya sahiptir. Sorunun ortalama puanı 4,63 olarak ölçülmüştür. Katılımcıların tamamına yakını işsiz olduğu dönemlerde sosyal yardım almak istemektedir. İşsizken sosyal yardım almayı kendilerinin bir hakkı olarak gördükleri fikri hakimdir. İş bulma ve işe yönlendirme gibi çeşitli şartlı yardım programları ile insanların istihdam edilmesine katkıda bulunup yardım ağı içerisinde çıkarılabilecekleri öngörülmektedir. Bu konuda işe yönlendirme ve işe başlama yardımlarının yaygınlaşması iyi olacaktır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).
- Ölçeğin en çok düşündürülen sorularından olan yardımın insanları tembelleştirdiği sorusunda katılımcılar iki ayrı gruba ayrılmışlardır. Katılımcıların %44,5'i bu fikre katılırken, %50'si katılmıyorum cevabı vermiştir. Diğer %5,5'lük kesim çekimser kalmış ve fikir beyan etmemişlerdir. Katılımcılar içerisinde iki düşünce hakimdir. Birincisi insanların yardımlar sayesinde temel ihtiyaçlarını gördükleri ve zorunda kalmadıkça herhangi bir işe çalışmaya gitmek istememeleri düşüncesidir. İkincisi ise sosyal yardımların miktarının çok az olduğu ve ihtiyaçlarının neredeyse hiçbirine yetmediği, sadece bu kadar düşük miktarda olan yardıma kimsenin bel bağlamayacağı ve çalışma güçleri oranında herkesin birtakım ek gelir getirecek çabasının olduğu düşüncesidir. Bu konuyu net olarak ölçmek bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Her iki fikre de uygun politikalar geliştirebilmek adına sosyal yardım alanında politika koyucuların titiz çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

- Devlet yardımlardan faydalandığı sürece alırım sorusuna katılımcıların birçoğu katılmıştır. Sorunun ortalama puanı 3,96 olarak ölçülmüştür. Genel olarak ihtiyaç durumu olsa veya olmasa da dışardan gelen destekleri çoğunluğun kabul edeceği görülmektedir.
- Sosyal yardımlardan ölene kadar faydalanma konusunda ki soruya katılımcıların %48,2'si katılırken, %18,2'si katılmamıştır. Burada dikkat çeken cevap ise %33,6'lık fikri olmayan kesimdir. Bu soruya katılan kişilerin sosyo-ekonomik profilleri analiz edilecek olursa geneli engelli, yaşlı, dul, boşanmış veya çalışma gücü olmayan kişilerden oluşmaktadır. Düzenli bir işte çalışma imkanı olmayan bu kesimde, ölene kadar yardımlarla geçineceği fikri hakimdir. Yapılan çapraz tablolar bu fikri desteklemektedir. Evli, bekar, genç veya yevmiyeli işlerde çalışan kişilerin ise geleceğe yönelik durumlarındaki değişiklikleri kestiremedikleri, düzenli gelir elde edip yardımlaşma açısından kurtulacakları yönünde umutları olduğu varsayılarak katılmıyorum veya fikrim yok seçeneği yönünde cevaplar vermiş olacakları öngörülmektedir.
- Yalnızca çalışarak, yardım almadan geçimlerini devam ettirebilecek kişilerin oranı da %38,2'dir. Ortalama puan 3,36'dır. Diğer katılımcılar çalışsalar dahi yardımlarla desteklenmek istedikleri yönünde beyanlar vermişlerdir. Buradaki temel sorun düşük ücretlerle çalışmaktan kaynaklanmaktadır. Ölçekteki dokuzuncu soru olan sosyal yardım almadan geçimini sağlayabilme konusundaki cevapların ortalama puanı da 3,48 olup bu oranla benzeşmektedir.
- Evinin temel geçim kaynağı olarak sosyal yardımları gösterenlerin oranı %50,9 ve ortalama puanı ise 3,58'dir. Bu soruya katılmayanların oranı da %48,2'dir. Kararsızların oranı yalnızca %0,9'dur. Katılımcıların yarısı sosyal yardımları hayatlarını devam ettirebilmek için tek çare görürken diğer yarısı da yardımları temel geçim kaynaklarının dışında destek olarak görmektedirler.
- Yardım alırken başka bir işte çalışmaya gerek duymuyorum cevabını verenlerin oranı %7,3 olarak çok düşüktür. Sorunun ortalama puanı 1,66 ile

ölçeğin en düşük ortalamasına sahiptir. Katılımcılardan edinilen gözlemler çerçevesinde yaşlı, engelli, ev kadını, genç, dul, boşanmış vb. durumu ne olursa olsun güçlerinin yettiği düzeyde geçimlerine katkı sağlayacak gündelik işlerle uğraşmaktadırlar. Ermenek kırsal bölge olmasından dolayı hiçbir işle uğraşamayan yaşlılar bile gerek evlerinin önünde gerek başka bahçelerde meyve, sebze ve tahıl üretimi gibi faaliyetlerle geçimlerini kolaylaştırmaya uğraşmaktadırlar.

- Sosyal yardımlar katılımcıların gözünde genel olarak devletin verdiği bir hak olarak görülmekte ve ölçeğin en yüksek ortalamasından biri olan 4,59'luk bir ortalamaya sahiptir. Genel olarak herkes ihtiyaçlı kişilerin yardım alma haklarının olduğu kanaatinde. Bu duruma itiraz eden bir kesim bulunmamaktadır. Sosyal devlet fikrini benimsedikleri ve ihtiyaç anında devlet kapısının ilk müracaat edilecek yer olduğu fikri insanların hafızalarına yer edinmiş olduğunun kanıtıdır. Bu konuda ki tek ihtilaf yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine hakkaniyet ilkesi kapsamında yapılması konusudur. Yardımların hakkaniyet ilkesi çevresinde yapılıp yapılmadığı farklı ölçme araçları ile başka araştırmalarda ölçme konusu olabilir. Katılımcıların genel fikri ihtiyacı olmayan kişilere yapılan yardımlardan şikayet edilmesi yönündedir. Bu anlamda muhtaçlık tespitini gerçekleştirecek araçların gerek politika yapıcılar gerekse de sahada sosyal yardım alanında çalışan kişiler tarafından titizlikle belirlenmesi ve kullanılması gerektiği şahsi kanaatimdir. Sosyal yardım bağımlılığını arttıran yardım alma şartlarının esnek olması da bu konuyla doğrudan ilgilidir (Folke, 1991).

Tüm bu istatistiksel veriler ışığında çalışmada yer verilen Tablo 2 ve Tablo 31'e bakıldığında hem Türkiye geneli hem de Ermenek özelinde sosyal yardım için harcanan paraların ve faydalanıcı sayılarının arttığı görülmektedir. Her bir yardım kalemi için de ayrı ayrı incelemeler yapıldığında yardım çeşitliliğinin ve bunlara başvuru yapan kişi sayılarının artış eğiliminde oldukları göze çarpmaktadır. Sosyal yardımların GSYİH içindeki payları %1 ile 1,5 arasında artış eğilimindedir. Her geçen yıl sosyal yardımlara ilginin artması, insanların devlet yardımlarından haberdar olduğu ve haklarının bilincinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Yardım

alma konusunda verilen cevapların büyük oranının SYDV olarak gösterilmesi bunu desteklemektedir. Devletin yardım alma koşullarını her geçen yıl daha da esneterek yardımları sunma anlamında sosyal devlet ilkesinin gereklerini daha iyi yerine getirmek konusunda çalışmalar yaptığı söylenebilir. Türk sosyal yardım sistemi 49 farklı yardım çeşidiyle ve her il-ilçedeki faaliyet kurumu olan Vakıf yapıları sayesinde tüm vatandaşlara erişebilecek bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Yardımların sahada işleyişi ve vatandaşlara ulaştırılması konusunda başarılı uygulamalar ile karşılaşılmıştır. Yardımların miktarlarının son yıllarda artan enflasyon ortamında geride kalması sosyal yardımlardan memnuniyetsizlik algısı oluşturmada olduğu söylenebilir. Tablo 46'da sunulan yardım çeşitliliği analizine katılımcıların verdiği cevaplar da bunu destekler mahiyettedir. Vatandaşların yeni çıkarılan yardım programlarından haberdar olma ve hemen başvuru yapmaları anlamında sosyal yardımların tanıtımı ve halk içinde yaygınlaşması konusunda da başarılı uygulamalarla karşılaşılmaktadır. Buna en iyi örnek Türkiye Aile Destek Programı ve Doğalgaz Tüketim Desteği verilebilir. 2022'de uygulamaya koyulan bu programlar bir yıl içerisinde büyük sayıda fayda sahibine ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan kişilerin %50'den fazlasını 40-60 yaş arası kişiler oluşturmaktadır. Yardımlara ihtiyaç duyma zamanının ailedeki çocuk sayılarının arttığı ve ihtiyaçların çeşitlenmeye başladığı 40 yaş ve üzeri dönemde görülmektedir. Katılımcıların %51,8'i kadın, %48,2'si erkeklerden oluşmuştur. Yardım kurumlarına müracaatlarda kadınların başvuruları daha fazladır. Araştırmanın %60'lık kısmı evli, eşi ve çocukları ile birlikte yaşayan çekirdek ailelerden oluşmaktadır. 3-4-5 kişiden oluşan haneler çoğunlukta, 1 ile 6 ve üzeri kişilik haneler azınlıktadır. Çalışma durumu olarak da katılımcılarda %30 ile en çok görülen çalışma tipi yevmiyeli işlerdir. Ardından %22 ile işsizler, %22 ile çalışma gücü olmayanlar ve %17 ile aktif çalışanlar gelmektedir. Ermenek'in ekonomik yapısı itibarıyla mevsimlik veya yevmiyeli işlerde çalışma usulü yardım alan kişilerin dışında da yaygındır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun ev mülkiyetinin kendilerine ait veya kira ödemediği kullanmakta oldukları görülmektedir. Kira yükü olan kişilerin oranı %16,4'tür. Büyükşehirlere kıyasla barınma maliyetleri Ermenek'te daha uygundur. Bu durum yardımlarla geçinen kiracılar için avantajdır. Katılımcıların temel geçim kaynakları ise %30 ile sosyal yardımlar, %28 ile yevmiye geliri, %21,8 ile düzenli

ücret geliri ve %17,3 ile emekli gelirlerinden oluşmaktadır. Sosyal yardımlardan faydalanmadaki en büyük iki neden %39,1 ile işsizlik, %30 ile düşük gelir elde etmektir. Katılımcıların %76,4'ü sürekli olarak sosyal yardım almaktadırlar. En çok yararlanan yardım programları; düzenli programlar, nakit yardımlar, aynı yardımlar, eğitim ve sağlık yardımlarından oluşmaktadır. Yardımların harcandığı alanlar içerisindeki en büyük pay temel gıda ve fatura gibi giderlerdir. İnsanlar sosyal yardımlara gıda, kıyafet, fatura vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla müracaat etmekte. Fakat yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu almış olduğu yardımların ihtiyaçlarına yeterli gelmediği yönünde cevaplar vermişlerdir. Bu anlamda sosyal yardım tutarlarının piyasa koşullarıyla paralel olarak sürekli olarak güncellenmesinin gerekmekte olduğu söylenebilir. Sosyal yardım sistemindeki yardım çeşitliliğinden katılımcıların %62,7'si memnun gözükmektedir. Araştırmaya katılanların neredeyse tamamına yakını %84,5'lik bir kesim maddi olarak zor durumlarında ilk olarak SYDV'lere müracaat etmek istediklerini belirtmiştir. Bu durumu SYDV'lerin amacına hizmet etmek noktasındaki başarısı üzerinden okumak olasıdır.

Sosyal yardım alanların bağımlılıklarını ölçmek aracılığıyla katılımcılara uygulanan bağımlılık ölçeğinden alınan puan ortalaması 3,42'dir. Veriler normal dağılım göstermiş ve standart sapması 0,67 ile oldukça düşüktür. Katılımcıların ortalama puanları sosyal yardımların bağımlılık yarattığı, yardımların yetersiz geldiği, çalışsalar dahi yardıma ihtiyaç duydukları, yardım verildiği sürece almak istedikleri ve yalnızca çalışarak elde ettikleri gelirle geçinemedikleri fikrini destekler nitelikte ölçülmüştür. Genel olarak Ermenek gibi iş imkanlarının kısıtlı olduğu, küçük ve kırsal bir yerleşimde yardım alanların yine yardımlaşma sistemlerine bağımlı olduklarını görmekteyiz. Bunun en büyük sebebi çalışma gücü olmayan kişilerin sosyal yardımdan başka geliri olmaması ve çalışanların da düşük gelir elde etmesidir. Bu anlamda Türkiye genelindeki ekonomik iyileşmenin sosyal yardım bağımlılığını doğrudan etkileyeceği ve aşağı yönde azaltacağı öngörülmektedir. Sosyal yardımların insanları tembelleştirdiği konusunda da katılımcılar ikiye bölünmüş olup net bir analiz yapılamamıştır. Günaydın'a (2022) göre yardımların cömert şekilde verilmesi ve yardım alma şartlarının kolay olması insanları çalışma hayatından uzaklaştırabilir. Bu konuda katılımcılar üzerinde yardımların miktarlarının çok az olduğu ve insanların sadece yardımlara umut etmeden başkaca

işlerde çalıştığı fikri hakimdir. Yardım miktarlarının aile geçimini sağlayacak şekilde arttırılmasının insanları tembelleğe itebileceği düşünülmektedir. Bu konuda yardım miktarlarının gerek politika koyucular gerekse de ekonomi uzmanları tarafından iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Burada yaşlı ve engelliler gibi çalışma gücü olmayan ve düzenli yardımlarla geçimlerini sağlayan kişilerin yardım miktarları iyileştirilerek, bunun dışında kalan yevmiyeli veya düzenli çalışarak sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin almış oldukları yardım miktarlarının nispeten daha az tutulması insanları iş hayatından uzaklaştırmayacak şekilde bir çözüm olacağı çalışma esnasında oluşan düşüncedir. Sosyal yardımların miktarları pozitif ayrımcılık gözetilerek belirlenebilir. Bu konuda yeni çalışmalar yapılarak daha net bulgular elde edilebilir.

Çalışmanın başında yardım bağımlılığının üç temel nedeni olduğu ve bunların; ekonomik, sosyolojik ve psikolojik nedenler olduğu Shepherd ve Wadugodapitiya (2011) tarafından belirlenmiştir. Ermenek özelinde katılımcıları yardım bağımlılığına iten en önemli faktör ekonomik faktörlerdir. Psikolojik ve toplumsal faktörlerin etkisi ölçmek bu çalışmanın hedefleri dışındadır.

Yardım bağımlılığının analiz edilmesi sonucu ölçekten alınan 3,42 puanlık ortalama insanların yardım almaya alışmış ve yardımlaşma kurumunu ilk öncelik olarak gördükleri anlamındadır. Yaşlı, engelli ve çalışma gücü olmayan insanların tam anlamıyla yardımlara bağımlı olarak yaşadıkları ve yardımların hayatlarında önemli bir yeri olduğu açıktır. Bu insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için sosyal yardımlar hayati öneme sahiptir ve sosyal yardım miktarlarının az olması doğrudan bu insanların asgari yaşam koşullarını aşağı çekmektedir. Düzenli yardımları oluşturan engelli aylığı, yaşlı aylığı, EVEK yardımı, öksüz yetim yardımları vb. yardımların miktarlarının iyileştirilmesinin bu kişilerin geçimlerini kolaylaştıracağı tahmin edilmektedir.

Fakat bununla birlikte çalışan, emekli veya çalışma gücü olanların yardımlara bağımlı çıkmalarındaki temel neden düşkün ve çaresiz olarak yardımları tek çareleri görmekten ziyade; sosyal yardımları kendilerine verilmiş bir hak olarak görmeleri ve düşük gelir durumlarında destek olarak görmelerinden dolayıdır. Bu durum ölçeğin 2. ve 11. sorularına verilen cevaplar ile ortadadır. “Herkes alıyor bizde alalım geçimimize destek olsun” düşüncesinin bu kesimin içinde yaygın olduğu

öngörülmektedir. Bu düşünce yardım bağımlılığının sosyolojik sebepleri arasındadır (Günaydın, 2022). Ermenek halkı içerisinde sosyal yardımlardan faydalanmak normal karşılanan bir durumdur. SYDV'ler tarafından sunulan yardımlar kişilerin anlık ihtiyaçlarını karşılaması bakımından önemlidir fakat uzun vadede bir çözüm olarak görülmemektedir. Yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum sorusuna katılmıyorum cevabı veren 90 kişi bu fikri desteklemektedir.

Ekonomik açıdan bağımlı olmanın sebepleri arasında yardımların cömert dağıtılması, başvuru şartlarının kolay olması, iş imkanlarından uzak olunması ve düşük ücretler gibi faktörler vardır (Günaydın, 2022). Yardıma bağımlı olduğu yönünde cevaplar veren işsizler, yevmiyeli çalışanlar ve aktif çalışanlar bulunmaktadır. Aktif çalışanların %66'sının, yevmiyeli çalışanların %75'inin, işsizlerin de %76'sının yardıma bağımlı oldukları görülmüştür. Çalışmaya katılan yaşlı ve engelli kimseler haricindeki cevaplar Günaydın'ı desteklemektedir. Yardım miktarları konusundaki yetersizliklerden dolayı yardımlara tam olarak bağımlı olmadıkları için bu fikirden ayrılmaktadırlar. Miktarlar cömert, ölçsüz ve herkes için arttırılırsa tembellik algısı yaratacaktır (Günaydın, 2022). Yani burada yardımlara bağımlılık düzeyi; düşkünlük ve çaresizlikten ziyade yardım almaya alışkanlık şeklinde gerçekleşmektedir. Yardım şartlarının esnek olması, başvuru sürecinin kolay olması ve yardımların halk içinde yaygınlaşması; çalışabilecek durumda olan kişileri de yardım almaya itmekte olduğu düşünülmektedir. Yardımların kesilmesi, bu kesimin hayatlarını olumsuz yönde etkileyebilir fakat asgari seviyede hayatlarını sürdüremeyecek kadar yardıma bağımlı olmadıkları öngörülmektedir.

Ekonomik anlamda yardım bağımlılığı kamu bütçesi açısından da olumsuz bir durumdur. İnsanların çalışma hayatından koparak yardımlarla geçinmeleri demek hem yardımların finansmanı hem de istihdamın azalması anlamında devlete yük olacaktır. Çalışabilir insanların iş hayatına katılmamaları üretim süreçlerini de olumsuz etkiler. Bu anlamda bağımlılık yaratmayacak şekilde sosyal yardımların titizlikle dizayn edilmesi ve sunulması devlet için önemli bir konudur. Harvey ve Lind'e (2005) göre yardım bağımlılığın azaltılması; bireysel beceri eğitimleri, insanların iş becerilerinin geliştirilmesi ve iş hayatına katılım için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacak politikalar geliştirmekle mümkündür. Yardım bağımlılığı

sorununun çözümlü bireysel, toplumsal ve politik olarak bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde geliştirilecek çözümlerle mümkündür.

SONUÇ

Sosyal yardımlar insanlığın ve toplu yaşamının ortaya çıktığı ilk zamanlardan beri varlığını sürdürmektedir. Yoksulluğu da insan topluluklarının tarihi kadar eskiye dayandırmak mümkündür. Sosyal yardım temel anlamda yoksul kişilere çeşitli maddi ve maddi olmayan destekler sağlanmasıdır. Yoksulluk da yardımlara muhtaç olma ve temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak ifade edilmektedir.

Sosyal yardımlar ilk çağlarda aile ve akraba ilişkilerine dayanırken Endüstri Devrimi ve sanayileşme ile birlikte kamusal bir alana yayılmıştır. Osmanlı'da ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kamusal sosyal yardım örneklerine az rastlanmaktadır. Bu anlamda en önemli resmi düzenlemeler 1976 yılında çıkarılan 2022 Sayılı Kanun ve 1986 yılında çıkarılan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu'dur. Bu kanunun amacına uygun işler yapmak için ülkenin her yerinde SYDV'ler kurulmuştur. Türkiye'de şu an 1.003 tane SYD Vakfı mevcuttur. Bu vakıfların her biri özel hukuk tüzel kişiliğine göre yapılanmıştır. Her vakfın yönetim organı Mütevelli Heyetleridir. Bu heyetler seçilmiş ve atanmış kişiler içinden karışık şekilde oluşturulur. Yine sosyal yardım alanında önemli kurumlar olan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 2004 yılında, şimdiki adı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olan bakanlık ise 2011 yılında kurulmuştur.

Türkiye'de sosyal yardım harcamaları 2012 yılından bu yana artış göstermiştir ve ortalama olarak GSYİH içindeki payı %1,5'lardadır. Yardım türleri içinde en çok kaynak harcanan ve faydalanıcı sayısı en çok olanlar ise aile yardımları, 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki aylıklar, sağlık yardımları, eğitim yardımları ve GSS prim ödemeleridir. Bu yardımlar kendi içinde birçok alt gruba ayrılmaktadır.

Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yoksullukla mücadele anlamında Ermenek İlçesi düzeyinde önemli işler yapmaktadır. Vakıf tarafından yoksullara yönelik; 2022 yılında 28,78 Milyon TL, 2021 yılında 14,59 Milyon TL, 2020 yılında 17,48 Milyon TL, 2019 yılında 11,51 Milyon TL ve 2018 yılında 9,19 Milyon TL yardım sağlanmıştır. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından aile yardımları, gıda yardımları, yakacak yardımları, barınma yardımları, eğitim ve sağlık yardımları, salgın döneminde acil ihtiyaç yardımları, vefat yardımları

gibi türlerde Vakfın kendi bütçesinden yardımlar yapılmıştır. Ayrıca engelli aylıkları, yaşlı aylıkları, EVEK yardımları, öksüz yetim yardımları, asker ailesi yardımları, şartlı nakit transferlerle yapılan yardımlar, elektrik yardımları, doğalgaz yardımları ve aile destek programı yardımları Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla merkezi bütçe tarafından sağlanmaktadır. Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 5 adet personel ile hizmet vermektedir. Vakfın geliri SYDT Fonundan aktarılan periyodik paylardan oluşmaktadır.

Araştırmanın amacı Türkiye’de uygulanan sosyal yardım programlarını açıklamak, faydalanıcı sayılarını, miktarlarını ve yıllar içerisindeki değişimlerini açıklamaktır. Sosyal yardımların bağımlılık yaratma etkisini Ermenek özelinde ele almaktır. Bununla ilgili olarak birinci bölümde sosyal yardım kavramı ve ilişkili kavramlar teorik bir çerçevede ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’deki sosyal yardım mevzuatları, sosyal yardım yapan kurumların yapıları ve sosyal yardım programlarının türleri incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı olan Ermenek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan sosyal yardım faaliyetleri ve bu faaliyetlerin Ermenek’te yaşayan insanlar üzerinde yarattığı sosyal yardım bağımlılığı üçüncü bölümde analiz edilmiştir. Yardım bağımlılığının analiz edilmesi için Ermenek’te yaşayan ve son bir yıl içinde yardım alan kişiler araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Evren içinden seçilen örneklemelere anketler uygulanmıştır. Anket sonuçlarından elde edilen demografik bulguların ve yardım bağımlılığı ile ilgili bulguların sonuçları açıklanmıştır.

Araştırmaya katılanların %50’den fazlası 40-60 yaş arası kişilerden oluşmaktadır. Yardımlara ihtiyaç duyma zamanının ailedeki çocuk sayılarının arttığı ve ihtiyaçların çeşitlenmeye başladığı 40 yaş ve üzeri dönemde görülmektedir. Katılımcıların %51,8’i kadın, %48,2’si erkeklerden oluşmuştur. Yardım kurumlarına müracaatlarda kadınların başvuruları daha fazladır. Araştırmanın %60’lık kısmı evli, eşi ve çocukları ile birlikte yaşayan çekirdek ailelerden oluşmaktadır. 3-4-5 kişiden oluşan haneler çoğunlukta, 1 ile 6 ve üzeri kişilik haneler azınlıktadır. Çalışma durumu olarak da katılımcılarda %30 ile en çok görülen çalışma tipi yevmiyeli işlerdir. Ardından %22 ile işsizler, %22 ile çalışma gücü olmayanlar ve %17 ile aktif çalışanlar gelmektedir. Ermenek’in ekonomik yapısı itibariyle mevsimlik veya yevmiyeli işlerde

çalışma usulü yardım alan kişilerin dışında da yaygındır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun ev mülkiyeti kendilerine ait veya kira ödemediğini kullanılmaktadır. Kira yükü olan kişilerin oranı %16,4'tür. Büyükşehirlere kıyasla barınma maliyetleri Ermenek'te daha uygundur. Bu durum yardımlarla geçinen kiracılar için avantajdır. Katılımcıların temel geçim kaynakları ise %30 ile sosyal yardımlar, %28 ile yevmiye geliri, %21,8 ile düzenli ücret geliri ve %17,3 ile emekli gelirlerinden oluşmaktadır. Sosyal yardımlardan faydalanmadaki en büyük iki neden %39,1 ile işsizlik, %30 ile düşük gelir elde etmektir. Katılımcıların %76,4'ü sürekli olarak sosyal yardım almaktadırlar. En çok yararlanan yardım programları; düzenli programlar, nakit yardımlar, aynı yardımlar, eğitim ve sağlık yardımlarıdır. Yardımların harcandığı alanlar içerisindeki en büyük pay temel gıda ve fatura gibi giderlerdir. İnsanların sosyal yardımlara gıda, kıyafet, fatura vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla müracaat etmekte olduğu düşünülmektedir. Fakat yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu almış olduğu yardımların ihtiyaçlarına yeterli gelmediği yönünde cevaplar vermişlerdir. Bu anlamda sosyal yardım tutarlarının piyasa koşullarıyla paralel olarak sürekli olarak güncelleştirilmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Sosyal yardım sistemindeki yardım çeşitliliğinden katılımcıların %62,7'si memnun gözükmemektedir. Araştırmaya katılanların neredeyse tamamına yakını olan %84,5'lik bir kesim maddi olarak zor durumlarında ilk olarak SYDV'lere müracaat etmek istediklerini belirtmiştir. Bu durumu SYDV'lerin amacına hizmet etmek noktasındaki başarısı üzerinden okumak olasıdır.

Sosyal yardım alanların bağımlılıklarını ölçmek aracılığıyla katılımcılara uygulanan bağımlılık ölçeğinden alınan puan ortalaması 3,42'dir. Veriler normal dağılım göstermiş ve standart sapması 0,67 ile oldukça düşüktür. Katılımcıların ortalama puanları sosyal yardımların bağımlılık yarattığı, yardımların yetersiz geldiği, çalışmaları dahi yardıma ihtiyaç duydukları, yardım verildiği sürece almak istedikleri ve yalnızca çalışarak elde ettikleri gelirle geçinemedikleri fikrini destekler nitelikte ölçülmüştür. Genel olarak Ermenek gibi iş imkanlarının kısıtlı olduğu, küçük ve kırsal bir yerleşimde yardım alanların yardımlaşma sistemlerine bağımlı olduklarını görülmektedir. Bunun en büyük sebebi çalışma gücü olmayan kişilerin sosyal yardımdan başka gelirinin olmaması ve çalışanların da düşük gelir elde

etmesidir. Bu anlamda ülke genelindeki ekonomik iyileşmenin sosyal yardım bağımlılığını doğrudan etkileyeceği ve aşağı yönde azaltacağı öngörülmektedir.

Sosyal yardımların insanları tembelleştirdiği konusunda da katılımcılar ikiye bölünmüş olup net bir analiz yapılamamıştır. Günaydın'a (2022) göre yardımların cömert şekilde verilmesi ve yardım alma şartlarının kolay olması insanları çalışma hayatından uzaklaştırabilir. Bu konuda katılımcılar üzerinde yardımların miktarlarının çok az olduğu, insanların sadece yardımlara umut etmeden başkaca işlerde çalıştığı fikri hakimdir. Yardım miktarlarının aile geçimini sağlayacak şekilde artırılmasının insanları tembelleğe itebileceği düşünülmektedir. Bu konuda yardım miktarlarının gerek politika koyucular gerekse de ekonomi uzmanları tarafından titizlikle tespit edilmesi gerekmektedir. Burada yaşlı ve engelliler gibi çalışma gücü olmayan ve düzenli yardımlarla geçimlerini sağlayan kişilerin yardım miktarları iyileştirilerek, bunun dışında kalan yevmiyeli veya düzenli çalışarak sosyal yardımlardan faydalanan kişilerin almış oldukları yardımların miktarlarının nispeten daha az tutulması insanları iş hayatından uzaklaştırmayacak şekilde bir çözüm olacağı çalışma esnasında oluşan düşüncedir. Sosyal yardımların miktarları pozitif ayrımcılık gözetilerek belirlenebilir. Yardımların insanları tembelleştirmesi konusunda yeni çalışmalar yapılarak daha net bulgular elde edilmesi faydalı olacaktır.

Yardım bağımlılığının analiz edilmesi sonucu ölçekten alınan 3,42 puanlık ortalama insanların yardım almaya alışmış ve yardımlaşma kurumunu ilk öncelik olarak gördükleri anlamındadır. Yaşlı, engelli ve çalışma gücü olmayan insanların tam anlamıyla yardımlara bağımlı olarak yaşadıkları ve yardımların hayatlarında önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Bu insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için sosyal yardımlar hayati öneme sahiptir ve sosyal yardım miktarlarının az olması doğrudan bu insanların asgari yaşam koşullarını aşağı çekmektedir. Düzenli yardımları oluşturan engelli aylığı, yaşlı aylığı, EVEK yardımı, öksüz yetim yardımları vb. yardımların miktarlarının iyileştirilmesinin bu kişilerin geçimlerini kolaylaştıracağı tahmin edilmektedir.

Çalışan, emekli veya çalışma gücü olanların yardımlara bağımlı çıkmalarındaki temel neden, sosyal yardımları kendilerine verilmiş bir hak olarak görmeleri ve düşük gelir durumlarında destek olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

SYDV'ler tarafından sunulan yardımlar kişilerin anlık ihtiyaçlarını karşılaması bakımından önemlidir fakat uzun vadede bir çözüm olarak görülmemektedir. Yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum sorusuna katılmıyorum cevabı veren 90 kişi bu fikri desteklemektedir. Yardıma bağımlı olduğu yönünde cevaplar veren işsizler, yevmiyeli çalışanlar ve aktif çalışanlar bulunmaktadır. Aktif çalışanların %66'sının, yevmiyeli çalışanların %75'inin, işsizlerin de %76'sının yardıma bağımlı oldukları görülmüştür. Çalışmaya katılan yaşlı ve engelli kimseler haricindeki kişilerin cevapları bu fikri desteklemektedir. Yardım miktarları konusundaki yetersizliklerden dolayı yardımlara tam olarak bağımlı olmadıkları için bu fikirden ayrılmaktadırlar. Miktarlar cömert, ölçsüz ve herkes için arttırılırsa tembellik algısı yaratacağı ve çalışabilecek insanlarda da bağımlılık etkisi yaratacağı öngörülmektedir (Günaydın, 2022). Yani burada yardımlara bağımlılık düzeyi; düşkünlük ve çaresizlikten ziyade yardım almaya alışkanlık şeklinde gerçekleşmektedir. Yardım şartlarının esnek olması, başvuru sürecinin kolay olması ve yardımların halk içinde yaygınlaşması; çalışabilecek durumda olan kişileri de yardım almaya itmektir. Yardımların kesilmesi, bu kesimin hayatlarını olumsuz yönde etkileyebilir fakat asgari seviyede hayatlarını sürdüremeyecek kadar yardıma bağımlı olmadıkları öngörülmektedir. Bu konuda işsizliğin önlenmesi ve çalışanların da gelirlerinin iyileştirilmesi yardım bağımlılığını azaltacak önlemler içinde sayılabilir.

Yardım bağımlılığı konusu devletler için de mücadele edilmesi ve üzerinde çalışılması gereken bir konudur. Çalışabilir insanların iş hayatına katılmamaları üretim süreçlerini olumsuz etkiler. Bu anlamda bağımlılık yaratmayacak şekilde sosyal yardımların titizlikle dizayn edilmesi ve sunulması devlet için önemli bir konudur. Harvey ve Lind'e (2005) göre yardım bağımlılığın azaltılması; bireysel beceri eğitimleriyle, insanların iş becerilerinin geliştirilmesiyle ve iş hayatına katılım için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacak politikalar geliştirmekle mümkündür. Bu konuda birey, toplum ve politikalar düzeyinde bütüncül yaklaşımlarla; sosyal yardımların bağımlılık yapmasını önleyici politikalar geliştirmek gerekmektedir. Çalışmadaki yaşlı, engelli, çalışma gücü olmayan ve sürekli yardımlarla geçinen kişiler için sosyal yardım uygulamaları esnetilebilir, çeşitlendirilebilir ve miktarlar bu kişilerin kolayca geçinebilecekleri düzeyde iyileştirilebilir. Bunun dışında işsizler için; işe teşvik odaklı yardımlar, çalışanlar için eğitim ve sağlık gibi konularda

yalnızca destekleyici şartlı yardımlar verilmesi bu kitlenin yardım bağımlılığına itilmesini önleyebilir. Ayrıca çalışma gücü olan kişilere sunulan yardımların miktarları ile sürekli yardım alan düşkün kişilerin yardım miktarları arasında pozitif ayrımcılık yapılması bir başka çözüm yolu olarak öngörülmektedir.

Genel olarak ifade edilecek olursa Ermenek özelinde sosyal yardımların miktarları dışında; başvuru süreçleri, yardım çeşitliliği, kurumların yapısı, işleyişi ve sunulan yardımların amaçlarını yerine getirmeleri konusunda memnuniyetsizlik ve aksaklık görünmemektedir. Bunun dışında sosyal yardımlar şartlara göre değişim ve dönüşüm göstermektedir. Sosyal yardım sistemimizin değişime ve yeniliğe açık olması avantaj olarak değerlendirilebilir. Sosyal yardım kavramının ve kurumlarının halk içinde benimsendiği; çoğu konuda ilk olarak akla gelen çözüm yolu olduğu araştırma bulgularıyla da ortaya koyulmuştur. Yardımların amaçları doğrultusunda istenilen gerçek hedef kitleye ulaştırılması ve bağımlılık etkilerinin en aza indirilmesi konusunda çalışmaların titizlikle yürütülerek yeni programların ortaya koyulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 01 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018). T.C. Resmî Gazete, (30474, 10 Temmuz 2018).
- 15 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018). T.C. Resmî Gazete, (30499, 4 Ağustos 2018).
- 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011). T.C. Resmî Gazete (27958, 08 Haziran 2011).
- 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, (1976). T. C. Resmî Gazete, (15642, 10 Temmuz 1976).
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, (1986). T.C. Resmî Gazete, (19134, 14 Haziran 1986).
- 5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (2004). T.C. Resmî Gazete, (25665, 06 Aralık 2004).
- Aca, Z. (2021). Yoksullarla Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Duygusal Emeği, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 32, Sayı 2, s.439-457.
- Açar, O. ve Yabanova, K. E. (2017). Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Çerçevesinde Kütahya İŞKUR'UN Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s. 85-111.
- Aktan, C. C. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri (1. Baskı), Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.
- Aktan, C. C. ve Özkıvrak, Ö. (2008). Sosyal Refah Devleti, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Arcı, K. (1999). Sosyal Güvenlik Dersleri, Sargın Ofset, Ankara.
- Ay, H. ve Akan, R. (2017). Tarihsel Süreçte Sosyal Yardımların Gelişimi, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, Cilt 6, Sayı 18, s. 787-798.
- Aydın, M. K. ve Çakmak, E. E. (2017). Sosyal Devletin Temelleri, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1, s. 11-19.
- Baker, J. L., ve Grosh, M. E. (1994). Measuring The Effects Of Geographic Targeting On Poverty Reduction, (Vol. 99), World Bank Publications. 10.11.2022 tarihinde <https://documents.worldbank.org/en/publication/documentsreports/documentdetail/187171468776964190/measuring-the-effects-of-geographictargeting-on-poverty-reduction> adresinden erişildi.
- Baytal, Y. (2009). Atatürk Döneminde Sosyal Yardım Faaliyetleri (1923–1938), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Bildirici, Z. (2011). Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, (2014). 15.11.2023 tarihinde https://data.undp.org/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAvoqsBhB9EiwA9XTWGds8tfBLxmVkmIohm6S89PzdqDEV4CRsjh3tLHOhsWYBQbhsfnGXVBoCjGYQAvD_BwE erişildi.
- Blomquist, J., Verhoeven, M., Cordoba, J.P., Bouillon, C. and Moser, P. (2001). Social Safety Nets In Response To Crisis: Lessons and Guidelines From Asia and Latin America, 05.11.2023 tarihinde <http://siteresources.worldbank.org/SAFETYNETSANDTRANSFERS/Resources/APECEnglish.pdf> adresinden erişildi.

- Buğra, A. (2006). Türkiye’de Sağlık ve Sosyal Politika, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı 106, s. 43-67.
- Buğra, A. (2008). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika (2. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Buz, S. ve Aygüler, E. (2017). Amartya Sen’in Kapasite-Yapabilirlik Yaklaşımı Bağlamında Türkiye’de Yoksulluk Durumu, International Journal of Academic Value Studies, Vol. 3, Issue 15, s. 177-189, 31.10.2023 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/328289345> adresinden erişildi.
- Castaneda, T. and Fernandez, L. (2005). Targeting Social Spending To The Poor With Proxy Means Testing: Colombia’s SISBEN System, World Bank Human Development Network Social Protection Unit Discussion Paper (529), 05.11.2022 tarihinde <https://documents.worldbank.org/en/publication/documentsreports/documentdetail/364521468019731045/targeting-social-spending-to-the-poorwith-proxy-means-testing-colombias-sisben-system> adresinden erişildi.
- Ceyhan, T. (2016). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yoksulluk Sorunu, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Ceren A. ve Erdem T. (2019). Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamaları, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 6-24.
- Coady, C.A.J. (2002). The Ethics Of Armed Humanitarian Intervention, United States Institute of Peace, Washington DC.
- Coady, D., Grosh, M. and Hoddinott, J. (2004). Targeting Outcomes Redux, The World Bank Research Observer, Vol. 19, No. 1, pages 61-85.
- Çelik, A. (2010). Muhafazakâr Sosyal Politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım Yükümlülük Yerine Hayırseverlik, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı 42, s. 63-81.
- Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 11, Sayı (1, 2, 3), s. 9-34. 12.11.2023 tarihinde <https://www.worldcat.org/title/hacettepe-universitesi-sosyal-hizmetleryuksekokulu-dergisi/oclc/234874652> adresinden erişildi.
- Çengelci, E. (1998). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aydınlar Matbaacılık, Ankara.
- Çetin, H. (2014). Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No: 354728)
- Demirci, A. (2019). Yoksullukla Mücadele Kapsamında Türkiye’de ki Sosyal Yardım Uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Devereux, S., Masset, E., Sabates-Wheeler, R., Samson, M., Rivas, A.M. and Lintelo, D. (2017) The Targeting Effectiveness Of Social Transfers, Journal of Development Effectiveness, Vol. 9, No. 2, pages 162-211. doi: 10.1080/19439342.2017.1305981
- Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). Özel İhtisas Komisyonu Raporları Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı.
- Drewnowski, J. (1977), Poverty: It’s Meaning And Measurement, Development and Change, Vol. 8, No. 2, 183-208. 07.11.2023 tarihinde <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-7660.1977.tb00736.x> adresinden erişildi.

- Dicleli, V. (1946), Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 108-124.
- Dilik, S. (1980). Sosyal Yardımlar, İki Anlamlı Bir Terim, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 35, Sayı 1, s. 55-72.
- Dilik, S. (1991). Sosyal Güvenlik (2. Baskı), Kamu-İş Yayınları, Ankara.
- Eardley, T., Bradshaw, J., Ditch, J., Gough, I., and Whiteford, P. (1996). Social Assistance In OECD Countries Synthesis Report, Department Of Social Security Research Series, London: HMSO, 20.11.2023 tarihinde <https://eprints.whiterose.ac.uk/73427/1/> adresinden erişildi.
- Elektrik Üretim A.Ş. (2023). 15.12.2023 tarihinde <https://www.euas.gov.tr/santraller/ermenek-hes> adresinden erişildi.
- Ercan, F. (2001), Gelir Dağılımı, Yoksulluk, Popülizm, İktisat Dergisi, Yuvarlak Masa Toplantısı, Sayı: 418-419, s. 5-15.
- Erdal, G. ve Yavuz, H. (2013). Kırsal Kesimde Yoksulluk Algısı: Tokat İli Zile İlçesi Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilimsel Araştırma Dergisi, Sayı 8, s. 40-47.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2018). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2019). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2020). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2021). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2022). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ermenek SYDV Faaliyet Raporları (2023). SYDV Kurum Arşivi, Ermenek.
- Ersöz, D. (2003). Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler, Aile ve Toplum Dergisi, Cilt 2, Sayı 6, s. 71-79.
- Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds Of Welfare Capitalism, (First Published), Princeton, New Jersey: Princeton Üniversitesi Yayınları.
- Gore, S. (2019). Where is the dignity in dependency? An exploration of how New Zealand's welfare policies could be reformed to promote dignity for all. The University of Auckland
- Gökbunar, R., Özdemir, H. ve Uğur, A. (2008). Küreselleşme Kışkıracısındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, s. 158-173. 12.11.2023 tarihinde <http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/view/67/216> adresinden erişildi.
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, (1996). 15.11.2023 tarihinde <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/uluslararası-antlasmalar/avrupa-sosyal-sarti-gozden-gecirilmis> adresinden erişildi.
- Gülmez, M. (2008). Uluslararası Sosyal Politika (2. Baskı), Hatipoğlu Yayınevi, Ankara.
- Gün, S., Dellal, İ. ve Ünüvar, İ. (2012). Türkiye'de Toprak Politikası ve Kırsal Yoksulluk, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Konya.
- Günaydın, D. (2022) Sosyal Yardım Sorunu Olarak Sosyal Yardım Bağımlılığı. In Journal of Social Policy Conferences. Istanbul University.
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, Ankara Sanayi Odası. 11.09.2022 tarihinde <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/ocak-subat2008.Pdf> adresinden erişildi.

- Güneş, S. (2009). Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Güven, S. (2011). Sosyal Politikanın Temelleri, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye’de ki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT Uzmanlık Tezleri, Yay. No: 2803, Ankara.
- Harvey, P. ve Lind , J. (2005). Dependency And Humanitarian Relief. A Critical Analysis. London: HPG Research Report.
- Howell, F. (2001). Social Assistance - Theoretical Background, In Social Protection In The Asia And Pacific, Asian Development Bank Press. 11.11.2023 tarihinde <https://gsdrc.org/document-library/social-assistance-theoretical-background/> adresinden erişildi.
- ILO, (2012). World Of Work Report 2012. 10.11.20223 tarihinde <https://www.ilo.org/global/publications/books/world-of-work/lang--en/index.htm> adresinden erişildi.
- Işık, H. (2009). Bir Kamu Hizmeti Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü, Akademik Bakış Dergisi, Sayı 16, s. 1-10.
- İkizoğlu, M. (2000). Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İkizoğlu, M. (2000). Yoksulluk ve Özürlülük İlişkisi, Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, s. 83- 94.
- İncedal, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, (1948). 15.12.2023 tarihinde <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> adresinden erişildi.
- Kalaycıoğlu, Sibel (2007). Yoksulluk Nasıl Anlaşılmalı? Temel Tanımlar, Yaklaşımlar, SYDV Yoksulluk Üzerine Seminerler Dizisi, Ankara.
- Kan, K. (2011). Globalleşmenin Uluslararası İlişkilere Etkileri, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 13, Sayı 20, s. 1-10.
- Kapar, R. (2004). Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 48, s. 185-204.
- Karagöl, E.T. ve Koca, D. (2019). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlar ve Hedefleme Mekanizmaları. Sosyal Politika Teori, Politika ve Uygulamalar (1. Baskı), s. 109-130, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2): 1-16.
- Karataş, Kazım (1999). Sosyal Refah: Kavramsal Boyutu Gelişimi ve Nitelikleri, Yaşam Boyu Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan (ed.) N. Koşar ve V. Duyan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yay., s.33-44.
- Kardan, A. (2016). Streamlining Targeting Mechanisms And Processes Across National Social Protection Programs, Developing A Concept. Oxford Policy Management (OPM). 07.11.2023 tarihinde <https://docplayer.net/48790616-Streamlining-targeting-mechanisms-and-processes-across-national-social-protection-programmes.html> adresinden erişildi.
- Kesgin, B. (2014). Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım (2. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

- Kesgin, B. (2017). Sosyal Hizmet Mevzuatı, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Kocaoğlu, M. (1997). Sosyal Politika, Tühis Yayınevi, Ankara.
- Koray, M. ve Topçuoğlu A. (1995). Sosyal Politika, Ezgi Yayınları, İstanbul.
- Koşar, N. G. (2000). Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı-Yoksulluk ve Sosyal Hizmet, Şafak Matbaası, Ankara.
- Kutlu, D. (2014). Türkiye’de Sosyal Yardım Rejiminin Oluşumu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- KüçükKayış Bilgin, B. (2016). Türkiye’de Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Kadın Gönüllülerin Rolü, KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 71-88.
- Legovini, A. (1999). Targeting Methods For Social Programs, Inter-American Development Bank. 01.11.2023 tarihinde <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Targeting-Methods-for-Social-Programs.pdf> adresinden erişildi.
- Lipton, M. (1997). Poverty: Are There Holes In The Consensus?, World Development Elsevier, Vol. 25, No 7, pages 1003, 1007. 09.11.2022 tarihinde <https://ideas.repec.org/a/eee/wdevel/v25y1997i7p1003-1007.html> adresinden erişildi.
- Makal, A. (1997). Osmanlı İmparatorluğu'nda Çalışma İlişkileri: 1850-1920 (Türkiye Çalışma İlişkileri Tarihi), 1. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Menaf, T. (2018). Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Social Sciences Research Journal, Vol. 7, Issue 3, s. 42-91.
- Mendes, P. (2000). Eliminating welfare dependency not poverty a critical analysis of the howard governments welfare reform review. Policy, Organisation and Society, 19(2), 23-38.
- Mitnik, O. A. (2010). Intergenerational transmission of welfare dependency: The effects of length of exposure. <http://moya.bus.miami.edu/omitnik/PDFDocuments/IntergenerationalWelfare.pdf> (Erişim Tarihi: 9.12.2023).
- Metin, O. (2011). Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt 1, Sayı 28, s. 179-200.
- Nurdoğan, A. K. (2022). Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt 25, Sayı 1, s. 61-73.
- O’Boyle, E. (1999) Towards an Improved Definition of Poverty, Review of Social Economy, Vol. 57, No 3, Pages 281-301. 20.12.2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/29770018>
- Orkunoğlu Şahin, İ. (2020). Kadın Yoksulluğu: “Nedenleri ve Mücadele Yöntemleri”. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, s. 35-47.
- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı 26, s. 83-96.
- Özbek, N. (2000). Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Yardım Uygulamaları: 1839-1918, Toplum ve Bilim, Sayı 83, s. 111-132.
- Özdemir, S. (2004). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No: 146736)
- Öztürk, S. (2017). Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Etkinliği: Defne ve Antakya İlçesi Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- Rowntree, B.S. (1901), Poverty: A Study Of Town Life. London: Macmillan And Co.

- Saklı, A. R. (2013). Eski Türk Devlet ve Toplum Yapısı, 20.10.2023 Tarihinde <https://www.xing.com/communities/posts/eski-tuerk-devlet-ve-toplum-yapisi-1002084421> adresinden erişildi.
- Schneider, S. K. ve Jacoby, W. G. (2003). A culture of dependence? The relationship between public assistance and public opinion. *British Journal of Political Science*, Apr., 2003, 33(2), 213-321.
- Seyyar, A. (2011). Sosyal Politika Bilimine Giriş Ders Notları, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Shepherd, A., Wadugodapitiya, D. ve Evans, A. (2011). Social assistance and the 'dependency syndrome'. *Chronic Poverty Research Centre Policy Brief No. 22*.
- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı 11, s. 172- 198.
- Slater, R. and Farrington, J. (2009). Targeting Of Social Transfers: A Review For DFID. Overseas Development Institute. Final Report. 09.11.2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/265529981_Targeting_of_Social_Transfers_a_review_for_DFIG adresinden erişildi.
- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 66, No. 3, s. 283-305.
- Sullivan, B. (2000). All sides of the story: Studying the many perspectives on welfare reform. Melbourne: Good Shepherd Youth & Family Service.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, (2005). T.C. Resmi Gazete, (25913, 21 Ağustos 2005).
- Şener, Ü. (2012). Kadın Yoksulluğu, Mülkiye Dergisi, Cilt 36, Sayı 4, s. 51- 67
- Şenkal, A. (2017), Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, 4. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Şenkal, A. (2005). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Şenses, F. (2006). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Talas, C. (1992). Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi (1. Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Taşçı, F. (2007). 1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Taşçı, F. (2008). Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007), Üzerine Bir Analiz Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 55, s.127-149.
- Taşçı, F. (2010). Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım, Nobel Yayınları, Ankara.
- Taşçı, F. (2018). Yoksulluk ve Sosyal Hizmet, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 11.11.2023 Tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmetler_ao/yoksullukvesoshiz.pdf adresinden erişildi
- Taşkın, N. Ş. (2017). Yoksulluk İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler, Nika Yayınevi, Ankara.
- TDK, (2023). Güncel Türkçe Sözlük. 20.12.2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tekindal, M. (2018). Türkiye'de Sosyal Yardımların Yapısal İşlevsel Yaklaşımına Göre Analizi, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 29, Sayı 2, s. 335-362.
- Tokol, A. (2000), Sosyal Politika, 2. Baskı, Vıpaş A.Ş. Yayınları, Bursa.
- Tomanbay, İ. (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü (1. Baskı), Selvi Yayınları, Ankara.
- Tomanbay, İ. (2002). Sosyal Rehabilitasyon-Sosyal Geriatri Yeşim Gökçe Kutsal (Ed.), Geriatri İçinde. Ankara: Turgut. 248-259. 10.12.2023 tarihinde

- <https://www.ilhantomanbay.com/2022/04/20/sosyal-rehabilitasyon-sosyal-geriatri-ve-yaslilik/> adresinden erişildi.
- Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom (1st ed.), London: Allen Lane and Penguin Books
- Türk Kızılay, (2023). Kurumsal Tarihçemiz, 15.11.2023 tarihinde <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz> adresinden erişildi.
- TÜİK, (2023). 15.12.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> adresinden erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2013). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2014). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2015). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2016). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2018). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2019). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2020). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2021). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. ASHB Faaliyet Raporları (2022). <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/05.12.2023> tarihinde erişildi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2023). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Programlarımız. 10.10.2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> adresinden erişildi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2023). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları 10.10.2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/> adresinden erişildi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2023). Teşkilat Yapısı, 10.11.2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/kurum-hakkinda/> adresinden erişildi.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), Ankara: DPT Yayınları. 15.10.2023 tarihinde <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf> adresinden erişildi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı D. D. K. (2009). Araştırma ve İnceleme Raporu 4, 10.11.2023 tarihinde https://www.huzurevleri.org.tr/docs/ddk_rapor_200904.pdf adresinden erişildi.
- T.C. Ermenek Kaymakamlığı (2023). 15.11.2023 tarihinde <http://www.ermenek.gov.tr/ilcemiz> adresinden erişildi.

- T.C. İnhisar Kaymakamlığı, (2023). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, 11.15.2023 tarihinde <http://www.inhisar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakfi> adresinden erişildi.
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu (2023). GSS Tescil ve Gelir Testi Süreci, 10.11. 2023 tarihinde http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci/2021-yili adresinden erişildi.
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, (1976). 15.12.2023 tarihinde <https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/> adresinden erişildi.
- UNICEF, (2023). UNICEF ve Dünya Bankası: Dünya Çapında Aşırı Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik İlerlemeler Yavaşlarken Asıl Yük Yine Çocukların Omuzuna Biniyor. 25.12.2023 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/> adresinden erişildi.
- Uysal, İ. ve Kılıç, A. F. (2022). Normal Distribution Dilemma. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, Vol. 12, No. 1, 220-248. <https://doi.org/10.18039/ajesi.962653>
- Ünsal, E. (2000). Makro İktisat, Genişletilmiş 3. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara
- Van Domelen, J. (2007). Reaching the poor and vulnerable: Targeting strategies for social funds and other community-driven programs. *Network HD*. Washington DC: World Bank, 1-52.
- World Bank (2016). Safety Nets And Transfers. 09.11.2023 tarihinde <http://Go.Worldbank.Org/NG017UQDP0> adresinden erişildi.
- World Bank (1990). World Development Report 1990: Poverty. World. 09.11.2023 tarihinde <https://www.thebankerdatabase.com> adresinden erişildi.
- World Bank (2001). World Development Report 2000/2001: Poverty. World. 09.11.2023 tarihinde <https://www.thebankerdatabase.com> adresinden erişildi.
- World Bank (2016). Safety Nets And Transfers. 09.11.2023 <http://Go.Worldbank.Org/NG017UQDP0> adresinden erişildi.
- Yaşar, S. ve Taşar, M. O. (2017). Conceptual Framework Of Poverty And The Impacts Of Anti-Poverty Policies İn Turkey. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19 (38). 118-144.
- Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 9, s. 147-162.
- Yıldırım, A. (2019). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s. 15-33.
- Yıldırım, B. ve Şahin, F. (2019). Esping-Andersen’in Refah Devleti Sınıflandırması ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye’nin Konumu. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. doi:10.26466/opus.542395.
- Yiğit, F. M. (2018). Türk Atasözleri ve Deyimler Işığında; Türk Soyculuğu, Türk Kağanlık Sistemi, Millet Egemenliği ve Türk Töresi, 15.10.2023 Tarihinde https://turkologfatihmehmetiyigit.blogspot.com/2018/01/turk-atasozleri-ve-deyimler-isiginda_28.html?m=1 adresinden erişildi.
- Yüce, M. ve Özbek, M.F. (2006). Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme, *Akademik Bakış*, Cilt 10, Sayı 3, s. 1-23.

EKLER

TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI: ERMENEK SYDV ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN GENEL BİR BAKIŞ ÇALIŞMASI VERİ TOPLAMA FORMU

- Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Tezinde kullanılmak için yapılmaktadır. Çalışmanın amacı yardım bağımlılığının analizi ve sosyal yardım faaliyetlerinin sahada işleyişine yönelik bilgiler elde etmektir.
- Çalışmada katılımcıların ekonomik ve sosyal düzeylerini ölçmek için yaş, cinsiyet, gelir vb. konular dışında isim, telefon, adres vb. kişisel bilgiler sorulmayacaktır/istenmeyecektir.
- Katılımınız için teşekkür ederiz.

1.Yaşınız: a) 18-25 b) 26-40 c) 41-64 d) 65 ve üzeri

2.Cinsiyetiniz: a) Erkek b) Kadın

3. Medeni Durumunuz: a) Bekar b) Evli c) Evli fakat ayrı yaşıyor d) Dul (eşi vefat)
e) Boşanmış

4. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı: a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5 f) 6 ve üzeri

5.Hane Gelir Durumunuz: a) 0-5.000 b) 5.001-11.402 c) 11.403-18.000
d) 18.001-25.000 e) 25.001 ve üzeri

6. Yaşadığınız Evin Mülkiyeti: a) Kendimize ait b) Kira ödemededen kullanıyor c) Kira
d) Hisseli (miras) e) Lojman vb.

7- Ev Kira ise Kira Gideri: a) 0-2.000 b) 2.001-4.000 c) 4.001-6.000 d) 6.001-8.000

8. Çalışma Durumunuz: a) Çalışıyorum b) Gündelik çalışıyorum
c) Mevsimlik çalışıyorum d) Çalışmıyorum e) Çalışma gücüm yok f) İş arıyorum

9. Hanenizin en temel gelir kaynağı nedir?

a) Sgk'lı çalıştığım iş b) Emekli aylığı c) Yevmiye geliri d) Sosyal Yardımlar
e) Tarım/Hayvan geliri f) Aile/akraba yardımı

10. Hanenizde çalışan kişi var mı?

a) Yok b) 1 kişi c) 2 kişi d) 3 ve daha fazla

11. Hangi sıklıkla sosyal yardım alıyorsunuz?

a) Sürekli b) Yılda birkaç kez d) 2-3 yıl içinde bir kez e) Hiç almadım

12. Son bir yıl içinde hangi yardım türünden faydalandınız?

a) Düzenli programlar (Engelli, Yaşlı Aylığı vb.) b) Nakdi yardımlar c) Aynı yardımlar (Gıda, yakacak vb.) d) Sağlık yardımları e) Eğitim yardımları f) Barınma yardımları g) Diğer..... (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

13. Sosyal yardımlardan faydalanma nedeniniz nedir?

a) Yaşlılık/engellilik b) İşsizlik c) Çalışıyorum fakat düşük gelir elde ediyorum
d) Sağlık sorunları e) Eğitim sorunları f) Borçlar nedeniyle

14. Nakit veya düzenli yardım alıyorsanız bunu en çok hangi alanda harcıyorsunuz?

a) Temel gıda Fatura vb. giderleri b) Kira giderleri c) Eğitim gideri d) Sağlık Gideri
e) Birikim f) Diğer

15. Aldığınız yardım ihtiyaçlarınıza yeterli geldi mi?

a) Evet yeterliydi b) Kısmen yeterliydi c) Hayır yetersizdi

16. Genel olarak ülkemizde sunulan yaşlı engelli aylıkları, dul yetim yardımları vb. sürekli yardım tutarlarının yeterli midir?

a) Evet yeterli b) Kısmen yeterli c) Fikrim yok d) Hayır yetersiz

17. SYDV'ler tarafından her türlü ihtiyaca yönelik yardım türünün olduğunu düşünüyor musunuz?

a) Evet yeterince yardım çeşidi var b) Bazı eksik yardım alanları var. c) Hayır yardım çeşitliliği az, ihtiyacı karşılamıyor.

18. Kendi gelirinizin karşılayamadığı maddi olarak zaruri bir durumda ilk olarak nereye müracaat etmek aklınıza gelir?

a) SYDV'ler b) Belediyeler c) STK ve dernekler d) Hayırseverler
e) Eş, dost, akraba vb. f) Siyasi kuruluşlar g) Banka/Kredi Kartı vb.

Aşağıdaki ölçek türündeki sorulara 1'den 5'e kadar size uygun olan yanıtları veriniz.

19. Yapılmakta olan sosyal yardımları yetersiz buluyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

20. Düzenli bir iş bulduğumda dahi sosyal yardımlara ihtiyaç duyuyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

21. Geçimimi sağlayacak düzenli bir iş buluncaya kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

22. Yapılan yardımların kişileri tembelleştirdiğini (çalışma hayatından uzaklaştırdığını) düşünüyorum

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

23. Devlet sosyal yardım verdiği sürece sosyal yardımlardan faydalanırım.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

24. Ölene kadar sosyal yardımlardan faydalanırım.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

25. Sosyal yardımlardan yararlanmadan çalışarak yaşamımı devam ettiremiyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

26. Ailemin geçimini sağlayabilmesinin en önemli kaynağı sosyal yardımlardır.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

27. Sosyal yardımlardan faydalanmadan geçimimi sağlayamıyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

28. Sosyal yardım alırken çalışmaya ihtiyaç duymuyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum

29. Sosyal yardımların ihtiyaç sahipleri için devamlı bir hak olduğuna inanıyorum.

1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Fikrim yok 4) Katılıyorum 5) Tamamen Katılıyorum